

CESTA KE VZNIKU GENERÁLNÍHO ŘEDITELSTVÍ VS ČR 1970-1975

Alena Kafková

Vedení správy SNV ČSR při setkání s delegací z NDR v roce 1973 (foto: KDH)

V první polovině sedmdesátých let měl pro vnitropolitický vývoj Československé socialistické republiky (ČSSR) rozhodující význam XIV. sjezd KSČ, který se konal se ve dnech 25. až 29. května 1971. Na jeho zasedání bylo uzavřeno složité období činnosti KSČ v letech 1968-1969 schválením dokumentu „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ“¹ z prosince 1970 a stanoveny úkoly k plnění pětiletého plánu rozvoje národního hospodářství na léta 1971-1975. Přijetím citovaného dokumentu se také vězeňství připojilo k nastupující celospolečenské normalizaci. Zvláštní pozornost byla v této souvislosti věnována ideologické práci, problematice mladé generace a vědecko-technickému rozvoji.

Řízení správy SNV

Systém řízení správy SNV byl s platností od 1. ledna 1970 byl nově realizován podle vydaných „Zásad řídicí činnosti správy SNV ČSR“.² V tomto dokumentu byly podrobně upraveny formy a prostředky řízení, uplatňované správou Sboru nápravné výchovy (SNV) s důrazem na povinnosti aktivní spolupráce se stranickými orgány a organizacemi. Plné obnovení vedoucí úlohy KSČ v úzké součinnosti správy SNV bylo formulováno zejména v § 16:

„(1) Správný systém řídicí práce nelze zajistit bez účinné pomoci stranických orgánů a organizací. Náčelníci jsou proto povinni aktivně politicky pracovat, utvářet příznivé podmínky pro práci ZO KSČ a úzce s nimi spolupracovat.

(2) Každé zásadní kádrové opatření (výběr, výchova, hodnocení, rozmisťování) jsou náčelníci povinni projednat podle příslušné nomenklatury ve výboru ZO KSČ nebo s příslušným stranickým orgánem.

(3) Povinností vedoucích funkcionářů správy Sboru je před vydáním služebních předpisů a zásadních rozkazů a rozhodnutí konfrontovat jejich obsah s linií strany, jež je vyjádřena v základních stranických dokumentech. Před každým rozhodnutím, zejména takovým, které je vyjádřeno v normativní formě, musí vedoucí funkcionář zkoumat nejen jeho odbornou úroveň, ale i jeho politický dosah na práci a myšlení příslušníků.

(4) Vedoucí funkcionáři správy Sboru pravidelně informují o zamýšlených zásadních opatřeních a o morálně politické situaci ve Sboru příslušné oddělení byra ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích.

(5) Vedoucí funkcionáři správy Sboru seznamují příslušné stranické orgány se zásadními opatřeními ve Sboru a informují je zejména o výsledcích komplexních prověrek v útvech Sboru a o morálně politickém stavu. Konsultují s nimi zamýšlená kádrová opatření u funkcionářů v kádrové nomenklatuře náčelníka správy Sboru a konkrétní opatření podle příslušnosti předkládají ke stranickému schválení.“

¹ Kabinet dokumentace a historie VS ČR (KDH), *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ*, Praha 1972.

² Generální ředitelství VS ČR (GŘ VS) odbor správní, RNS č. 34/1969 o zásadách řídicí činnosti správy SNV ČSR, č. j. SNV-02636/414-69, příloha k RNS SNV č. 34/1969 Zásady řídicí činnosti správy Sboru nápravné výchovy ČSR.

V obecných ustanoveních citované normy byl Sbor nápravné výchovy (dále jen Sbor) definován jako:

- ozbrojený a podle vojenských zásad organizovaných sbor k zajišťování výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,
- oborově uzavřený organizační celek, přímo podřízený ministru spravedlnosti ČSR
- vnitřně členěný na správu SNV a útvary SNV.

Správa SNV jako vrcholná instituce Sboru na počátku roku 1970 řídila 27 útvarů SNV a 3 účelová zařízení (Výzkumný ústav penologický SNV, Ústřední eskortní středisko SNV a výrobní organizaci MIVEX). V průběhu popisovaného období 1970-1975 došlo k řadě změn v dislokaci a profilaci vězeňských zařízení. Na konci roku 1970 zrušil ministr svým rozkazem Účelovou příspěvkovou organizaci SNV ČSR MIVEX a její organizační části v útvarech SNV. K pokrytí potřeb pracovních sil při výrobě automobilů v AZNP v Mladé Boleslavi byl dne 1. ledna 1971 zřízen v bezprostřední blízkosti výrobního závodu nápravně výchovný ústav (NVÚ) Mladá Boleslav. K dlouhodobé výpomoci odsouzených v uranovém průmyslu a stavebnictví byly zřízeny dne 1. ledna 1973 NVÚ Stráž pod Ralskem a NVÚ Říčany. Vzhledem k úsporám systemizovaných míst byl na podzim téhož roku (s účinností od 1. září 1973) NVÚ Říčany reorganizován na pobočku NVÚ č. 2 Praha pro výkon trestu odsouzených mužů II. NVS s krátkými tresty odnětí svobody.³ K naplňování požadavků zákona o výkonu trestu odnětí svobody, týkajících se diferenciací odsouzených v I. nápravně výchovné skupině (NVS), byly postupně v letech 1971-1975 zřizovány pobočky pro odsouzené za nedbalostní trestné činy a místní výkon trestu (MVT). Dne 18. srpna 1971 byla zřízena pro trestné činy spáchané z nedbalosti pobočka NVÚ Oráčov ve Šmikousech a pro účely MVT zřízeno 5 poboček při následujících útvarech: Vazební věznici Brno dne 1. ledna 1972 pobočka Brno, NVÚ Nové Sedlo dne 1. června 1972 pobočka Drahonice, NVÚ Heřmanice dne 15. června 1972 pobočka Heřmanice, NVÚ Vinařice dne 20. června 1972 pobočka Kladno-Dřín a při Vazební věznici České Budějovice dne 1. ledna 1974 pobočka České Budějovice.⁴ Z uvedených údajů vyplývá, že v roce 1975 řídila správa SNV celkem 29 NVÚ a věznic, 2 účelová zařízení a 7 poboček.

Podle jednotné úpravy pracovní doby ve vybraných ústředních úřadech v Praze, ve smyslu usnesení vlády, byla též na správě SNV s účinností od 1. května

³ GR VS, odbor správní, Rozkaz ministra spravedlnosti (RMS) č. 30/1970, jímž se ruší Účelová příspěvková organizace MIVEX ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

RMS č. 23/1972, o zřízení nápravně výchovných ústavů ve Stráži pod Ralskem a v Říčanech.

RMS č. 21/1973, o zrušení nápravně výchovného ústavu v Říčanech a zřízení pobočky při nápravně výchovném ústavu č. 2 Praha.

⁴ KDH, Vyhodnocení činnosti poboček útvarů SNV ČSR a návrh výkonu trestu v pobočce útvaru SNV pro experimentální ověření odlišných metod NVČ v I. NVS, materiál pro jednání vědecké rady ministra spravedlnosti ČSR dne 28. 4. 1977, příloha č. 1.

1970 upravena pracovní doba příslušníků a občanských pracovníků. V pondělí až čtvrtek od 7,15 hod. do 16,00 hod. a v pátek od 7,15 hod. do 15,45 hod.⁵

Ke vzájemné pomoci při plnění úkolů byla podepsána mezi správou SNV ČSR a správou ZNV SSR dne 21. března 1970 nová dohoda, která nahradila předchozí ujednání o součinnosti a spisové rozluce mezi oběma správami z roku 1969.⁶

Po vydání statutu ministerstva spravedlnosti (MS) ČSR, schváleného usnesením vlády ČSR č. 181/1973 se změnilo postavení správy SNV, která se stala samostatným organizačním útvarem MS pro výkon státní správy vězeňství a současně orgánem ministra pro řízení a kontrolu SNV. Uvedený Statut se stal v roce 1974 výchozím dokumentem pro zpracování nového organizačního řádu pro činnost správy SNV s účinností od 1. července 1974 a vzorového organizačního řádu útvaru SNV, podle kterých byly schváleny vlastní organizační řády odborů správy SNV a všech útvarů.⁷

JUDr. Václav Kloubec (foto: KDH)

Ing. Oldřich Procházka (foto: KDH)

Za činnost SNV, výkon vazby (VV) a výkon trestu odnětí svobody (VTOS) odpovídal náčelník správy, který byl podřízen ministru spravedlnosti. Přímou nebo prostřednictvím svých zástupců řídil náčelníky odborů správy SNV, náčelníky útvarů SNV a náčelníka Výzkumného ústavu penologického SNV. Funkci náčelníka správy SNV vykonával v popisovaném období *plk. JUDr. Václav Kloubec* a po jeho odchodu k ministerstvu vnitra (MV) jmenoval ministr

⁵ KDH, Usnesení vlády ČSR č. 43, ze dne 26. února 1970, o jednotné úpravě pracovní doby ve vybraných ústředních orgánech v Praze.

GŘ VS, odbor správní, Rozkaz náčelníka správy (RNS) č. 17/1970, o úpravě doby zaměstnání příslušníků SNV ČSR a občanských pracovníků SNV ČSR ve správě SNV ČSR.

⁶ GŘ VS, odbor správní, RNS č. 21/1970, kterým se vyhlašuje Dohoda o součinnosti mezi správou Sboru nápravné výchovy ČSR a správou Zboru nápravné výchovy SSR, s účinností dnem 1. 3. 1970, č. j.: SNV-415/413-70.

⁷ GŘ VS, odbor správní, RNS č. 9/1974, kterým se vydává organizační řád správy Sboru nápravné výchovy ministerstva spravedlnosti ČSR.

spravedlnosti JUDr. Jan Němec dne 17. října 1973 do vedení správy SNV pplk. Ing. Oldřicha Procházku.

Některé další personální změny byly provedeny na správě SNV v roce 1974 v návaznosti na nový organizační řád správy SNV za účelem doplnění tzv. „nomenklaturních kádru“, a to po předchozím odsouhlasení příslušnými stranickými a služebními orgány. Po odchodu zástupce náčelníka správy plk. Jaroslava Pufky (také k MV) převzal tuto funkci od 4. ledna 1974 pplk. Václav Ryšavý, tehdejší náčelník odboru ochrany a do funkce zástupce náčelníka správy SNV pro věci ekonomické nastoupil dne 1. srpna 1974 npor. Ing. Vladimír Štembera, dosavadní zástupce náčelníka útvaru SNV Valdice. Dále byl dne 1. července 1974 ustanoven do funkce náčelníka kádrového odboru mjr. Rudolf Palovský, dne 1. února 1974 do funkce náčelníka finančního odboru Václav Jandus a dnem 1. září 1974 přešel do funkce zástupce náčelníka odboru nápravně výchovné činnosti mjr. Josef Kotoulek, tehdejší náčelník útvaru v Opavě.⁸

Vnitřně byla správa SNV členěna na odborné úseky – odbory, a to podle náplně jejich činnosti, rozsahu pravomoci a odpovědnosti. Organizační struktura byla podle nového organizačního řádu následující:

- a) sekretariát náčelníka správy,
- b) inspekce náčelníka správy,
- c) odbor pro politickovýchovnou práci,
- d) personální a kádrový odbor,
- e) vnitřní odbor,
- f) odbor nápravně výchovné činnosti,
- g) odbor ochrany,
- h) odbor výroby,
- i) finanční odbor,
- j) týlový odbor,
- k) odbor Zdravotnické služby SNV.

V systému jednostupňového řízení se staly hlavním nástrojem řízení plány práce. Na správě byly sestavovány tyto druhy plánů: perspektivní plán Sboru (pravidelně ročně upřesňovaný), roční plán hlavních úkolů Sboru, roční plány práce odborů a samostatných oddělení, program užšího vedení správy Sboru a štábu na čtvrt roku (koordinace činnosti správy ke splnění hlavních úkolů) a osobní časové plány práce funkcionářů správy Sboru a samostatných pracovníků. Roční plány práce a vyhodnocení jejich plnění ze všech útvarů a součástí SNV byly v období po XIV. sjezdu KSČ předkládány také příslušným územním stranickým orgánům. K plnění úkolů Sboru a pro ujednání praxe organizovala správa SNV pracovní porady, semináře, konference nebo stáže. Zpravidla dvakrát ročně svolával náčelník správy celorepublikovou radu náčelníků útvarů SNV a obvykle jednou za 3 měsíce byly správou SNV organizovány přímo na útvarech střediskové porady (především podle příbuznosti problematiky, teritoria, pracovních odvětví nebo podle

⁸ KDH, Bulletin Sboru nápravné výchovy ČSR č. 2/1974, s. 68-69.

nápravně výchovných skupin v jednotlivých útvarech). K operativnímu a komplexnímu řízení byla využívána též statistika a centrální výkaznictví. Nezbytnou součástí řídicí činnosti správy SNV se stala i součinnost s příslušnými institucemi a organizacemi Revolučního odborového hnutí (ROH). Základní formy této součinnosti byly upraveny rozkazy ministra spravedlnosti, popř. v dohodách mezi náčelníkem správy SNV a příslušnými odborovými orgány a organizacemi.

K plnění zásadních úkolů, vyplývajících z plánu činnosti Sboru, využíval náčelník správy SNV a jeho užší vedení poradních orgánů, a to vědeckou radu, štáb náčelníka správy a komise náčelníka správy. Štáb byl svoláván zpravidla dvakrát v měsíci podle předem zpracovaného plánu a jeho členové byli náčelníci odborů a samostatných oddělení správy. Jednání se pravidelně zúčastňoval předseda závodní organizace (ZO) KSČ a tiskový tajemník správy SNV. Naproti tomu komise náčelníka správy (stálé nebo dočasné) byly využívány pouze výjimečně při řešení konkrétních problémů. Zřizovány byly rozkazem náčelníka správy SNV, v němž byla určena i jejich působnost. Předsedou byl zpravidla jmenován některý z členů štábu a za ostatní členy komise určováni nejzkušenější pracovníci správy a útvarů SNV.

Kontrolní činnost, zaměřená na plnění úkolů Sboru byla prováděna formou prověrek – komplexních, tematických a namátkových.

V období let 1970-1975 plnili příslušníci správy SNV úkoly, které pro vězeňství vyplynuly ze závěrů XIV. sjezdu KSČ. Byly vypracovány „Hlavní úkoly SNV ČSR“, schválené ministrem spravedlnosti ČSR dne 23. listopadu 1971. Tento v podstatě pětiletý plán se stal i základním dokumentem pro zpracovávání ročních plánů hlavních úkolů SNV. Podle dobové formulace byly plány zaměřeny především na „...další prohlubování a upevňování vedoucí úlohy KSČ a posilování vlivu územních stranických orgánů na činnost SNV a jeho součástí, zintenzivnění a zkvalitnění politickovýchovné a odborné práce mezi příslušníky SNV včetně zřízení politického aparátu v SNV, rozvíjení nápravně výchovné činnosti s odsouzenými, prohlubování diferencovaného výkonu trestu, zaměstnávání odsouzených, ochranu vězeňských objektů a střežení vězňených osob, začlenění zdravotnické služby do organizační struktury SNV a na zajištění efektivnějšího hospodaření na všech úsecích SNV“. Plnění naznačených úkolů podle jednotlivých odborů správy SNV jsou zřejmé z následujícího rozboru.

Sekretariát náčelníka správy SNV

Sekretariát pod vedením pplk. Jiřího Karlíčka byl začleněn do organizační struktury v novém organizačním řádu v roce 1974. Jako výkonné a pomocné pracoviště náčelníka správy organizoval sekretariát zasedání štábu náčelníka správy nebo jiné služební a pracovní porady. Ve spolupráci s odbory správy SNV připravoval též podklady pro jednání nebo vystoupení náčelníka správy SNV nebo jeho zástupců. Vedl evidenci usnesení vlády ČSR a navrhoval opatření k jejich realizaci v SNV. Organizačně zajišťoval zahraniční styky SNV a zároveň plnil funkci tiskového orgánu správy SNV. Významný podíl na práci sekretariátu náčelníka

správy měla sekretářka Stanislava Tománková, která tuto funkci zastávala již od roku 1960.

Jiří Karlíček (foto: KDH)

Stanislava Tománková (foto: KDH)

Zahraniční styky byly navazovány jednak s příslušníky Sovětské armády včetně zástupců vojenské prokuratury a justice, jednak s vězeňskými správami tehdejších socialistických zemí, zejména s Polskem, Maďarskem a Německou demokratickou republikou (NDR). Další poznatky ze zahraničí byly čerpány z písemných materiálů, překládaných a vydávaných formou studijních a informačních materiálů (SIM) pouze pro vnitřní potřebu SNV nebo na stránkách mutace SNV časopisu FMV Bezpečnost. Družební styky se Sovětským svazem (SSSR) udržovala správa SNV již od roku 1969. Postupně se stalo tradicí, že u příležitosti oslav Velké říjnové socialistické republiky (VŘSR) a zahájení Měsíce československo-sovětského přátelství byly pořádány na správě SNV a ve všech útvech slavnostní aktivity, kterých se zúčastňovali jako hosté zástupci Střední skupiny sovětských vojsk, funkcionáři OV KSČ a další hosté.

V únoru 1973 navštívil správu SNV gen. Doc. dr. A. A. Stručkov, CSc., zástupce náčelníka Vysoké školy MV SSSR, který v rámci svého studijního pobytu soustřeďoval poklady k přípravě publikace o vězeňství v socialistických státech. Při této příležitosti si prohlédl také NVÚ Valdice. V diskusi s příslušníky útvaru se podrobně zajímal o princip vnitřní diferenciaci, výkon kázeňských trestů, obsahové zaměření práce vychovatelů, systém plánování NVČ a další problematiku. V březnu téhož roku naopak delegace pracovníků čs. vězeňství odcestovala do Sovětského svazu. Při návštěvě byli přijati ministrem vnitra SSSR N. A. Ščolokovem a jeho náměstkem M. P. Uskovem. Na Hlavní správě nápravně pracovních zařízení MV byli seznámeni s koncepcí tzv. převýchovného procesu v sovětských vězeňských koloniích. O kádrové práci, systému přijímání, školení a dalšího vzdělávání příslušníků hovořil náčelník Hlavní kádrové správy a programu vědeckovýzkumné práce zástupce náčelníka Vědeckého výzkumného institutu MV SSR.⁹

⁹ Emil VAŠÍČEK, *Ze zkušeností našich přátel*, in: mutace SNV časopisu Bezpečnost, ročník 27, 1. 3. 1973, s 6.

Členové delegace z NDR (foto: KDH)

Poznatky z vězeňství si vyměnili funkcionáři vedení správy SNV v květnu 1973 se členy delegace Správy výkonu trestu MV NDR, kterou vedl pplk. Adolf Kminikowski. Během tohoto pobytu hosté navštívili útvary SNV Mladá Boleslav a Valdice. Další zahraniční návštěva proběhla na počátku července 1973, kdy byla přijata na správě SNV delegace vězeňství Maďarské lidové republiky, kterou vedl plk. dr. Károly Sárdi, všeobecný zástupce státního velitele pro výkon trestu. Po oficiální vzájemné informaci o stavu vězeňství se uskutečnila beseda, při níž odpovídali členům delegace na odborné otázky náčelníci a zástupci jednotlivých odborů a oddělení správy SNV. Zájem byl zejména o činnost Výzkumného ústavu penologického, systém školské soustavy a nápravně výchovné činnosti. Při návštěvě útvarů SNV Plzeň a Bělušice věnovali hosté pozornost využívání zejména technických prostředků a signalizačního zařízení při ochraně objektů.¹⁰ V průběhu roku 1975 recipročně navštívila delegace správy SNV Polskou lidovou republiku a Maďarskou lidovou republiku.¹¹

Ke zvýšení účinnosti politického ovlivňování příslušníků SNV začala v lednu 1973 tisková skupina pod vedením mjr. Stanislava Matouška naplňovat dohodu,

¹⁰ Petr GALUŠKA, *Hosté z NDR*, in: mutace SNV časopisu Bezpečnost, ročník 27, 7. 6. 1973, s. 4.

P. GALUŠKA, *Hosté z MLR*, in: mutace SNV časopisu Bezpečnost, ročník 27, 2. 8. 1973, s. 4.

E. VAŠÍČEK, *Sovětský host mezi námi*, in: mutace SNV časopisu Bezpečnost, ročník 27, 15. 2. 1973, s. 6.

¹¹ P. GALUŠKA, *Delegace československého vězeňství v zahraničí*, in: mutace SNV časopisu Bezpečnost, ročník 29/1975, s. 5.

uzavřenou dne 1. února 1973 mezi správou SNV a tiskovým odborem FMV o využívání časopisu Bezpečnost pro potřeby SNV. O vydávání vlastního časopisu SNV se uvažovalo již v předchozím roce, avšak pro řadu technických a finančních problémů nebylo možno tento úkol zvládnout. Vedení správy se proto obrátilo na tiskový odbor FMV a redakci časopisu Bezpečnost se žádostí o spojení a spolupráci, které bylo vyhověno. První číslo s vyčleněnými stránkami pro příspěvky z problematiky SNV (tzv. mutace) vyšlo dne 15. února 1973 a poté každých čtrnáct dní v rozsahu čtyř stran (čtvrté až sedmé straně).

Náčelník správy SNV ČSR (vlevo) a náčelník tiskového odboru FMV plk. dr. Jan Kovář při předávání podepsané dohody o používání časopisu Bezpečnost pro potřeby SNV (foto: KDH)

Tematický a kalendářní plán obsahového zaměření mutace předkládal po předchozím projednání se šéfredaktorem časopisu Bezpečnost náčelníku správy SNV ke schválení vedoucí redaktor mutace mjr. Stanislav Matoušek. K plnění úkolů a jako poradní orgán byla zřízena redakční skupina ve složení pplk. dr. Josef Jachura, pplk. Josef Ptáček, pplk. Václav Lhoták, mjr. dr. Bohuslav Brož, kpt. Milan Jaeger a ppor. Petr Galuška. Distribuce časopisu byla zajišťována prostřednictvím zvláštní sítě vydavatelství Magnet. Náklad 3 000 výtisků byl postupně zvyšován a v pololetí 1974 dosáhl již 4 000 výtisků. Podněty a připomínky ke konkrétní podobě a náplně mutace časopisu měli možnost vznést účastníci na I. celorepublikové poradě dopisovatelů, konané dne 13. dubna 1973 v Praze a poté každoročně v rámci školení dopisovatelů v rekreačním středisku SNV Pracov. V roce 1974 přispívalo do časopisu již na 40 stálých dopisovatelů. Mutace časopisu Bezpečnost se tak stala prostředkem propagace a výměny zkušeností ze všech úseků služební, politické i zájmové činnosti příslušníků jednotlivých odborů správy a útvarů SNV.¹² Vedení správy SNV

¹² GR VS, odbor správní, RNS č. 2/1973, o některých opatřeních souvisejících s vydáváním časopisu Bezpečnost.

však o vydávání vlastního časopisu SNV nadále usilovalo a záměr se nakonec podařil zrealizovat koncem roku 1975. Po rozhodnutí ministra spravedlnosti ČSR ze dne 15. září 1975 o vydávání neregistrovaného informačního prostředku pouze pro vnitřní potřebu SNV byl Rozkazem náčelníka správy SNV č. 33 z roku 1975 zřízen periodický časopis s názvem „Zpravodaj SNV ČSR“.¹³

Inspekce náčelníka správy SNV

JUDr. Josef Jachura (foto: KDH)

Inspekce plnila zejména úkoly, týkající se odhalování nedostatků ze všech úseků činnosti Sboru a objasňování tzv. protispolečenského jednání příslušníků SNV podle pokynů náčelníka správy. Ve své kontrolní činnosti byla nezávislá na ostatních odborech správy SNV. Při vyhledávání přečinů a trestných činů, spáchaných příslušníky SNV, spolupracovali členové inspekce také s příslušnou vojenskou obvodovou prokuraturou a náčelníky útvarů SNV. Funkci náčelníka inspekce zastával pplk. JUDr. Josef Jachura.

Podle problematiky byl odbor členěn na skupinu inspekce, skupinu ekonomické kontroly a skupinu stížností. Z kontrol byly prováděny rozbory s příslušnými návrhy na odstranění zjištěných nedostatků, které byly pravidelně projednávány ve vedení náčelníka správy SNV nebo štábu náčelníka správy SNV a následně předávány ministru spravedlnosti.

Dne 1. července 1970 byla zrušena rozkazem ministra spravedlnosti zvláštní inspekce náčelníka správy, která byla zřízena po vyčlenění SNV z působnosti MV, pro zjišťování nezákonného postupu příslušníků SNV na základě podnětů a podání občanů, týkající se vězeňství z období „padesátých let“. V popředí zájmu byly útvary SNV Plzeň, Mírov a Valdice, včetně bývalých útvarů v oblasti Jáchymova. Na konci března 1970 bylo ukončeno prošetřování všech případů a 30. června 1970 předložena závěrečná zpráva. Všechny osoby, které podnět nebo stížnost podaly, byly o výsledku šetření jednotlivě vyrozuměny. Výsledky prošetřování poměrů v NVÚ Plzeň-Bory, Mírov a bývalých táborů na Jáchymovsku byly též zveřejněny v tisku a televizi.¹⁴ Prostřednictvím sdělovacích prostředků formou novinových článků, besed a dalších pořadů byla praktikována snaha o rehabilitaci SNV v povědomí veřejnosti. Z vězeňství muselo odejít také několik desítek lidí, kteří se politicky a morálně zkompromitovali. Problematika rehabilitace v SNV,

¹³ GR VS, odbor správní, RNS č. 33/1975, kterým se zřizuje ve Sboru nápravné výchovy ČSR interní periodický zpravodaj.

¹⁴ GR VS, odbor správní, RMS č. 14/1970, o zrušení zvláštní inspekce pro zjišťování nezákonného postupu příslušníků SNV.

kteřou souhrnně zpracoval tiskový tajemník správy pplk. Jiří Karlíček, byla publikována v interním časopisu Bulletin SNV ČSR č. 2/1971.

Oblast vyřizování stížností jako jeden ze zdrojů informací o úrovni práce v podřízených útvech byla pravidelně sledována ministerstvem spravedlnosti. Veškerá podání a stížnosti od příslušníků, občanů, obviněných a odsouzených, které byly adresované přímo ministru nebo ministerstvu spravedlnosti, vyřizovala ještě na počátku roku 1970 kontrolně inspekční skupina (KIS) ministra spravedlnosti pro vězeňství. V důsledku organizačních změn byla skupina zrušena (dosavadní pracovníci KIS dr. Štýbr, dr. Černý a dr. Štěpánek přešli na jiné úseky práce ministerstva) a její funkci převzal dnem 22. dubna 1970 sekretariát ministra. Ředitel sekretariátu prováděl nadále kontroly v původním rozsahu, avšak od května 1970 evidoval a vyřizoval pouze stížnosti, směřující proti správě SNV. Ostatní podání byla předávána do kompetence inspekce náčelníka správy SNV.¹⁵

Podle údajů z dostupných Ročenek za rok 1971 a 1975 bylo v SNV vyřízeno v roce 1971 celkem 698 stížností na výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody a v roce 1975 přibližně stejný počet, 686 stížností. Při prošetřování vycházelo najevo, že největší část stížností byla podávána na léčebnou péči, přičemž většina z nich byla vyhodnocena jako neoprávněné. Odsouzení a obvinění si stěžovali především na to, že jim lékaři nepředepisovali podle přání různé léky (zvláště návyková analgetika) nebo zamítli odborné vyšetření. Finanční služba byla druhým nejčastějším úsekem, proti kterému směřovaly stížnosti. Zde převažovaly žádosti matek ohledně placení výživného na děti, které byly také až na výjimky hodnoceny jako neoprávněné.

K oprávněným stížnostem docházelo zejména nedodržováním služebního předpisu Týl-1 (např. ztráty osobních věcí a cenností vězňů). Nesprávný postup příslušníků v rozporu s platnými předpisy byl další důvod k zasílání stížností. Oprávněnost tohoto druhu stížností byla zapříčiněna různým familiárním přístupem vůči odsouzeným nebo obviněným a v některých případech i neochota příslušníků vyhovět žádostem, které zaručoval Řád pro výkon trestu odnětí svobody nebo Řád výkonu vazby (např. záležitosti balíčků, písemný styk, návštěvy). Oprávněné stížnosti se vyskytovali téměř na všech úsecích služby a příčinou byla ve většině případů nezkušenost, nezpracovanost nebo neuvážlivost a lehkomyšlnost v jednání. Poměr oprávněných stížností z celkového počtu vyřízených stížností se ve sledovaném období let 1970-1975 pohyboval okolo 10%. Konkrétně: v roce 1970 – 10,7%, 1971 – 9%, 1972 – 12,4%, 1973 – 11,8%, 1974 – 10,6% a 1975 – 8,3%.¹⁶

Na počátku 70. let probíhala v SNV rozsáhlá generační obměna vězeňského personálu, v průběhu let 1970-1974 bylo přijato do služebního poměru na 2 746 nových příslušníků, kteří byli v naprosté většině zařazováni na úseky ochrany nebo nápravně výchovné činnosti. Nastupující mladá generace přinesla do Sboru na jedné

¹⁵ GR VS, odbor správní, RNS č. 23/1970, o zrušení kontrolně inspekční skupiny ministra spravedlnosti ČSR pro vězeňství, ze dne 25. května 1970, č. j. SNV-1434/417-70.

¹⁶ KDĤ, neuspořádáno, Ročenka SNV ČSR za rok 1971, s. 25. Ročenka za rok 1975, s. 52.

straně iniciativu a zdravou ctižádostivost, na straně druhé však projevy nekázně a neodpovědnosti, spojené s nedbalým výkonem strážní a eskortní služby. Rozbor trestnosti příslušníků SNV, provedený pracovníky inspekce v roce 1970 ukázal výrazný nárůst počtu kázeňských trestů. V té době bylo kázeňsky potrestáno nejvíce příslušníků za poslední čtyři roky. Také vojenskými soudy byl odsouzen větší počet příslušníků, než tomu bylo v předchozích letech. Pokud šlo o jednotlivé útvary SNV, v průběhu roku 1970 vykazovaly nejvyšší trestnost Rýnovice, Oráčov, Horní Slavkov, Bělušice, Vinařice a Ostrov.

Trestná činnost ve službě nebo v souvislosti s výkonem služby vysoce převažovala nad jednáními, jichž se příslušníci dopustili v mimoslužební době. Ke zlepšení situace a odstranění nedostatků vydal náčelník správy rozkaz č. 15, ve kterém byly uloženy náčelníkům a velitelům konkrétní úkoly pro upevňování tzv. „morálně politického stavu“ příslušníků SNV. Pravidelné sledování práce každého příslušníka, správné využívání kázeňské pravomoci včetně vlivu stranických organizací mělo přinést zlepšení kázně ve Sboru. K dostatečné kontrole plnění výše uvedeného rozkazu předkládali náčelníci útvarů vždy do konce ledna inspekci náčelníka správy zpracované přehledy soudních a kázeňských trestů, pravomocně uložených příslušníkům SNV za minulý rok.¹⁷ Statistické údaje nasvědčují tomu, že následně došlo ke snížení trestně soudních případů a zlepšil se i přístup k plnění služebních úkolů. Zatímco v roce 1970 bylo souzeno 36 příslušníků, v roce 1971 bylo vojenskými soudy potrestáno 21 příslušníků. V průběhu roku 1971 bylo ve Sboru řešeno celkem 434 osob za tzv. protispolečenské jednání, z toho 375 trestných činů, přečinů a kázeňských přestupků spáchali příslušníci ve službě a v souvislosti s výkonem služby a 59 mimo službu.

Nepříznivá situace byla zejména v nedovolených stycích příslušníků s odsouzenými nebo obviněnými. Zde docházelo k častějším případům zavádění neslužebních (soukromých) rozhovorů, které pak vyústily ve zprostředkování nedovoleného styku s příbuznými nebo v intimní styky. Mimo službu příslušníci nejvíce porušovali pravidla občanského soužití a požívali nadměrné množství alkoholických nápojů.¹⁸ V dalších letech již nebyly statistické údaje o trestných činech, přečinech a kázeňských přestupcích v Ročenkách SNV publikovány. Jako samostatný materiál byl rozbor 1x ročně projednán ve štábu náčelníka správy a poté odeslán ministru spravedlnosti.

V oblasti ekonomické kontroly se pracovníci inspekce soustřeďovaly na hospodárnost a ochranu tzv. socialistického majetku. Přes veškeré zásady a přijímaná opatření zjišťovaly periodické revize hospodaření nedostatky zejména v materiálové evidenci, provádění inventarizace nebo v používání motorových vozidel. Terčem kritiky byly také nehospodárné nákupy za hotové nebo nákupy v maloobchodech, neboť rozdíl cen mezi maloobchodem a velkoobchodem byl

¹⁷ GR VS ČR, odbor správní, RNS č. 15/1971, o upevňování morálně politického stavu příslušníků Sboru nápravné výchovy ČSR.

¹⁸ KDĚ, neuspořádáno, Ročenka SNV ČSR za rok 1971.

zhruba trojnásobně vyšší. Benevolenci na úseku údržby docházelo ve značném rozsahu k povolování soukromých zakázek, ať již truhlářských, zámečnických, lakýrnických nebo oprav soukromých motorových vozidel, a to nejen příslušníkům, ale i civilním osobám.

Inspekční činnost se v popisovaném období let 1970-1975 zabývala především nedostatky ve výkonu služby mladých příslušníků s krátkodobou služební praxí, které se též projevovaly v počtu oprávněných stížností vězněných osob. Neméně sledované nedostatky se vyskytovaly v hospodářské činnosti útvarů SNV, související s porušováním vydaných služebních předpisů. Na základě rozborové činnosti byla náčelníkům útvarů SNV ukládána opatření k předcházení nedostatků.

Odbor pro politickovýchovnou práci

Stanislav Výborný (foto: KDH)

Odbor byl zřízen na správě SNV (na útvarech SNV funkce zástupce náčelníka pro politickovýchovnou práci) po souhlasu předsednictva ÚV KSČ Rozkazem ministra spravedlnosti č. 22/1973 s účinností od 1. října 1973. Současně byly vydány ministrem spravedlnosti ČSR „Směrnice pro činnost politickovýchovného aparátu SNV ČSR“. ¹⁹ Opětovné vytvoření politickovýchovného aparátu, zrušeného v roce 1957, bylo jedním z dalších projevů politické normalizace na úseku vězeňství.

Důvodem tehdejšího zrušení byla úvaha, že politická a odborná úroveň náčelníků a vysoké procento organizovanosti příslušníků v KSČ byly dostatečnou zárukou uplatňování stranického vlivu na činnost SNV. Na počátku 70. let 20. století se však z důvodu poměrně vysoké fluktuace mladých příslušníků (zejména mezi příslušníky ostrahy) stav organizovanosti v KSČ neustále snižoval. Zatímco k 1. lednu 1964 bylo v KSČ organizováno 81,3% skutečného stavu příslušníků, k 1. lednu 1971 dochází k poklesu na 71,6%. Za I. pololetí 1971 bylo přijato 241 nových příslušníků, ale organizovanost v KSČ z tohoto počtu činila jen 24%. Tento nepříznivě hodnocený stav u nově nastupujících příslušníků řešilo vedení SNV důrazem na zintenzivnění politickovýchovné práce. V souvislosti s projednáváním „Zprávy o stavu vězeňství“ byl podán návrh na opětovné vybudování politicko-výchovného aparátu v SNV ČSR a SSR. Předsednictvo ÚV KSČ schválilo návrh dne 1. června 1973 s cílem „...*vychovávat v duchu idejí marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu třídně uvědomělé a politicky vyspělé příslušníky Sboru*“. ²⁰

¹⁹ GR VS ČR, odbor správní, RMS č. 22/1973, o zřízení politickovýchovného aparátu Sboru nápravné výchovy ČSR.

²⁰ KDH, Zpráva o stavu vězeňství v ČSR a SSR, současných problémech a potřebách Sborů nápravné výchovy ČSR a SSR, SSNV-005/401-73.

Náčelníkem odboru byl ustanoven *pplk. Stanislav Výborný*, který se stal současně zástupcem náčelníka správy SNV pro politickovýchovnou práci. Plánovaný počet pracovníků odboru činil cca 12-15 osob. Výběr personálu byl prováděn především z řad příslušníků SNV (členů KSČ), kteří již v politickém aparátu dříve pracovali a osvědčili se. Hlavní úlohou byla povinnost vychovávat příslušníky ke komunistickému přesvědčení a formování morálních vlastností, požadovaných od příslušníků SNV. K jejich základní a další přípravě byly využívány krátkodobé i dlouhodobé kurzy při Vysoké škole politické ÚV KSČ, oblastních stranických školách a zahraniční studium pro přípravu politických pracovníků ministerstva vnitra v SSSR.²¹ Činnost odboru spočívala v prosazování politickovýchovné práce podle schválené koncepce a metodickém řízení zástupců náčelníků pro politickovýchovnou práci v útvech. Prostředkem tzv. ideově výchovného působení na příslušníky SNV se stala podle vydaných organizačně metodických směrnic služební politická příprava (převážně pro věkově mladší příslušníky) a soustava stranického vzdělávání. Jejímu průběhu a výslednosti věnovaly pozornost jak CÚV KSČ, tak základní stranické organizace a služební funkcionáři. Z aplikace závěrů XIV. sjezdu KSČ byla přehodnocena předcházející forma odborně zdokonalovacího školení, bojové a tělesné přípravy s důrazem na politickou přípravu. Výsledkem byla nejen změna cyklu školení (tj. od září do června následujícího roku), ale současně zavedení tříletého plánovacího období. V červnu 1975 byl ukončen závěrečnými prověrkami první tříletý cyklus, rozpracovaný podle výcvikových rozkazů náčelníka správy SNV č. 13/1972 a č. 26/1974. Politická příprava byla prověřována u důstojníků klasifikovanými pohovory a u praporčků seminárními besedami. Při závěrečných prověrkách na správě SNV za výcvikový rok 1974/1975 bylo 168 důstojníků a praporčků celkově hodnoceno výtečně.²²

Cílevědomá tzv. politickovýchovná práce byla zaměřena zejména na rozvíjení pracovní aktivity příslušníků, propagandistickou a agitační činnost, upevňování vojenské kázně, řešení výchovných problémů jednotlivců i kolektivů, dodržování „socialistické“ zákonnosti, vytváření tzv. soudružských vztahů na pracovišti apod. Formou „socialistického soutěžení“ se iniciativa kolektivů a jednotlivců promítala do uzavírání závazků na počest různých politických výročí. Na počest 50. výročí založení KSČ byly např. přijímány závazky ke zkvalitnění výkonu služby, angažovanost v politickém a veřejném životě a předčasné plnění plánovaných úkolů. K hodnotným individuálním závazkům patřilo bezplatné darování krve.

²¹ GR VS, odbor správní, RMS č. 22/1973, *zřízení politickovýchovného aparátu Sboru nápravné výchovy ČSR*.

KDH, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 4/1973, mutace SNV.

²² GR VS, odbor správní, RNS č. 13/1972, o politické, bojové a odborné přípravě příslušníků Sboru nápravné výchovy ČSR na léta 1972-1975.

KDH, Vyhodnocení výsledků politické, bojové a odborné přípravy příslušníků útvarů SNV a správy SNV ČSR za výcvikový rok 1974/1975, č.j. SSNV 0718/511-1975.

Standarta SNV ČSR (foto: KDH)

Usměrnění iniciativy a aktivity příslušníků sledoval osobní dopis náčelníka správy všem náčelníkům útvarů SNV, který stanovil nejdůležitější celosborové potřeby, zejména nábor a výběr příslušníků, výstavbu prvního rekreačního střediska SNV na Pracově a výstavbu rodinných domků ke zmírnění nepříznivé situace v rodinném ubytování příslušníků. Téměř na každém odboru správy SNV se soutěžilo o získání titulu „Vzorný kolektiv“, zdravotníci pracovníci soutěžili o titul „Brigáda socialistické práce“. V instrukci náčelníka správy byly stanoveny podmínky pro socialistickou soutěž řidičů SNV. U příležitosti oslav 30. výročí Slovenského národního povstání a osvobození Československa Sovětskou armádou byly vydány „Směrnice k obsahovému zaměření k rozvoji pracovní iniciativy příslušníků a občanských zaměstnanců.“²³ Nejrozšířenější formou soutěžení útvarů SNV se stala soutěž o „Standartu cti správy SNV ČSR“ na základě výzvy komunistů ZO KSČ Všehrady k 50. výročí založení KSČ, vyhlašovaná každoročně náčelníkem správy SNV. Podmínky soutěže byly zaměřeny na plnění nejdůležitějších služebních úkolů, např. podstatné snížení útěků obviněných a odsouzených, úspěšný nábor nových příslušníků, velmi dobré hodnocení v bojové přípravě i odborně zdokonalovacím školení a co nejnížší trestnou činnost příslušníků SNV.

²³ GŘ VS, odbor správní, RNS č. 29/1973, zásady o brigádách Socialistické práce ve Zdravotnické službě SNV ČSR.

GŘ VS, odbor správní, Instrukce náčelníka správy SNV č. 23/1972.

GŘ VS, odbor správní, RNS č. 17/1974, Směrnice k obsahovému zaměření a rozvoji pracovní iniciativy příslušníků a občanských zaměstnanců v souvislosti s 30. výročím SNP a osvobození ČSSR Sov. armádou.

V prvním soutěžním roce (1971) se přihlásilo 17 útvarů SNV, z nichž Standartu jako první získal útvar SNV Žacléř.

Předání bylo provedeno v rámci oslav 24. výročí „Vítězného února“ na slavnostním shromáždění příslušníků útvaru. Druhé místo v soutěži získal útvar SNV Opava a třetí místo útvar SNV Pardubice. K 1. květnu 1973 došlo k legislativní úpravě této soutěže vydáním RNS č. 13/1973.²⁴ Jednou z dalších soutěžních akcí, kterou politickovýchovní odbor správy SNV pořádal, byla soutěž v psaní na stroji. Vyhlášena byla v květnu 1975 ke zkvalitnění administrativní práce a podnícení zájmu o zvyšování kvalifikace a probíhala ve třech prověřkových kolech (místní, oblastní a ústřední) v letech 1975-1976. Místní a ústřední kolo organizovala správa SNV ve spolupráci s Radou klubu. Této prověrky dovednosti se museli povinně zúčastnit všichni administrativní pracovníci a referenti spisů, dobrovolně pak ostatní referenti. Soutěžící byli rozděleni do 2 kategorií: a) absolventi ekonomických škol a kursů psaní strojem ukončených státní zkouškou, b) soutěžící bez uvedeného vzdělání.²⁵

Významnou úlohu, související s výchovou mladé generace v tehdejší společnosti zastával Socialistický svaz mládeže (SSM). Odbor pro politickovýchovní práci obdobně řídil a ovlivňoval v rámci SNV činnost základních organizací (ZO) SSM. Na základě dohody s Českým ústředním výborem Svazu socialistické mládeže (ČÚV SSM) vydával obsahová zaměření k činnosti svazáckých organizací na příslušné plánovací období podle posledních závěrů sjezdu KSČ a sjezdu SSM. V mládežnických organizacích byla podporována společensky angažovaná zájmová umělecká činnost, aktivní účast na sportovních a branných soutěžích, patronátní pomoc pionýrským organizacím a další. Na výročních členských schůzích ZO SSM se zhodnocovala celoroční práce a schvaloval plán na další rok. Svazáčtí funkcionáři Sboru se pravidelně scházeli na celorepublikovém aktivu, první aktiv se uskutečnil dne 20. prosince 1972 v Praze k vzájemné výměně zkušeností.

Okruh působnosti politickovýchovního odboru se postupně rozšířil i do oblasti kulturní a zájmové činnosti příslušníků. Od roku 1971 se na tzv. „*zvyšování kulturně výchovné, zájmové a společenské úrovně příslušníků SNV*“ podílela nová instituce, Rada klubu, kterou odbor též metodicky řídil. V souvislosti s ukončením činnosti Českého odborového svazu pracovníků bezpečnostních a ozbrojených složek v SNV ČSR byly vydáním RNS č. 11/1971 vytvořeny organizační předpoklady pro její činnost, obdobně jako v SNB. Finanční a materiální prostředky k zajištění činnosti Rad klubů byly upřesněny v RMS č. 21/1971, za jejich využití odpovídal náčelník útvaru SNV, popř. náčelník správy SNV. Určeny byly především pro oslavy státních svátků, Mezinárodního dne žen (MDŽ), Velké říjnové socialistické revoluce (VŘSR), na akce pro děti příslušníků

²⁴ GR VS, odbor správní, RNS č. 4/1972, o vyhodnocení soutěže o STANDARTU SNV ČSR.

RNS č. 13/1973, o zřízení Standarty Sboru nápravné výchovy ČSR.

²⁵ GR VS, odbor správní, RNS č. 12/1975, o vyhlášení a zásadách organizace prověrek dovednosti v psaní na stroji ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

a občanských pracovníků SNV (Mezinárodní den dětí, vánoční nadílky, návštěvy divadel, zájezdy různého tématického zaměření), k úhradě nákladů spojených s organizací mimoslužebních kulturních a sportovních soutěží, zahraničních zájezdů, tématicky zaměřených ke služební činnosti nebo pro agitační a propagační činnost.

Konferenciéři při finálové soutěži ZÚČ (foto: KDH)

Ukázka výrobků ZÚČ (foto: KDH)

Rada klubu při správě SNV byla zřízena RNS č. 24 s účinností od 1. prosince 1971. Tímto rozkazem náčelník správy potvrdil volbu 7 členů Rady klubu, která se uskutečnila ve dnech 2. a 3. listopadu po jednotlivých odborech správy SNV. Do funkce předsedy byl zvolen mjr. Zdeněk Pavlík.²⁶ Oblibu si získal např. rybářský kroužek, založený v březnu 1973, jehož členové pořádali nejčastěji zájezdy k rybníku v Jesenici u Rakovníka nebo k řece Lužnici (v roce 1974 měl kroužek 16 členů, mezi nimi 3 ženy).²⁷ V mnoha akcích spolupracovala Rada klubu se svazáckými organizacemi a Tělovýchovnou jednotou Rudá hvězda. Na každoročně plánovaném semináři předsedů Rad klubů se kromě výměny zkušeností projednávalo obsahové zaměření práce na další rok. Pomineme-li politické cíle, kterým měla činnost Rady klubu v té době sloužit, je nepochybné, že pořádané akce pomáhaly příslušníkům SNV vyrovnávat se s negativním dopadem vězeňského prostředí na jejich psychiku,

²⁶ GR VS, odbor správní RNS č. 11/1971, Vydání prozatímních směrnic o činnosti klubů v útvarcích Sboru nápravné výchovy ČSR. RNS č. 24/1971, o ustavení Rady klubu při správě Sboru nápravné výchovy ČSR. RMS č. 21/1971, o finančním a materiálním zajištění činnosti Rad klubů ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

²⁷ KDH, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 12, ročník 28, mutace SNV, s. 6.

pozitivně ovlivňovaly mezilidské vztahy na jednotlivých pracovištích a poskytovaly dobrou zábavu také rodinám, hlavně dětem.

K tzv. ideově výchovnému působení na příslušníky byly využívány též „revoluční a bojové tradice“. Od roku 1974 byly postupně za pomoci Rad klubů a organizací SSM zřizovány v jednotlivých vězeňských zařízeních koutky tradic nebo síně tradic. Postupovalo se podle vzoru Československé lidové armády (ČSLA), která měla s touto činností již zkušenosti. Zejména mladí příslušníci měli být touto formou seznamováni s revolučními tradicemi dělnické třídy, KSČ, mládežnického hnutí a historií příslušné věznice nebo NVÚ. Síně tradic se staly místem, kde skládali služební přísahu nově nastupující příslušníci SNV a místem, ve kterém byly zveřejňovány dosažené výsledky útvaru SNV se zřetelem na vyznamenané jednotlivce a pracovní kolektivy. Tato místa navštěvovaly také oficiální delegace tehdejšího politického a veřejného života a zástupci družebních útvarů Sovětské armády, umístěných na území ČSSR.

Podchytit kulturní a zájmovou činnost příslušníků byl jeden z dalších úkolů odboru pro politickovýchovnou práci. Dochází k organizování a řízení soutěže v zájmové umělecké činnosti (ZUČ) příslušníků a občanských pracovníků SNV, kterým byla tímto způsobem dána příležitost uplatnit své nadání ve výtvarných, technických nebo slovesných oborech. Soutěž byla koncipována jako třístupňová, od útvarových přes oblastní kola až po celorepublikové finále, jehož uspořádáním byl pověřen vždy jeden z útvarů SNV. Odborné poroty hodnotily např. malbu, kresbu, užité umění, samorosty, politický plakát, fotografie, modely, recitaci, zpěv, sólovou hru na hudební nástroje, dechové orchestry, hudební skupiny nebo malé taneční orchestry. Prvního ročníku ZUČ, který se uskutečnil v letech 1975-1976 se zúčastnilo téměř 400 příslušníků a občanských zaměstnanců SNV. Celorepublikové finále jednotlivců a souborů proběhlo v tělocvičně útvaru SNV ČSR č. 2 Praha dne 27. dubna 1976 v rámci oslav 31. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou. Též v následujících letech byly republikové přehlídky spojeny vždy s oslavami politických výročí.

Personální (kádrový) a organizační odbor

Odbor řídil do června 1974 *pplk. JUDr. Bohuslav Vaněk* a poté byl do této funkce ustanoven *mjr. Rudolf Palovský*, „kádrovák“ útvaru SNV č. 2 Praha, který v té době dokončoval tříleté vysokoškolské studium na stranické škole. Odbor byl s ohledem na náplň činnosti členěn do tří skupin – skupinu kádrovou (personální), skupinu školskou a skupinu organizační, evidence a statistiky. Plány práce odboru vycházely v tomto období především z usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 6. listopadu 1970 ke kádrové a personální práci, jako základního materiálu k uplatňování kádrové politiky KSČ ve státní správě. Podle tohoto dokumentu byly postupně realizovány úkoly „...k upevňování kádrového složení příslušníků SNV, doplňování plánovaných stavů SNV, zvýšení účinnosti politicko-výchovné práce včetně odborné a vojenské přípravy

*příslušníků SNV a ke zvyšování péče o příslušníky SNV“.*²⁸ Zásadám citovaného usnesení odpovídala skutečnost, že náčelník kádrového odboru se stal stálým členem vedení správy SNV. Hlavní úkoly, vyplývající z XI. sjezdu KSČ pro kádrovou politiku, byly dále rozpracovány do „Programu kádrové a personální práce na léta 1973-1975“.

Na základě dohody s MV ČSSR a MNO byl personální a organizační odbor s účinností od 1. února 1970 oprávněn vydávat namísto orgánů MV služební průkazy. Současně s ním byla každému příslušníku SNV přidělena také osobní známka, na které bylo vyryto jeho rodné číslo. Příslušníci byly povinni mít známku uloženou ve své vojenské knížce, pouze ti, kteří vojenskou knížku neměli, a dále příslušnice, měly známky uloženy v úschově u personální skupiny.²⁹

RSDr. Rudolf Palovský (foto: KDH)

V souvislosti se zaváděním nových služebních průkazů pro příslušníky SNB a vojsk MV, vydal ministr spravedlnosti rozhodnutí o provedení výměny služebních průkazů i v SNV ČSR. Služební průkazy příslušníků jmenovaných součástí byly vcelku jednotné a lišily se pouze barvou. Ve smyslu RNS č. 54/1971 nabyt platnosti dnem 1. ledna 1971 nový služební průkaz „...s podtiskem slabě oranžové barvy, se svislým výrazně oranžovým pruhem uprostřed služebního průkazu s předtiskem *Služební průkaz příslušníka Sboru nápravné výchovy*“, přičemž platnost do té doby používaných průkazů končila dnem 30. dubna 1971.³⁰

Právní postavení a sociální jistoty příslušníků SNV posílilo přijetí zákona č. 100/1970 Sb., kterým byl komplexně upraven služební poměr příslušníků SNB a SNV; byla tak zdůrazněna zásada § 63a zákona o VTOS a shodné úpravě služebních poměrů se SNB.³¹ Tento zákon vytvořil právní základ pro doplňování a stabilizaci početního stavu a ovlivnil „kádrově výchovnou“ práci v SNV. K realizaci vybraných paragrafů citovaného zákona na podmínky SNV bylo třeba vypracovat celou řadu příslušných prováděcích předpisů, které byly vydávány ve formě rozkazů ministra spravedlnosti (RMS) ČSR a zahrnovaly právní vztahy příslušníků ze všech hlavních úseků jejich činnosti. K provedení hlavních ustanovení personální (kádrové) povahy byl vydán RMS č. 2/1971 (sl. předp. Kádr. 1), RMS č. 6/1971 o kázeňské

²⁸ KDH, neuspořádáno, Usnesení Předsednictva ÚV KSČ z 6. listopadu 1970, ke kádrové a personální práci.

²⁹ GŘ VS, odbor správní, Rozkaz náčelníka správy ČSR (RNS) č. 6/1970, o služebních průkazech a osobních známkách příslušníků SNV.

³⁰ GŘ VS, odbor správní, RNS č. 54/1971, o výměně služebních průkazů příslušníků Sboru nápravné výchovy ČSR.

³¹ KDH, Zákon ze dne 17. listopadu 1970, č. 100 Sb., o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti.

Zákon ze dne 17. června 1965, č. 59 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody (úplné znění č. 84/1969 Sb.).

pravomoci služebních funkcionářů SNV stanovil rozsah kázeňské pravomoci při udělování odměn a ukládání kázeňských trestů v pěti stupních, peněžní náležitosti a některé hmotné zabezpečení příslušníků SNV řešil RMS č. 12/1971 (sl. předp. Fin. 1), oprávnění příslušníka SNV k použití střelné zbraně bylo upraveno RMS č. 18/1971, RMS č. 19/1971 řešil služební hodnocení příslušníků SNV, vznik nároku na dodatkovou dovolenou byl dán RMS č. 20/1971, k zabezpečení jednotného postupu při oceňování příslušníků formou peněžitých nebo jiných darů byl vydán RMS č. 22/1971 atd. V roce 1972 pak následovaly další normy, např. ke zlepšení hmotného zabezpečení příslušníků RMS č. 6/1972, o nástupním příspěvku a náhradě za získané vzdělání, RMS č. 8/1972, o náhradách výdajů poskytovaných příslušníkům SNV v souvislosti s výkonem služby nebo RMS č. 11/1972 o řízení ve věcech služebního poměru příslušníků SNV (Kádr. 2) a další.³²

Na základě usnesení vlády ČSSR ze dne 27. srpna 1970 č. 202 k provedení pracovně politického hodnocení pracovníků státního a hospodářského aparátu – členů jiných politických stran nebo nestraníků, bylo nutné i ve Sboru provést hodnocení občanských pracovníků (zejména šlo o pracovníky pomocných týlových služeb, kteří nebyli hodnoceni v roce 1969 na základě RNS ČSR č. 23/1969). K tomu účelu byl vydán RNS č. 43/1970, kterým byla na správě SNV pod vedením náčelníka týlového odboru ustanovena komise pro pracovně politické hodnocení občanských pracovníků ve složení:

- předseda,
 - náčelník oddělení týlového odboru,
- členové,
 - zástupce personálního úseku, zástupce ZO KSČ, zástupce ZO ROH a náčelník příslušného týlového zařízení.

Hodnocení bylo ukončeno dne 20. října 1970 a celková zpráva o průběhu a výsledcích předložena prostřednictvím personálního a organizačního odboru vedení správy SNV. Výsledky hodnocení byly brány jako rozhodující podklad pro kádrová opatření u jednotlivců. Tím byla prakticky v SNV dokončena tzv. očista státního aparátu i z řad nestraníků.³³ Další norma ke služebnímu hodnocení příslušníků SNV vyšla v roce 1971 k provedení § 15 odst. 3 zák. č. 100/1970 Sb., která byla prakticky obsahově shodná s nařízením MV ČSSR č. 34/1971 Věst. FMV

³² GR VS, odbor správní, RMS č. 2/1971 k provedení hlavních ustanovení kádrové povahy, obsažených v zákoně o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti, s účinností dne 1. 1. 1971; RMS č. 6/1971 o kázeňské pravomoci služebních funkcionářů Sboru nápravné výchovy ČSR, s účinností dne 1. 1. 1971; RMS č. 12/1971 o peněžních a některých jiných náležitostech příslušníků Sboru nápravné výchovy ČSR s účinností dne 1. 4. 1971; RMS č. 18/1971 o použití střelné zbraně příslušníky Sboru nápravné výchovy ČSR, s účinností dne 1. 11. 1971; RMS č. 19/1971 o služebním hodnocení příslušníků Sboru nápravné výchovy ČSR, s účinností dne 1. 11. 1971; RMS č. 20/1971 o dodatkové dovolené příslušníků Sboru nápravné výchovy ČSR, s účinností dne 1. 3. 1971; RMS č. 22/1971 o udílení některých odměn příslušníkům Sboru nápravné výchovy ČSR, s účinností 1. 12. 1971.

³³ Tamtéž, RNS č. 43/1970, o pracovně politickém hodnocení občanských pracovníků ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

z 27. července 1971, jímž bylo upraveno služební hodnocení příslušníků SNB. Jednalo se o RMS č. 19/1971 o služebním hodnocení příslušníků SNV ČSR, k jehož splnění byl zpracován prováděcí plán, rozdělený do dvou časových etap. Uvedený plán předpokládal zhodnocení funkcionářů do konce roku 1972 a ostatních příslušníků v průběhu roku 1973. Po vydání usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 28. ledna 1972 a usnesení vlád ČSSR a ČSR byl časový plán hodnocení nomenklaturních kádrů upřesněn RMS ČSR č. 9/1972. Současně byl zpracován plán politickoorganizačního opatření, který byl správou SNV předložen oddělení ÚV KSČ.

Do 15. května 1972 byly předány příslušným stranickým orgánům návrhy služebních hodnocení těch funkcionářů SNV, kteří byli v jejich kádrové nomenklatuře. Vedoucí funkcionáři správy SNV se v převážné většině případů zúčastnili projednávání návrhů hodnocení v komisích stranických orgánů. Komplexní hodnocení členů vedení správy, náčelníka Výzkumného ústavu penologického a náčelníka kádrového a organizačního odboru bylo provedeno na ÚV KSČ. Hodnocení u všech funkcionářů SNV bylo uzavřeno k 1. září 1972, přičemž nebylo podáno žádných odvolání. Podle výsledků hodnocení „středně velitelských kádrů“ v SNV bylo několik příslušníků vybráno do kádrových rezerv a tři příslušníci převedeni na méně odpovědnou funkci.³⁴ Přípravě a vytváření kádrových rezerv byla vedením správy SNV věnována stálá pozornost. Prvním krokem při prosazování systematickosti v této oblasti byl v roce 1972 zpracován předpis o práci s kádrovými rezervami v SNV ČSR, vydaný jako RNS č. 29/1971 s účinností od 1. prosince 1972.³⁵ Základem pro práci s kádrovými rezervami se dále stal RMS č. 10/1974 o práci s kádrovými rezervami ve SNV.

Kromě odměn, stanovených zákonem č. 100/1970 Sb. byly ve Sboru uplatňovány některé další morální formy ocenění příslušníků. Po vzoru SNB byl při jednání o plánu zabezpečení 25. výročí osvobození ČSSR přijat vedením správy SNV v březnu 1970 návrh na zřízení čestného odznaku ve formě rezortního ocenění příslušníků SNV, kteří delší dobu vykonávali službu v ozbrojených sborech. Tímto opatřením se reagovalo na skutečnost, že prakticky ve všech oblastech společenské činnosti byli dlouholetí pracovníci různou formou oceňováni, zatímco v SNV tato praxe nebyla důsledně zajištěna, zvláště u nižších kategorií funkcí, kde byla morální forma ocenění jejich služby velmi omezena. Návrh odznaku podle připojeného vzoru s názvem „*Za věrnou službu*“ a zásady k jeho udělování byly předloženy ministrem spravedlnosti k projednání Byru ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích a po schválení legislativně upraven ve znění RMS

³⁴ Tamtéž, RMS č. 19/1971, o služebním hodnocení příslušníků Sboru nápravné výchovy ČSR.

RMS č. 9/1972, o služebním hodnocení nomenklaturních kádrů ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

KDH, neuspořádáno, Informace pro ministra spravedlnosti ČSR JUDr. Jana Němce, Zpráva o komplexním hodnocení nomenklaturních kádrů SNS ČSR, č. j. SNV-2727/502-1972 ze dne 27. září 1972.

³⁵ GR VS, odbor správní, RNS č. 29/1972, o zatímním postupu při práci s kádrovými rezervami ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

č. 21/1970 s účinností od 1. září 1970. Ve smyslu uvedeného rozkazu byl odznak „Za věrnou službu“ udělován ministrem spravedlnosti ČSR příslušníkům SNV, kteří dovršili v průběhu kalendářního roku 25 let služby v ozbrojených sborech a mimořádně zvláště zasloužilým příslušníkům při odchodu do důchodu nebo bývalým důchodcům.

Odznak ve tvaru husitské pavézy o velikosti 4,5 cm x 2,5 cm byl předáván na slavnostním shromáždění příslušníků SNV obdobně jako při propůjčování vyznamenání a nosil se na pravé straně stejnokroje v pořadí za nebo pod vyznamenáním nebo jiným odznakem.³⁶ Další resortní vyznamenání, čestný odznak „Vzorný příslušník SNV ČSR“, bylo udělováno ministrem spravedlnosti od 1. března 1975 k ocenění záslužného činu nebo příkladného plnění služebních povinností. Čestný odznak měl tvar pěticípé červeně smaltované hvězdy, po okraji lemované žlutou linkou. Uprostřed hvězdy byla žlutá výseč se slovy „Vzorný příslušník“ a pod výsečí ve vodorovném žlutém poli vyznačeno „SNV-ČSR“. Kolem spodní části hvězdy byly lipové listy ve žluté barvě. Každý odznak měl na zadní straně evidenční číslo. Podle RMS č. 5/1975 mohl být čestný odznak udělován též příslušníkům SNB nebo příslušníkům ozbrojených sborů spřátelených socialistických států.³⁷

Vzor čestného odznaku Za věrnou službu
(foto: KDH)

Čestný odznak Vzorný příslušník SNV ČSR
(foto: KDH)

V průběhu 70. let se vězeňství potýkalo se značnými těžkostmi v doplňování plánovaných stavů vězeňského personálu. Tato skutečnost měla řadu příčin, šlo zejména o generační obměnu příslušníků SNV, celkovou vyčerpanost zdrojů pracovních sil ve společnosti a menší atraktivnost služby ve srovnání se službou

³⁶ GŘ VS, odbor správní, RMS č. 21/1970, o udělování čestného odznaku „Za věrnou službu“ ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

³⁷ GŘ VS, odbor správní, RMS č. 5/1975, o udělování čestného odznaku ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

v SNB. Přísnější postih pachatelů trestných činů měl za následek mimořádný růst stavů odsouzených a obviněných, kterému neodpovídaly plánované ani skutečné počty příslušníků SNV. Tento nepříznivý stav měl negativní dopad na kvalitní zabezpečení činnosti útvarů SNV, promítl se do přetěžování příslušníků ve výkonné službě, narušoval systém jejich vzdělávání a přípravy, ztěžoval čerpání dovolených nebo služebního volna atd.

Náboru bylo proto věnováno ze strany kádrového odboru správy SNV nemalé úsilí, přičemž se při výběru musela dodržovat stanovená třídně politická, morální a odborná kritéria. K doplňování početního stavu Sboru napomohlo usnesení vlády ČSR č. 73 P/1972 a usnesení vlády ČSSR č. 4/1973, která umožnila, aby noví uchazeči o službu v SNV byli uvolňováni ze zaměstnání bezprostředně po skončení výběrového řízení a při rozvazování pracovního poměru byly zcela promíjeny náhrady nákladů na získání nebo zvýšení kvalifikace. Ze statistických údajů vyplývá, že v roce 1971 bylo přijato k SNV celkem 616 příslušníků a 39 občanských pracovníků, z toho ke správě SNV nastoupilo celkem 26 příslušníků, z toho 13 žen. V období let 1971-1975 bylo přijato do SNV více jak 3400 nových příslušníků, z nichž naprostou většinu tvořili věkově mladí lidé do 30 let věku. Průměrný věk příslušníka správy SNV v roce 1971 dosahoval 39,6 roku.³⁸

S nábořem nových příslušníků souvisel systém resortního vzdělávání, který se stále reorganizoval. Již v roce 1969 byla projednána nová koncepce školské soustavy v SNV, zahrnující rozšíření výuky v určitých směrech. V definitivní podobě byla vydána RMS č. 2/1970 o výchovném a vzdělávacím systému SNV ČSR, s účinností od 1. září 1970. Nový výchovný a vzdělávací systém SNV se zaváděl postupně a byl budován tak, aby poskytoval příslušníkům politické, odborné, všeobecné a v potřebné míře i vojenské vzdělání pro výkon systemizovaných funkcí. Pro každou funkci byly stanoveny kvalifikační požadavky z hlediska všeobecného a odborného vzdělání. K výkonu strážní služby a pomocných týlových služeb bylo požadováno základní vzdělání, pro pracovníky v administrativních a odborných týlových funkcích střední odborné vzdělání a pro výchovné pracovníky a starší referenty odborných služeb úplné střední odborné vzdělání.

Pro náčelníky oddělení, náčelníky útvarů SNV, jejich zástupce, náčelníky odborů správy SNV a jejich zástupce a rovněž pro pedagogy, psychology a další odborné specialisty bylo požadováno vysokoškolské vzdělání. Bezprostředně po přijetí do služebního poměru byli všichni přijatí příslušníci (se základním, středoškolským i vysokoškolským vzděláním) povinni absolvovat internátní nástupní kurz ve vyčleněných prostorách Střední odborné školy (SOŠ) SNB v Ostrově nad Ohří, která byla pobočkou Praporčické školy (PŠ) SNB v Brně. Kurzy byly 7 týdenní (od 1. ledna 1976 prodlouženy na 8 týdnů) a zahajovány

³⁸ KDH, Ročenka Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1971, s. 28-31, Tamtéž, referát náčelníka správy SNV ČSR, *Uplatňování závěrů ÚV KSČ k výchově mladé generace ve Sboru nápravné výchovy ČSR*, in: časopis FMV Bezpečnost-mutace SNV ČSR, ročník 29, s. 4.

v termínech, které stanovil personální a organizační odbor správy SNV. Kdo nesložil závěrečné zkoušky, nemohl setrvat ve služebním poměru příslušníka SNV.

Nejvyšší počet posluchačů byl zaznamenán v letech 1972-1973, nástupním kurzem tehdy prošlo 1 417 příslušníků. V roce 1970 bylo zařazeno prvních 19 vybraných příslušníků do kombinovaného studia čtyřleté SOŠ SNV (studijní obor: 15-2-02 – vychovatelství), která zabezpečovala přípravu pro středně velitelské funkce na úseku ochrany a nápravně výchovné činnosti. Teoretická výuka byla spojována s praxí, a to formou řízených stáží u vybraných útvarů SNV. Příslušníci, kteří měli při přijetí do služebního poměru úplné střední nebo vysokoškolské vzdělání absolvovali odbornou školu SNV studiem při zaměstnání v rozsahu 18 měsíců. V červenci 1970 vykonalo závěrečnou zkoušku 25 posluchačů tohoto osmnáctiměsíčního odborného dálkového studia. Škola úzce spolupracovala s Výzkumným ústavem penologickým SNV a útvary SNV, zejména při získávání praktických zkušeností a dovedností při výkonu služby a při zpracování učebních pomůcek.

Vysokoškolské vzdělání bylo umožňováno vybraným příslušníkům SNV, kteří se všestranně osvědčili ve výkonu služby, dosáhli středoškolského vzdělání a podle hodnocení nadřízených měli předpoklady k výkonu vyšších funkcí s vysokoškolskou kvalifikací. Studium probíhalo na civilních vysokých školách – zejména Pedagogické fakultě a Právnické fakultě UK v Praze nebo Vysoké škole politické ÚV KSČ. Pracovníci s vysokoškolským vzděláním ve funkcích pedagogů a psychologů rozšiřovali své znalosti postgraduálním studiem. Dvouletá výuka formou dálkového studia, organizovaného v součinnosti s Pedagogickou a Filozofickou fakultou UK v Praze, poskytla frekventantům rozšíření jejich vědomostí v oblasti penitenciární pedagogiky a psychologie. K přípravě kádrových záloh pro vyšší funkce byli vysíláni zvláště vybraní příslušníci SNV k internátnímu studiu na vysoké škole ministerstva vnitra (MVD) SSSR v Moskvě. Stalo se tradicí, že tyto moskevské posluchače přijímalo vedení správy před zahájením nového školního roku k besedě, na které informovali o studijních výsledcích.³⁹

Bezprostřední doplňování vzdělání pracovníků SNV o nejnovější poznatky potřebné pro výkon služby zajišťovalo odborně zdokonalovací školení (OZŠ). Po téměř dvouleté přestávce bylo správou SNV v roce 1970 OZŠ znovu organizováno a zahrnovalo politickou, bojovou a služební přípravu, zabezpečovanou ve všech organizačních složkách SNV podle jednotných ročních tematických plánů. Spolupráce se základními organizacemi KSČ se projevila v obsahu školení, kde bylo vedle odborných otázek věnováno více pozornosti politické výchově příslušníků (aktuální politické otázky, základní otázky z marxisticko-leninské filosofie, politické ekonomie, vědeckého komunismu a dějin komunistického a dělnického

³⁹ GR VS, odbor správní, RMS č. 2/1970 o výchovném a vzdělávacím systému Sboru nápravné výchovy ČSR.

RNS č. 11/1970, o organizaci nástupních kurzů ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

Aleš KÝR – Alena KAFKOVÁ, *Proměny odborné přípravy vězeňského personálu*, in: časopis Historická penologie č. 2/2010, s. 16-19.

hnutí). Správa SNV zajišťovala OZŠ u svých zaměstnanců, náčelníků útvarů a jejich zástupců a metodicky připravovala školitele z jednotlivých útvarů SNV. Plnění OZŠ bylo každoročně vyhodnocováno.⁴⁰ Propracovaný systém odborně politického školení byl brán spolu se stranickou výchovou jako prostředek k upevnění kázně a zlepšení přístupu k plnění služebních úkolů.

Vnitřní odbor

Odbor pod vedením *pplk. JUDr. Karla Kvídera* zabezpečoval veškerou administrativní, legislativní, evidenční, statistickou a archivní činnost v SNV.

JUDr. Karel Kvídera (foto: KDH)

Metodicky řídil vnitřní oddělení (skupiny) ve všech útvech SNV. Odbor byl vnitřně členěn na 2 oddělení. Přípravu, publikaci a dokumentaci právních předpisů a Bulletinu SNV zajišťovalo 1. oddělení. Rozkazy ministra byly publikovány ve Sbírce rozkazů ministra spravedlnosti ČSR, číslovány pořadovým číslem bez ohledu na stupeň utajení, přičemž každý ročník začínal číslem 1. Obdobně byly publikovány rozkazy náčelníka správy (ve Sbírce rozkazů náčelníka správy SNV ČSR) a instrukce (ve Sbírce instrukcí správy SNV ČSR). Uvedené normy byly po schválení rozmnoženy a distribuovány organizačním složkám SNV, popř. dalším orgánům podle určeného rozdělovníku.

Právní předpisy, upravující služební poměry příslušníků SNV byly připravovány v úzké součinnosti s příslušnými orgány MV.⁴¹ Vzhledem k tomu, že v předcházejících několika letech nebyla v SNV provedena inventura předpisů a bylo nutné zjistit skutečný stav na tomto úseku, byla na podzim 1970 nařízena rozkazem náčelníka správy fyzická inventura všech předpisů, odborné literatury a tiskovin. V době od 15. října do 15. listopadu 1970 zpracovaly tříčlenné komise na správě SNV, Výzkumném ústavu penologickém, v útvech SNV a účelové organizaci Mivex inventurní seznamy všech předpisů a služebních pomůcek, vydaných ministerstvem vnitra, ministerstvem spravedlnosti, ministerstvem národní obrany a správou SNV. Inventurní komise na správě SNV pracovala ve složení: náčelník druhého oddělení vnitřního odboru, starší referent dokumentace a určený pracovník odboru ochrany.⁴²

⁴⁰ GR VS, odbor správní, RNS č. 5/1970, o odborně zdokonalovacím školení v r. 1970.

⁴¹ GR VS, odbor správní, RNS č. 25/1972, o přípravě právních předpisů a instrukcí na správě Sboru nápravné výchovy ČSR.

⁴² GR VS, odbor správní, RNS č. 42/1970, o provedení fyzické inventury předpisů ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

V souvislosti se zavedením poštovních směrovacích čísel, které se od 1. ledna 1973 staly nedílnou součástí adres na všech poštovních zásilkách, bylo nutné provést trvalá opatření u písemného styku také v SNV ČSR. Jednotný postup k zajištění tohoto úkolu byl zpracován ve formě RNS č. 36/1972 a v jeho příloze uvedeny upravené názvy a adresy všech organizačních součástí SNV ČSR. Správa SNV byla označována jako: *Správa Sboru nápravné výchovy ČSR Praha, pošt. úřad 44, příhr. 3, PSČ 140 04*. Tehdejší systém označování písemností v SNV nerozlišoval v jednacích číslech písemnosti správy SNV od písemností útvarů a účelových zařízení SNV, ani jednotně neupravoval označení písemností bližším znakem pracovišť. Z tohoto důvodu byly uvedeným rozkazem zavedeny pro písemný styk spisové značky: „SSNV“- pro správu SNV, „ÚSNV“- pro útvary SNV, „SNV“- pro účelová zařízení SNV a číselné znaky: 0 – pro vedení správy a vedení útvarů SNV, 05 – sekretariát náčelníka správy SNV, 4 – vnitřní odbor, atd.⁴³ Legislativní činnost 1. oddělení rovněž napomohla při řešení problematiky řízení, zejména vydáním organizačních řádů správy SNV, odborů správy SNV a útvarů SNV v roce 1974.

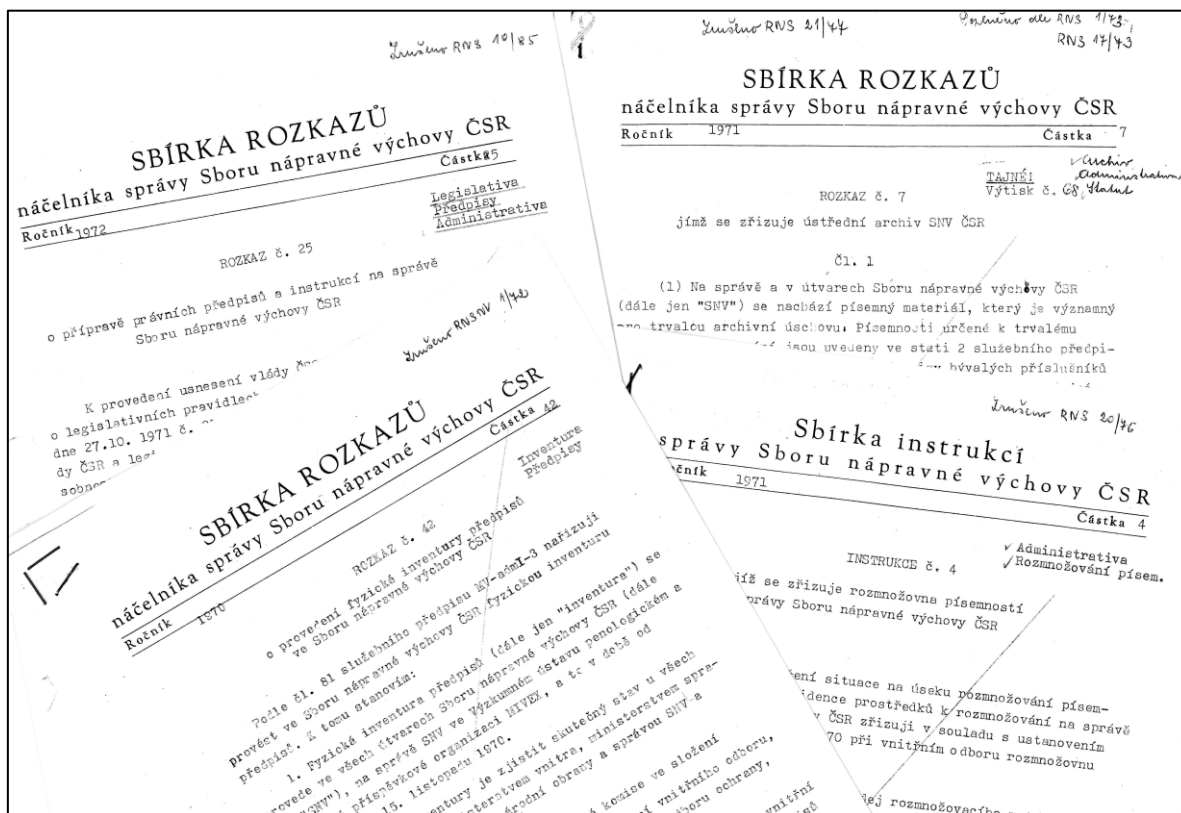
Do působnosti 2. oddělení spadala ústřední evidence vězňů, statistika obviněných a odsouzených osob, podatelna a od 15. února 1971 též rozmnožovna písemností. Instrukcí č. 4/1971 byla rozmnožovna na správě SNV zřízena ke zlepšení situace na úseku rozmnožování písemnosti a zavedení evidence prostředků k rozmnožování. Rozmnožovací materiál (cyklostylové blány, ormig - křídový papír) byl přesně evidován a vydáván jednotlivým pracovištím správy včetně týlových zařízení správy SNV proti potvrzení. Rozmnožování požadovaných písemností bylo prováděno na základě objednávkového listu a u písemností přísně tajných a zvláštní důležitosti musel být po celou dobu přítomen pracovník, který písemnost zpracoval nebo pracovník určený náčelníkem správy SNV. Pamětníci technologie ormigu i cyklostylu si jistě vzpomenou na nepříjemnou, špinavou práci a silný zápach z denaturovaného lihu při rozmnožování. Vítanou novinkou se proto stal elektrostatický snímací stroj zn. OCE 1415, uvedený do provozu v prosinci 1971, na kterém již bylo možno kopírovat různé druhy předloh, přičemž počet výtisků byl neomezen. Vzhledem k nákladnějšímu provozu však nebyl používán pro tisk rozkazů, instrukcí apod. s větším počtem výtisků, ale pouze ke zhotovování kopií jednotlivých písemností, např. finančních, materiálových nebo osobních dokladů. V roce 1974 pak byla instalována další linka pro kopírování a rozmnožování spisů zn. REX – ROTERY a organizační elektrické zařízení na sešívání, děrování a ořezování spisů (LINDACO). Úkoly rozmnožovny spisů plnila a stroje obsluhovala rtn. Marie Lacmanová.⁴⁴

Od 1. dubna 1971 byla náčelníkovi 2. oddělení též podřízena nově zřízená dopravní četa správy SNV. Podle organizačního řádu byla dopravní četa začleněna do vnitřního odboru, ale po odborné stránce řízena technickým oddělením týlového

⁴³ Tamtéž, RNS č. 36/1972, o označování organizačních složek Sboru nápravné výchovy ČSR a o písemném styku s nimi.

⁴⁴ Tamtéž, Instrukce správy SNV č. 4/1971, jímž se zřizuje rozmnožovna písemností správy SNV ČSR.

odboru správy SNV. Systemizováno v ní bylo 12 řidičů – mechaniků + 1 vedoucí a kanceláře umístěny v objektu útvaru SNV č. 2 Praha, vedle brány pro motorová vozidla (zde sídlí dodnes). Ke dni zřízení bylo dopravní četa přidělena 6 osobních vozů zn. Tatra T-603 a Volha, 3 vozy zn. Škoda 1202 STW, 1 vůz zn. Škoda 1203, 2 vozidla skříňová, 1 autobus zn. Škoda 706-lux, 1 nákladní vůz zn. Praga S5T, 1 nákladní vůz zn. Škoda 706 valník a 17 osobních referentských vozidel zn. Škoda 1000 MB. K jejich garážování byly v prostoru útvaru SNV č. 2 Praha vyčleněny boxy č. 5, 6, 7, 8, 12, a 17.⁴⁵ Na základě rozhodnutí náčelníka správy SNV z ledna 1974, kterým došlo ke změnám v působnosti vnitřního, finančního a týlového odboru správy, byla dopravní četa od 1. dubna 1974 organizačně převedena pod týlový odbor a pracovníci podřízeni náčelníkovi technického oddělení. Ze systemizace vnitřního odboru bylo ke stejnému datu převedeno také 1 funkční místo do finančního odboru.⁴⁶

Z legislativní činnosti vnitřního odboru

Nutnost centrálního soustředění písemností, které byly nepřehledně ukládány a vyřazovány na odborech správy a útvech SNV si vyžádala, aby vnitřní odbor vypracoval v souladu s plánem práce na rok 1971 návrh rozkazu o zřízení Ústředního archivu SNV. Dnem 1. května 1971 byl RNS č. 7/1971 zřízen Ústřední

⁴⁵ Tamtéž, Instrukce č. 15/1971, jímž se vydává Organizační řád dopravní čety správy SNV ČSR a Směrnice pro službu pohotovostního řidiče na správě SNV ČSR.

⁴⁶ GR VS, odbor správní, RNS č. 7/1974, o změnách v působnosti některých odborů správy Sboru nápravné výchovy ČSR.

archiv SNV ČSR za účelem bezpečného soustředování, vyřazování a vyhodnocování důležitých písemností správy SNV a útvarů SNV, určených k dlouhodobé a trvalé úschově. Organizačně byl začleněn do vnitřního odboru správy SNV, avšak sídlo měl v areálu věznice Praha-Ruzyně. Do archivu byly uloženy zejména osobní spisy bývalých příslušníků a občanských pracovníků SNV, jednací protokoly obyčejné, tajné a přísně tajné, základní knihy obviněných a odsouzených, jmenné seznamy k základním knihám, knihy obsazení cel, knihy společníků, statistická hlášení, amnestie, pracovní smlouvy s hospodářskými organizacemi, celostátní přehledy o útěcích osob ve vazbě a výkonu trestu odnětí svobody, dokladů bývalých táborů nucené práce (TNP) apod. se skartačním znakem „S 10“, „V 10“, „A“ podle zásad služebního předpisu MV-kádr-I-2 a MV-adm-I-5.

Pro potřebu jednotného soustředění písemností cizích státních příslušníků byly od ledna 1973 do archivu zasílány také osobní spisy obviněných (popř. zadržených) osob, u nichž došlo k vyhoštění a dále osobní spisy obviněných, kteří ve vazbě zemřeli. Po dohodě s kompetentními pracovníky MV ČSR byly převzaty do nejbližších útvarů SNV rovněž vězeňské materiály z Krajských správ MV, komisionálně roztríděny a poté centrálně archivovány. Lístkovnice, účetní knihy a účetní doklady se do archivu nezasílaly, stejně tak písemnosti, které se týkaly operativní a mobilizační činnosti, postup při jejich archivování upravoval zvláštní předpis. Pro činnost v archivu byla systemizována tři funkční místa: 1 starší referent a 2 referenti, ale systemizace nebyla naplněna, úkoly plnila pouze pracovnice Marta Hájková a v září 1974 nastoupila z podatelny správy SNV na další místo referenta Jaroslava Kalábová. Náplň jejich práce byla upravena Statutem. V zájmu dobré spolupráce s archivem správy ZNV SSR Bratislava si pracovníci obou archivů vyměňovali zkušenosti a vzájemně si pomáhali.⁴⁷

Zpracování informací pro potřeby řídicí činnosti náčelníka správy SNV měla ve své náplni práce analytická skupina vnitřního odboru. Protože zavedený systém předávání informací spočíval prozatím spíše na subjektivní úvaze a iniciativě náčelníků odborů a dalších funkcionářů, bylo v roce 1971 nezbytné pro zkvalitnění práce analytické skupiny uložit náčelníkům jednotlivých odborů povinnost předávat ke zpracování určený rozsah informací. Šlo zejména o plány práce odborů a vyhodnocení jejich úkolů, zprávy ze všech druhů prověrek útvarů SNV, svodky o nápravně výchovné činnosti, úkoly písemně ukládané útvarům SNV na celorepublikových a střediskových poradách, měsíční souhrnná hlášení o bezpečnostní situaci v útvech SNV, měsíční přehledy o situaci v zaměstnávání odsouzených, přehledy o kázeňských trestech a odměnách příslušníků SNV, souhrnné přehledy o trestných činech a přečinech příslušníků SNV atd.⁴⁸

⁴⁷ Tamtéž, RNS č. 7/1971, jímž se zřizuje ústřední archiv SNV ČSR. Statut ústředního archivu SNV ČSR, příloha k RNS SNV ČSR č. 7/1971. RNS č. 1/1973, kterým se doplňuje rozkaz č. 7/1971, jímž se zřizuje ústřední archiv SNV ČSR.

⁴⁸ GR VS, odbor správní, Instrukce č. 13/1971, kterou se upravuje povinnost odborů správy SNV ČSR předávat vnitřnímu odboru – analytické skupině určité informace.

Odbor nápravně výchovné činnosti

PhDr. Emil Vašíček (foto: KDH)

Doc. PhDr. Jiří Čepelák, Csc. (foto: KDH)

Odbor zabezpečoval v souladu se Zákonem o výkonu trestu odnětí svobody, Řádem výkonu trestu a dalších právních předpisů zabezpečoval provádění nápravně výchovné činnosti (NVČ) u odsouzených. Metodicky řídil oddělení NVČ v útvech SNV k naplnění účelu výkonu trestu odnětí svobody. Z penitenciárního hlediska měl klíčové postavení při vytváření podmínek k dodržování stanoveného pořádku a kázně, pracovní výchovy a kulturně výchovné práce. Funkci náčelníka odboru vykonával *mjr. Emil Vašíček*. Kontrolní a metodickou činnost jednotlivých oddělení NVČ v útvech SNV prováděli specialisté (psycholog, pedagog) a instruktoři (starší referenti). Při vytváření koncepce a zavádění nových forem a metod NVČ spolupracovali pracovníci odboru úzce s Výzkumným ústavem penologickým SNV a dalšími odbornými pracovníky jiných resortů. Byly využívány též zahraniční zkušenosti, zejména preferovány poznatky ze Sovětského svazu a dalších socialistických států. V rámci stanovené koncepce zaměstnávání odsouzených byla sledována pracovní výchova a problematika sociální práce s odsouzenými před jejich propuštěním z výkonu trestu s navazující postpenitenciární péčí sociálních kurátorů národních výborů, hospodářských a společenských organizací. Podle nového organizačního řádu z roku 1974 zabezpečoval odbor NVČ také úkoly související s výkonem trestu odnětí svobody u odsouzených cizinců, kromě jejich právního styku se zastupitelskými úřady.⁴⁹

Odborná kvalifikace příslušníků na úseku NVČ byla převážně na požadované úrovni. V roce 1974 splňovalo 75,5% příslušníků požadavek středoškolského vzdělání a 56,8% příslušníků požadavek vysokoškolského vzdělání. Ke zvyšování kvalifikace především pedagogů a psychologů bylo stanoveno jako další kvalifikační předpoklad pro výkon těchto funkcí absolvování specializovaného postgraduálního

⁴⁹ GRŘ VS, odbor správní, RMS č. 9/1974, kterým se vydává organizační řád správy Sboru nápravně výchovy Ministerstva spravedlnosti ČSR.

studia. V roce 1974 byl zahájen 1. běh dvouletého postgraduálního studia pedagogů SNV, organizovaný správou SNV ve spolupráci s pedagogickou fakultou UK Praha.

Provádění NVČ v první polovině 70. let bylo nepříznivě ovlivněno kapacitními problémy následkem vzrůstajících počtů odsouzených. Početní stav odsouzených v roce 1975 byl o 82% vyšší než v roce 1971. Celkový vývoj počtů odsouzených od roku 1971 je patrný z následujícího přehledu.

Stav k 1. 1.	Počet odsouzených	Index v %
1971	12 563	100
1972	17 466	139,0
1973	20 880	166,2
1974	22 524	179,3
1975	22 862	182,0

Nejvyšší počet odsouzených ve sledovaném období byl zaznamenán k 1. květnu 1975, a to 23 943 osob. I když se v důsledku amnestie početní stav odsouzených k 1. červnu 1975 dočasně snížil, koncem roku se počty odsouzených začaly opět zvyšovat. Vliv amnestie prezidenta republiky z 8. května 1975 se promítl do složení odsouzených podle nápravně výchovných skupin (NVS) snížením počtu odsouzených v I. NVS a u mladistvých, na něž se amnestie převážně vztahovala. Naproti tomu zvýšené počty odsouzených ve II. a III. NVS zvyšovaly podíl recidivistů na celkovém počtu odsouzených.⁵⁰

Důsledné uplatňování Zákona o výkonu trestu odnětí svobody a Řádu výkonu trestu odnětí svobody na počátku 70. let si vyžádalo změny v řízení a organizaci na úseku NVČ. Byl propracován systém kontrol a jejich rozlišení na tematické, následné, osobní, namátkové atd. V metodice byl kladen důraz na jednoduchost, přehlednost a konkrétnost.

Bezprostřední odpovědnost za odbornou úroveň NVČ mezi odsouzenými v NVÚ byla svěřena pedagogům, psychologům a sociálním pracovníkům. První interní norma, upravující činnost specialistů, byla vydána v roce 1969 („Postavení pedagoga a psychologa v NVÚ a zásady jejich činnosti“). Specialisté byli orientováni na metodickou pomoc vychovatelům, byli zapojováni do rozborové i kontrolní činnosti. Prostřednictvím pedagogicko-psychologických charakteristik usměrňovali vychovatele v přístupu k odsouzeným. Tento záměr se však nepodařilo v plném rozsahu realizovat. Některé jejich výchovné návrhy a postupy k individuální práci s odsouzenými vychovatelé nezvládali vzhledem k velkým počtům odsouzených ve svěřených kolektivech. S příchodem prvních specialistů do vězeňství se objevily také některé problémy související s jejich řízením. Očekávalo se od nich odborné řešení problematiky NVČ v praxi, avšak od počátku jejich působení v ústavech jim nebyla jasně vymezena konkrétní náplň práce a chyběla

⁵⁰ KDH, Ročenka za rok 1975, s. 1-2.

dostatečně propracovaná koncepce týmové spolupráce s vychovateli a referenty režimu.

Zatímco psychologové byli řízení v podstatě správným směrem a plnili své úkoly zejména v oblasti diagnostiky odsouzených (v některých případech poskytovali i pomoc příslušníkům SNV při řešení jejich osobních problémů) a skupinového poradenství, pedagogové se postupně, vlivem koncepce jejich řízení, stávali metodickými poradci, distributory literatury a tisku, administrátory pomůcek a materiálů NVČ, čímž byli stále více odváděni od konkrétní práce s odsouzenými. Jako neuvážené se v pozdější praxi ukázalo též zrušení systemizace psychologů ve věznicích pro výkon vazby v roce 1972. V letech 1971-1975 pracovalo v NVÚ v průměru 44 pedagogů a 20 psychologů.⁵¹ Jejich významnou oporou byli odborní pracovníci Výzkumného ústavu penologického v čele s Doc. PhDr. Jiřím Čepelákem. Neocenitelné poznatky a zkušenosti jim poskytoval též František Kapr, starší referent specialista odboru NVČ. Při poskytování metodické pomoci využíval získané poznatky ze speciální pedagogiky, zejména oboru defektologie, reprezentovaného prof. MUDr. PhDr. Milošem Sovákem a své zkušenosti z předchozí pedagogické praxe v ústavu pro výkon ochranné výchovy mládeže. Jeho zásluhou byl vytvořen systém sociální práce v NVÚ a spolupráce se sociálními kurátory. K odbornému řízení pedagogů a psychologů útvarů SNV uspořádal odbor NVČ s Výzkumným ústavem penologickým SNV celorepublikovou poradnu, která se konala ve dnech 20. až 22. března 1973 v Praze. Jednání porady bylo zejména zaměřeno na diagnostickou činnost pedagogů a psychologů na nástupním oddělení NVÚ a metodickou pomoc vychovatelům při provádění nápravně výchovné činnosti.⁵²

Jako klad v tomto období lze označit prosazení aktivizace práce poradních sborů náčelníků útvarů, ve kterých se pedagogové obvykle stávali jejich tajemníky. Poradní sbory byly ustanoveny od roku 1971 postupně ve všech NVÚ, podle zpracovaných plánů měly zasedat alespoň 4x do roka a pracovníci odboru NVČ se podle možností zúčastňovali jejich jednání. Členové poradních sborů (náčelník oddělení NVČ, psycholog, pedagog, lékař, popř. i externí odborníci) měli formou doporučení a návrhů pomáhat při řešení koncepčních problémů ke zvýšení účinnosti NVČ v kolektivech odsouzených. V tomto smyslu navazovaly na činnost Výzkumného ústavu penologického SNV, jehož teoretické poznatky pomáhaly aplikovat do praxe v příslušném NVÚ. Ke zdokonalení činnosti poradních sborů byl vypracován a dne 20. února 1975 vydán RNS č. 4/1975.⁵³

⁵¹ GŘ VS, odbor správní, RNS č. 23/1975, o činnosti pedagogů a psychologů ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

⁵² *Prohloubení práce specialistů*, in: Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 8/1973, ročník 27, s. 7, mutace SNV.

⁵³ KDH, Věrní straně a lidu, II. díl, nepublikovaný text, s. 72-79.

E. VAŠÍČEK, *Poradní sbory*, in: Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 4/1975, s. 5, mutace SNV.

GŘ VS ČR, odbor správní, RNS č. 4/1975, o činnosti a organizaci poradního sboru při nápravně výchovném ústavu.

Nezastupitelné místo v průběhu výkonu trestu měla mít i sociální práce. Po vydání „Prozatímních zásad pro činnost sociálních kurátorů národních výborů“ v roce 1968, předložil odbor NVČ v dubnu 1970 návrh na zřízení funkcí sociálních pracovníků v NVÚ, který nebyl akceptován v plném rozsahu a funkce sociálních pracovníků byly zřízeny pouze ve větších NVÚ (č. 2 Praha, Plzeň, Heřmanice, Příbram). Obsazení funkcí sociálních pracovníků ve všech NVÚ bylo dokončeno v roce 1971 a jejich činnost prozatímně upravena v RNS č. 33/1972. Sociální pracovníci měli zejména připravovat odsouzené na běžné životní situace po propuštění z výkonu trestu, řešit problematiku zaměstnání a ubytování. Společně s vychovateli, pedagogy, psychology a dalšími pracovníky se měli jako tým podílet na výchovném ovlivňování odsouzených po dobu výkonu trestu.

V té době byly položeny základy k plánované spolupráci s ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) ČSR a dohodnut společný postup při rozvíjení postpenitenciární péče k zabezpečování plynulého přechodu propuštěných do civilního života. Odbor NVČ správy SNV se v roce 1973 a 1974 podílel na zpracování metodických pokynů MPSV, upravujících vzájemnou spolupráci NVÚ s odbory sociálních věcí národních výborů při péči o společensky nepřizpůsobené občany. Tato součinnost byla také upravena v RMS č. 3/1974. Na společných poradách nebo školeních sociálních pracovníků a sociálních kurátorů byly řešeny vzájemné problémy a úkoly. Sociální pracovníci NVÚ byli členy komisí NVČ okresních národních výborů v místě dislokace NVÚ a naopak zase sociální kurátoři se stávali členy poradních sborů náčelníka NVÚ. Takovéto porady se konaly též na úrovni ministerstva nebo krajů, kterých se zúčastňovali určené pracovníci odboru správy SNV. Např. v říjnu 1974 organizovalo MPSV dvě celorepublikové porady v Sedlčanech. V letech 1972-1975 se postupně zvýšil počet sociálních pracovníků v NVÚ na 39. Zkušenosti získané v tomto období zpracoval odbor NVČ do RNS č. 28/1975.⁵⁴

Plány práce odboru NVČ v letech 1970-1975 obsahovaly úkoly k prohloubení diferencovaného výkonu trestu v rámci jednotlivých NVS. Opatření do praxe byla zaváděna od 1. dubna 1971. Experimentálně se zaváděla protialkoholní léčba v průběhu výkonu trestu, byly ověřovány zásady nástupních a předpropouštěcích oddělení, koncipovalo se zřizování poboček pro místní výkon trestu a nedbalostní trestné činy a jejich praktická realizace. Změny při provádění výchovné práce mezi odsouzenými přinesla novela zákona o výkonu trestu odnětí svobody (ZVOS) s účinností 1. července 1973, která posílila donucovací složku NVČ. Jejím cílem bylo umožnit účinnější působení na recidivisty a práce se štitící skupiny odsouzených.

⁵⁴ GŘ VS ČR, odbor správní, RNS č. 33/1972, prozatímní úprava činnosti sociálních pracovníků Sboru nápravné výchovy ČSR.

RMS č. 3/1974, Součinnost nápravně výchovných ústavů s orgány sociálních věcí národních výborů při péči o společensky nepřizpůsobené občany.

RNS č. 28/1975, o činnosti sociálních pracovníků ve Sboru nápravné výchovy.

KDH, Vyhodnocení plánu hlavních úkolů SNV ČSR za rok 1975 (odborní správy SNV), odbor NVČ, s. 8, k č. j. SSNV-73/náč. 1975.

Ke zvýšení efektivity NVČ měla přispět povinnost odsouzených zvyšovat své odborné, popř. i všeobecné znalosti, provádět protialkoholní ochranné léčení již během výkonu trestu nebo plnit úkoly související s postpenitenciární péčí. Naproti tomu novela přinesla významné zmocnění pro ministra spravedlnosti, který mohl dávat souhlas k ověřování nových od ZVOS odlišných metod nápravně výchovného ovlivňování odsouzených. Všechny tyto změny se následně promítly do rozsáhlé legislativní činnosti odboru.⁵⁵

Oblast stanoveného pořádku a kázně jako základní složka NVČ byla ještě v roce 1971 ovlivňována liberalizací výkonu trestu z let 1968-1969. Zmiňovanou novelou ZVOS došlo ke zpřísnění při posuzování přestupků odsouzených proti ústavnímu řádu. Zvýšený důraz byl kladen na ústrojovou kázeň, pořadové vystupování při styku s příslušníky SNV, jednotné stlaní lůžek a ukládání osobních věcí, dodržování časového rozvrhu dne a zásad organizovaného pohybu po ústavu. K zajišťování pořádku využívali vychovatelé a referenti režimu vedoucího skupiny kázně a pořádku samosprávy odsouzených a velitele ložnic, kteří též zabezpečovali provádění ranních rozcvíček, nácvik pořadového vystupování a přesunu v sevřeném tvaru.⁵⁶ Za závažný kázeňský přestupek bylo považováno držení a skrývání nepovolených předmětů a přísně byla postihována příprava k útěku a neuposlechnutí příkazů, vydaných příslušníky SNV v rámci jejich funkčních pravomocí. Tuto situaci lze doložit četností uložených kázeňských trestů.

Zatímco v roce 1971 bylo odsouzeným uloženo celkem 42 565 kázeňských trestů, v roce 1975 dosáhl celkový počet 71 580 kázeňských trestů⁵⁷. Za soustavné nebo závažné porušování zásad stanoveného pořádku a kázně, zpravidla po vyčerpání kázeňských trestů umístění do uzavřeného oddělení a samovazby, bylo možno umístit odsouzeného do zvláštního oddělení až na 3 měsíce a ve III. NVS až na 6 měsíců. Při výkonu tohoto kázeňského trestu byli odsouzení pod zvýšeným dozorem, pracovali zpravidla na cele, byli omezeni v účasti na zájmové činnosti, nákupu věcí osobní potřeby a bylo jim sníženo kapesné.⁵⁸ Pokud jednání odsouzeného naplňovalo skutkovou podstatu trestného činu, byl předán k trestnímu stíhání, což nevyklučovalo též uložení přísného kázeňského trestu. Za spáchané trestné činy a přečiny bylo předáno k trestnímu stíhání 798 odsouzených v roce 1971 a 965 odsouzených a obviněných v roce 1975.⁵⁹

Jestliže odsouzený spáchal trestný čin ve výkonu trestu nebo soustavně a závažným způsobem porušoval stanovený pořádek a kázeň, mohl jej soud přeradit do vyšší nápravně výchovné skupiny. Pokud odsouzený, zařazený ve III. NVS projevoval záporný postoj k provádění NVČ a jestliže použité výchovné prostředky včetně kázeňských trestů byly neúčinné, mohl jej soud umístit do ztřeštěné izolace na dobu od 6 měsíců do 2 let. Odsouzení zde byli ubytováni zpravidla po dvou

⁵⁵ Zákon č. 47/1973 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.

⁵⁶ Zákon č. 59/1965 S., o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších změn a doplňků, § 2, 16.

⁵⁷ KDH, Ročenka SNV ČSR za rok 1971, s. 11, Ročenka SNV ČSR za rok 1976, s. 8.

⁵⁸ Zákon č. 59/1965 S., o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších změn a doplňků, § 20.

⁵⁹ KDH, Ročenka SNV ČSR za rok 1971, s. 12, Ročenka SNV ČSR za rok 1976, s. 29.

pod stálým dozorem příslušníka SNV, nebylo jim přiznáno kapesné, byla jim omezena četba, dopisování a návštěvy.⁶⁰ Represivní opatření k dodržování stanoveného pořádku a kázně byla uplatňována i vůči odpůrcům „politické normalizace“, odsouzeným za tzv. trestné činy proti republice podle hl I. trestního zákona č. 140/1961 Sb., kteří odmítali plnit stanovené povinnosti, neboť uložený trest odnětí svobody považovali za nespravedlivý. Celkový počet odsouzených za trestné činy proti republice kulminoval v roce 1970 počtem 1576 odsouzených a v roce 1975 poklesl na 206 odsouzených.⁶¹

Pracovní výchově jako další významné součásti komplexně prováděné NVČ s odsouzenými byla věnována ze strany odboru NVČ mimořádná pozornost. V roce 1971 vykonávalo trest odnětí svobody 49,3 % odsouzených mužů a 81,4 % odsouzených žen bez jakékoliv pracovní kvalifikace.⁶² Proto cílem pracovní výchovy odsouzeným mělo být nejen vytvoření potřebných pracovních návyků, ale i poskytnutí možnosti odborného vzdělávání a získání určité pracovní kvalifikace formou zaučení nebo vyučení v oboru. Dosažení tohoto cíle představovalo i významný podíl na přípravě podmínek k plynulejšímu přechodu odsouzených do civilního života a důležitý předpoklad k jejich sociální integraci. Odborné vzdělávání odsouzených během výkonu trestu se ukázalo jako nezbytná nutnost též k jejich pracovnímu zařazování, které kladlo stále vyšší požadavky na odborné znalosti.

Podmínky k zaměstnávání odsouzených se zhoršily v souvislosti s nárůstem odsouzených v důsledku „zostřeného boje proti kriminalitě“ a přísnějším postihem pachatelů trestných činů. Koncem roku 1970 se nacházelo ve výkonu trestu odnětí svobody celkem 12 563 odsouzených a ve stejném období roku 1971 již 17 466 odsouzených.⁶³ Nedostatek pracovních příležitostí pro odsouzené si vynutil roční bilancování pracovních sil z řad odsouzených se zřetelem na priority a potřeby národního hospodářství. Na základě návrhu ministerstva spravedlnosti, připraveného správou SNV ČSR schvalovala bilanci pracovních sil Státní plánovací komise. V roce 1975 pokrývala bilance pracovních sil potřebu jednotlivých rezortů v následujícím pořadí: Federální ministerstvo (FM) všeobecného strojírenství, FM paliv a energetiky, Ministerstvo průmyslu ČSR, Ministerstvo stavebnictví ČSR, FM hutnictví a těžkého strojírenství a FM vnitra, FM dopravy, Ministerstvo zemědělství a výživy ČSR, Správa pro místní hospodářství při Ministerstvu vnitra ČSR.⁶⁴

Současně byla zaměřena pozornost na plnění plánovaných úkolů hospodářských organizací (závodů a podniků), zaměstnávajících odsouzené. Pozornost byla soustředěna nejen na objem a kvalitu odvedené práce, ale též

⁶⁰ Zákon č. 59/1965 S., o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších změn a doplňků, § 6, 7.

⁶¹ Jiří GRUNTORÁD – Petr UHL, *O československém vězeňství* (Sborník Charty 77), Praha 1990, s. 176.

⁶² KDH, Výroční zpráva o stavu vězňů k 1. 1. 1972 a vývojových tendencích ve složení vězňů na území ČSR v roce 1971, s. 11.

⁶³ Tamtéž s. 2.

⁶⁴ KDH, Ročenka SNV ČSR za rok 1976, s. 14.

na plnění průměrného hodinového výdělku, stanoveného podle objektivních podmínek jednotlivých NVÚ, dále na snižování pracovní absence a pracovních úrazů odsouzených. V rámci stanovené bilance pracovních sil uzavíraly smlouvy o pracovním nasazení odsouzených jednotlivé NVÚ s příslušnými hospodářskými organizacemi. Součástí smluvních závazků byl též podíl hospodářských organizací na odborném vzdělávání a pracovním soutěžení odsouzených. Jejich aktivita a iniciativa byla zaměřena především na získání titulu „Vzorný pracovník“ a „Brigáda vzorné práce“ cestou uzavírání individuálních a kolektivních závazků. V průběhu roku 1975 bylo do pracovního soutěžení zapojeno 96,6% odsouzených z celkového početního stavu 22 862 odsouzených.⁶⁵ K tomu vychovatelé úkolovali vedoucího skupiny pracovní výchovy samosprávy odsouzených a tzv. brigadýry na jednotlivých pracovištích odsouzených.⁶⁶

Překračování výkonových norem bylo kázeňsky odměňováno a jejich neplnění kázeňsky trestáno. V souvislosti se zpřísněním výkonu trestu byl stanoven tzv. komplexní postih neplničů výkonových norem, který zahrnoval snížení stravní dávky na základní normu, přísný kázeňský trest a návrh na soudní postih pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 7 písm. d) zákona č. 150/1969 Sb., o přečinech nebo v závažnějších případech pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. c) trestního zákona č. 140/1961 Sb.⁶⁷ Komplexní postih neplničů výkonových norem byl též zneužíván k perzekuci vězněných odpůrců „politické normalizace“, kteří odmítali vykonávat přidělenou práci nebo plnit výkonové normy z principiálních důvodů.⁶⁸

Kulturně výchovná práce (KVP) představovala v systému NVČ poměrně širokou oblast, i když v počátku zůstávala nejslabším článkem. Mimopracovní doba odsouzených nebyla v mnoha NVÚ dostatečně proorganizována a účelně naplňována, neboť metody a formy KVP nebyly ještě náležitě propracovány. Jejich realizaci navíc ztěžovaly již zmíněné vysoké počty odsouzených, v jejichž důsledku musely být v některých NVÚ rušeny kulturní místnosti a jiné společné prostory vhodné k mimopracovní činnosti odsouzených. Prostřednictvím KVP měli výchovní pracovníci usilovat o co nejefektivnější působení na odsouzené k utváření kladného postoje k materialistickému světovému názoru, politice socialistického státu, kolektivismu a v neposlední řadě ke všeobecnému a odbornému vzdělávání. Vychovatelé měli s odsouzenými pravidelně provádět rozbor politických aktualit z denního tisku a zabezpečit sledování televizních novin. Dále zpravidla vedli zájmové kroužky a organizovali různé kulturní a sportovní akce

⁶⁵ KDH, Ročenka SNV ČSR za rok 1976, s. 8.

⁶⁶ Zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších změn a doplňků, § 2, 16.

⁶⁷ Jan MORAVEC, *Trestní postih odsouzených za neplnění pracovních povinností*, in: Pracovní výchova odsouzených v interdisciplinárním pohledu, Sborník z konference, Pracov 1985, s. 84.

⁶⁸ Jan LITOMINSKÝ – Jiří WOLF, *Jablonecká bižuterie – produkt otrocké práce vězňů*, in: O československém vězeňství (Sborník Charty 77), Praha 1990, s. 113 – 115, 143 – 144.

pro svěřený kolektiv odsouzených, a to ve spolupráci s referenty režimu a za pomoci vedoucího skupiny KVP samosprávy odsouzených.⁶⁹

Terapeutická skupina SPOL v NVÚ č. 2 Praha (foto: KDH)

Pedagogové vedle své diagnostické a poradenské činnosti prováděli přednášky a besedy, podíleli se na vzdělávání odsouzených, řídili ústavní knihovnu, zajišťovali odběr denního tisku, názornou agitaci a propagaci, promítání filmů a vydávání ústavního časopisu, popř. vysílání rozhlasových relací pro odsouzené. K výuce odsouzených organizovali kurzy pro negramotné, pro doplnění základního vzdělání a ve spolupráci s příslušnými pracovníky hospodářských organizací též různé kurzy odborného vzdělávání. K výuce odsouzených byly zpravidla uzavírány smlouvy s externími učiteli ze základních škol v místě dislokace NVÚ. Na provádění přednášek a besed se podíleli též psychologové a sociální pracovníci a často také lektori místní Socialistické akademie. Od roku 1971 bylo ve spolupráci s VÚP SNV ČSR postupně zaváděno skupinové poradenství, které vedli vyškolení specialisté a vychovatelé jednotlivých NVÚ. Obdobně byl v roce 1973 zaveden do praxe NVÚ čtvrtletní cyklus 12 lekcí občanské nauky se specifickou modifikací pro mladistvé odsouzené. V rámci KVP bylo v roce 1975 zařazeno do všeobecného vzdělání 27,8% odsouzených, do odborného vzdělávání 25,3% a do zájmové činnosti bylo zapojeno 66,9% odsouzených z celkového početního stavu 22 862 odsouzených.

⁶⁹ Zákon č. 59/1965 S., o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších změn a doplňků, §§ 2, 16.

V rámci aplikace speciálních skupinových metod zacházení působilo celkem 349 poradenských skupin, ve kterých bylo zapojeno 4.337 odsouzených.⁷⁰

Přes tyto pozitivní výsledky je třeba poznamenat, že poměr počtu odsouzených k systemizovanému početnímu stavu výchovných pracovníků (specialistů, vychovatelů a referentů režimu) byl značně nepříznivý a vzhledem k nedostatečným prostorovým možnostem nepokrývaly akce KVP mimopracovní dobu odsouzených v plné šíři. Určitou kompenzací tohoto nedostatku bylo získávání odsouzených pro veřejně prospěšnou práci formou brigádnické činnosti, která byla organizována bez výjimky ve všech NVÚ na stavbách pro vlastní potřebu či pro národní výbory nebo k pomoci v zemědělství a průmyslu. V roce 1975 odpracovali odsouzení celkem 1,903.254 brigádnických hodin.⁷¹ Účast na brigádnické činnosti zpravidla odmítali odsouzení odpůrci „politické normalizace“ a k ostatním akcím KVP přistupovali většinou rezervovaně.

Odbor NVČ se zabýval v popisovaném období zejména kapacitními problémy v důsledku narůstajících počtů odsouzených. Vzniklá situace byla v podstatě zvládnuta, což umožnilo zaměřit pozornost na prohlubování diferencovaně prováděného trestu odnětí svobody. Došlo k budování poboček pro místní výkon trestu a oddělen byl výkon nedbalostních trestných činů. Byl položen základ k uplatňování speciálních metod ovlivňování odsouzených s psychopatickými poruchami a v určených NVÚ zřízena střediska protialkoholní léčby. Zahájeno bylo provádění skupinového poradenství jako speciální formy NVČ v úzké spolupráci s VÚP SNV. Plány práce tohoto výzkumného pracoviště správy SNV obsahovaly i další úkoly k řešení aktuálních problémů NVČ pro potřebu praxe. K zabezpečování plynulejšího přechodu propuštěných do civilního života byla orientována spolupráce sociálních pracovníků NVÚ se sociálními kurátory ONV k poskytování postpenitenciární péče. K dosažení tohoto cíle přispělo nemalou měrou získání určité pracovní kvalifikace odsouzených formou zaučení nebo vyučení v oboru. Odborné vzdělávání odsouzených během výkonu trestu se ukázalo jako nezbytná nutnost k jejich pracovnímu zařazování, které kladlo stále vyšší požadavky na odborné znalosti.

Odbor ochrany

Za způsob střežení nápravně výchovných ústavů, provádění eskort odsouzených, výkon vazby, mobilizační připravenost SNV a další úkoly. Odpovídal odbor ochrany, který řídil *plk. Václav Ryšavý*. Po jeho odchodu do funkce zástupce náčelníka správy v roce 1974 byl do vedení odboru jmenován *pplk. Josef Ptáček*.

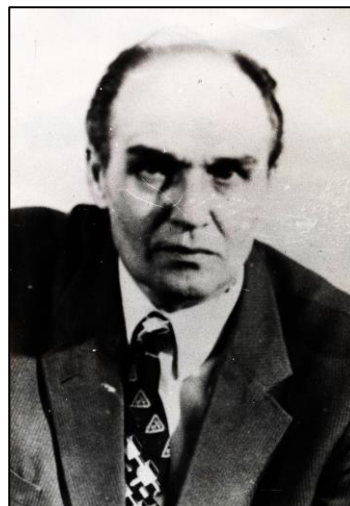
Jednotlivé druhy činnosti odboru zabezpečovalo pět skupin: skupina instruktorů ostrahy, instruktorů vnitřní ochrany, bojové přípravy, zvláštních úkolů a skupina dozorčích důstojníků správy.

⁷⁰ KDH, Ročenka SNV ČSR za rok 1976, s. 1, 6-8.

⁷¹ KDH, Ročenka SNV ČSR za rok 1976, s. 8.

Václav Ryšavý (foto: KDH)

Josef Ptáček (foto: KDH)

Úkoly, systém ostrahy a eskortování obviněných a odsouzených upravoval služební předpis NZ-stráž-I-1 a služební předpis MV-eskort-I-1. V NVÚ, kde odsouzení pracovali v zemědělství, stavebnictví a na dolech byli k zajištění vnější ostrahy pracovišť nebo objektů používáni také členové závodní stráže. V první polovině 70. let byly úkoly odboru ochrany vzhledem k nízké úrovni zabezpečovacího zařízení (pouze jednoduché signalizace) v době jejího převzetí od MV soustředěny ke zvýšení a zkvalitnění bezpečnosti střežených objektů. Základní materiál k tomuto problému byl zpracován v roce 1970 a schválen štábem náčelníka správy SNV dne 11. června 1971 pod názvem „Plán koncepčního řešení modernizace po linii slaboproudého zabezpečení útvarů SNV“.⁷² Podle této koncepce byl systém zabezpečování vnější a vnitřní bezpečnosti postupně posilován řadou technických a signálně zabezpečovacích prostředků (ze známých zařízení např. signální zařízení H3 nebo Fenix), napojených do řídicího centra – operačního střediska SNV.

V dalších letech byly zpracovány další materiály zásadní povahy, v roce 1974 „Studie k zavádění spojovací a signálně zabezpečovací techniky a v roce 1975 „Směrnice pro činnost operačních středisek SNV ČSR“.⁷³ Zaváděná technika sice přispěla ke zkvalitnění bezpečnosti a snížení namáhavosti výkonu strážní služby, ale nepřinesla pronikavější úsporu živé síly (počet cel na jednoho strážného byl stále značně vysoký, v průměru 45 cel). Sebelepší technické opatření nebylo schopno kompenzovat kvalitní výkon strážní, eskortní a režimové služby, která byla nadále závislá na úrovni zajišťování příslušníky SNV. Vzhledem k tomu, že nadpoloviční většinu (55%) tvořili věkově a služebně mladí příslušníci, péče

⁷² KDH, Studie k zavádění spojovací a signálně zabezpečovací techniky, materiál pro vedení náčelníka správy SNV ČSR dne 29. dubna 1974, SSNV-01222/834-1974.

⁷³ KDH, Komplexní zhodnocení intenzity a efektivnosti využívání zavedených systémů spojovací služby v SNV ČSR včetně materiálového a kádrového zabezpečení, materiál pro vedení náčelníka správy SNV ČSR dne 17. listopadu 1975, č. j. SSNV-03694/834-75.

řídících pracovníků byla věnována zlepšení vojenské kázně, přístupu k plnění služebních povinností a výslednosti politické a odborné přípravy. Nelze také opomenout aktivity v brigádnické činnosti v rámci „socialistického soutěžení“, kdy příslušníci odpracovali bez náhrady značný počet hodin i celých směn při střežení odsouzených na různých pracovištích a jiných akcích.

Zlepšení výkonu služby se příznivě projevilo v nižším počtu útěků. Jestliže v roce 1970 bylo provedeno (při nižším stavu vězňů) 41 útěků, v roce 1975 se počet útěků snížil na 12, přičemž stav vězňů byl v tomto roce o 8 520 osob vyšší (stav odsouzených k 1. lednu 1975 činil 22 865 osob).⁷⁴ Soustavný nárůst početních stavů vězňů, narůstající počty pracovišť odsouzených, především ve strojírenských výrobních halách, se kterými nebyly z minulosti zkušenosti spolu s nenaplněnými počty příslušníků ochrany, vyvolal na počátku 70. let na úseku ochrany složitou situaci. Velmi obtížně si příslušníci strážní služby mohli vybírat náhradní volno za službu v třísměnném provozu a navíc veškeré služební akce byly zpravidla prováděny pouze v mimoslužebním čase příslušníků. Tyto skutečnosti způsobily, že pro strážní službu byli jen obtížně získáváni noví příslušníci. Nejkritičtější období nastalo v letech 1971-1973.

Ve snaze naplnit plánované stavy příslušníků SNV, především ve strážní, eskortní a režimové službě, bylo počátkem roku 1972 v dohodě s orgány MNO a FMV rozhodnuto zřídit „zvláštní strážní jednotky“, a tak dočasně řešit tento problém. Ke splnění uvedeného úkolu byla provedena celá řada náročných opatření. V areálu výcvikového praporu civilní obrany (CO) ve Vyšních Lhotách byla v roce 1972-1973 realizována z investičních prostředků SNV ČSR výstavba potřebného objektu. Za účinného přispění útvaru SNV Heřmanice byla vybudována za 6 měsíců moderní třípodlažní budova, ve které byly ubytovací prostory včetně učeben, kanceláří, kulturní místnosti a potřebných skladů. K zajištění výcviku a řízení bylo do tohoto zařízení dočasně vybráno 10 funkcionářů SNV z útvarů dislokovaných na území Severomoravského kraje (Ostrava, Opava, Mírov, Olomouc a Heřmanice), kteří během měsíce března absolvovali potřebné instrukčně metodické zaměstnání společně s veliteli vojenských jednotek. Výcviková rota SNV byla organizačně začleněna jako 4. rota výcvikového praporu. Výběr a nábor vhodných branců prováděly výběrová střediska Veřejné bezpečnosti (VB), a to především ve středočeském a východočeském kraji.

Vzniku služebního poměru příslušníka zařazeného do zvláštní strážní jednotky SNV předcházela písemná dohoda mezi brancem a správou SNV, v níž se bránc zavázal, že po absolvování 5 měsíční náhradní vojenské služby vstoupí do služebního poměru k SNV a po dobu 19 měsíců bude vykonávat službu v určeném místě, absolvovat sedmítýdenní nástupní kurs SNV a ode dne skončení devatenáctiměsíční služby ve zvláštní strážní jednotce setrvá ve služebním poměru k SNV nejméně po dobu dalších 3 let. Na rok 1973 bylo vládou ČSR z celkové kvóty

⁷⁴ KDH, Plnění hlavních úkolů ve Sboru nápravné výchovy po XIV. sjezdu KSČ, č. j. SSNV-03359/401-1975, s. 7.

branců, určené pro potřeby národního hospodářství, přiděleno 300 branců a dne 1. dubna 1973 byl zahájen 1. běh. Velitelský sbor tvořili mjr. Jaroslav Kovář, kpt. Jan Gara, kpt. Miroslav Janča, kpt. Josef Špaček, npor. Ivan Hronec, por. Josef Šišma a nstržm. Karel Raizl. Závěrem výcvikového běhu prováděla komise závěrečné prověrky.

Výstavba výcvikového střediska SNV ve Vyšních Lhotách (foto: KDH)

Slavnostní vyřazení 1. běhu proběhlo dne 29. srpna 1973, příslušníci s ukončeným základním vzděláním byli vyřazeni v hodnosti rotného, se středním vzděláním v hodnosti strážmistra a po absolvování nástupního kursu v SOŠ Ostrov nad Ohří nastupovali k určeným útvarům SNV. Celkově proběhly tři běhy. V dubnu 1974 začala poslední ze tří etap doplňování Sboru mladými příslušníky formou vojenské náhradní služby, během nichž prošlo výcvikem celkem 547 osob. Ve všech bázích obsadila 4. výcviková rota SNV výcvikového praporu vždy první místo a nejlepším vojákům byl udělován odznak „Vzorný voják“. Po ukončení třetího běhu byl schválený plán pracovních sil koncem roku 1974 naplněn. Vedení správy rozhodlo, že dál nebude brance pro službu v SNV požadovat a další doplňování stavu za odcházející příslušníky bude řešit vlastním výběrem. Po ukončení výcviku nebylo možno objekt ve Vyšních Lhotách vzhledem k jeho dislokaci uvnitř areálu vojenského útvaru pro potřeby SNV nadále využívat. Z těchto důvodů byl bezúplatně převeden do majetku federálního ministerstva

vnitř (FMV) a veškeré materiální vybavení komisionálně převzato útvarem SNV Opava a příslušnými materiálovými kompetenty týlového odboru správy SNV.⁷⁵

Vyřazení příslušníků ZSJ ve Frýdku-Místku (foto: KDH)

V systému zajišťování ochrany NVÚ spolu se zaváděnou technikou byla k usnadnění strážní služby využívána služební kynologie. Tuto problematiku měl na odboru ochrany správy SNV na starosti kynolog mjr. Jaroslav Vranka. Zvyšující se počet služebních psů a zájem o jejich účelné využití (koncem roku 1970 bylo na všech útvarech 41 služebních psů a na začátku roku 1974 již 100 služebních psů) vyžadoval odbornou připravenost psovodů a vlastní metodické pokyny pro odborný výcvik psů v podmínkách vězeňství. Protože SNV neměl dostatek vlastních odborníků a vhodný prostor, došlo po dohodě s Pohraniční stráží (PS) útvarem Libějovice k zahájení pravidelných kursů příslušníků SNV – psovodů a služebních psů. První kurs se uskutečnil v roce 1974 a zúčastnilo se ho 22 psovodů a stejný počet služebních psů. Díky spolupráci s útvarem PS Libějovice se postupně zvýšila úroveň připravenosti psovodů a služební psi přispěli ke kvalitnějšímu výkonu služby při eskortách k soudům, střežení vnějších pracovišť odsouzených, při dálkových a mezikrajových eskortách. Zařazováním do strážních a zásahových hlídek posílili vnitřní bezpečnost NVÚ a v neposlední řadě byli používáni i k event. pronásledování uprchlých vězňů. Spojení techniky a kynologie při ochraně NVÚ

⁷⁵ GR VS, odbor správní RNS č. 15/1972 o zvláštních strážních jednotkách Sboru nápravné výchovy ČSR.

KDH, Návrh na způsob využití objektu ve Vyšních Lhotách včetně materiálního vybavení, materiál pro vedení správy SNV ČSR dne 12. 8. 1974, příloha č. 3, č. j. SSNV-02181/302-74.

bylo analyzováno v závěru roku 1975 a bylo stanoveno tuto službu nadále rozvíjet, k tomu vybudovat potřebné materiální podmínky a v dalších letech doplnit stav na 250 služebních psů.⁷⁶

Soutěž psovodů v Libějovicích (foto: KDH)

Odbor ochrany dále zabezpečoval školení příslušníků SNV v oblasti odborné a bojové přípravy, připravenost útvarů SNV pro plnění úkolů při vzniku mimořádných situací a regeneraci fyzických sil příslušníků organizováním služební tělovýchovy a ostatních sportovních akcí. Kontrolní prověrky bojové přípravy v roce 1969 prokázaly pokles v průměru až o dva stupně s porovnáním s rokem 1967. Na základě těchto nepříznivých výsledků byl vydán pro výcvikový rok 1970 nový rozkaz o provádění bojové a tělesné přípravy příslušníků SNV, členů závodní stráže a velitelsko-politická příprava náčelníků, ke zvýšení kázně, upevnění fyzické zdatnosti příslušníků SNV a dosažení trvalých znalostí pro řízení výkonu služby. K tomuto rozkazu byly zpracovány příslušné programy, tématické plány a směrnice pro hodnocení. Hlavními předměty byly služební příprava, ostrá střelba, nauka o zbraních a protichemická příprava včetně normy znalostí civilní obrany

⁷⁶ KDH, *Služební kynologie v SNV ČSR*, Ústřední časopis FMV Bezpečnost, ročník 28, mutace SNV, s. 5. KDH, Úkoly a postavení služební kynologie v systému zajišťování ochrany NVÚ v návaznosti na zabezpečovací techniku, materiál pro vedení náčelníka správy SNV ČSR dne 17. listopadu 1975, č. j. SSNV-03694/834-75, s. 9-10.

(CO) u příslušníků zařazených v jednotkách CO. Od roku 1972 byl zaveden tříletý cyklus odborné a bojové přípravy praporčíků a důstojníků, kde byla zahrnuta také služební tělesná příprava ke zvládnutí základů sebeobrany, lehké atletiky a gymnastiky. Pro cvičitele organizoval odbor ochrany pravidelná instrukčně metodické zaměstnání (IMZ) ke zlepšení její kvality. Každoročně, v závěru výcvikového roku, prověřovala komise správy SNV znalosti příslušníků. Zkušenosti později ukázaly, že způsob prověřování je třeba změnit, k čemuž došlo v průběhu dalších let.⁷⁷

Služební a mimoslužební tělovýchova byla považována za jeden z významných prostředků ke zvyšování bojové a fyzické zdatnosti příslušníků SNV. Vyčleněním SNV z resortu MV se omezila účast příslušníků SNV na služebních soutěžích v rámci MV, kterých se pravidelně zúčastňovali a dosáhli na nich celé řady úspěchů a titulů. Příslušníci SNV i po převodu zůstali členy tělovýchovné jednoty Rudá hvězda (TJ RH), a to na základě dohody, kterou uzavřela správa SNV dne 30. dubna 1970 s tělovýchovným odborem MV ČSSR k zajištění dalšího rozvoje tělovýchovných jednot, ustavených u útvarů SNV ČSR. Zájmová tělovýchova, sportovní a turistická činnost byla organizována v úzké spolupráci s tělovýchovným pracovníkem odboru ochrany správy SNV a pracovníkem tělovýchovného odboru MV pro TJ RH.⁷⁸

Praxe však ukázala, že při plnění této dohody, která byla uzavřena pouze s českou správou SNV, vznikaly různé problémy, a to zejména při celostátních přeborech vzhledem k federálnímu protějšku. Z těchto důvodů uzavřela dne 15. ledna 1971 správa SNV ČSR s tělovýchovným odborem MV ČSSR novou dohodu, kde byla zahrnuta i správa ZNV SSR k účasti příslušníků na celostátních přeborech FMV jako samostatné složky.⁷⁹ V rámci celého Sboru bylo ustaveno celkem 11 TJ RH, z toho u pražských útvarů a správy SNV jedna skupina RH, která byla součástí druhé největší pražské tělovýchovné jednoty. Zakládajícím členem byl i příslušník odboru ochrany mjr. Josef Růžička, jedenáctinásobný mistr ČSR v řecko-římském zápase a devítinásobný mistr ve volném stylu.⁸⁰ V roce 1970 byl od útvaru SNV Heřmanice zaslán náčelníkovi správy SNV návrh na pořádání branných a sportovních soutěží. Návrh byl přijat a správa SNV přistoupila k organizování některých sportovních soutěží v rámci Sboru. Útvarové soutěže a přebory přitažlivou formou přispěly k získávání co největšího počtu příslušníků pro trvalou činnost v tělovýchově a umožnily zejména mladým lidem podle jejich zálib hojnost sportovního vyžití. Pro věkově starší příslušníky to byl podnět

⁷⁷ GR VS, odbor správní, RNS č. 2/1970 o bojové, tělesné a CO přípravě příslušníků SNV a velitelsko-politické přípravě náčelníků v r. 1970.

⁷⁸ GR VS, odbor správní, RNS č. 19/1970, kterým se vyhláší Dohoda mezi ministerstvem ČSSR a správou Sboru nápravné výchovy ČSR o tělovýchovných jednotách „Rudá hvězda“ ustavených u útvarů SNV ČSR.

⁷⁹ GR VS, odbor správní, RNS č. 4/1971, kterým se vyhláší Dohoda mezi tělovýchovným odborem ministerstva vnitra ČSSR a správami Sboru nápravné výchovy ČSR a SSR.

⁸⁰ P. GALUŠKA, *Stříbrný z Helsink*, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 4, ročník 29, mutace SNV, s. 7.

k udržování tělesné kondice a také způsob prevence proti nadměrnému zvyšování tělesné váhy a jiným nemocem. V neposlední řadě upevňovalo sportovní zápolení vzájemné vztahy mezi útvary i jednotlivci.

Celostátní přebor SNV v lyžování v Beskydech (foto: KDH)

Vydáním „Soutěžního řádu sportovních soutěží v SNV ČSR“ formou RNS č. 2/1971 došlo od 1. února 1971 k pravidelnému organizování sportovních soutěží, které pořádala správa SNV za spoluúčasti útvarů SNV a zájmových společenských organizací (zejména RH a SSM). Soutěžilo se zejména v lyžování (biatlonu), stolním tenise, odbíjené, střelbě, plavání, přespolním běhu (branný závod hlídek) a nohejbale. Vrcholnou sportovní soutěží se staly přebory SNV. Velmi dobrou sportovní úroveň měli zvláště běžecké závody jednotlivců a hlídek, lyžování a střelba.⁸¹ Kromě zmíněných přeborů a sportovních soutěží, organizovaných správou SNV byly mezi útvary organizovány další sportovní soutěže, např. střelecká soutěž o Hornický kahan, Memoriál mjr. Konopy, Oráčovský cyklistický okruh, Memoriál plk. MUDr. Váchy v odbíjené, lyžování v Libkovicích a další.

K ocenění nejlepších příslušníků a příslušnic byl udělován od roku 1974 ministrem spravedlnosti a náčelníkem správy SNV titul „Přeborník SNV ČSR“.⁸² Podnětem se stal velký úspěch, kterého dosáhli příslušníci SNV na celostátním přeboru FMV v branném závodě tříčlenných hlídek pro rok 1974.

⁸¹ GR VS, odbor správní, Instrukce č. 6/1971, Obecné zásady pro organizování jednotlivých soutěží.

⁸² GR VS, odbor správní, RMS č. 2/1975, Přeborník SNV ČSR.

Jednalo se o XVII. ročník tohoto závodu, který poprvé pořádal SNV (organizátorem se stal útvar SNV Valdice). Suverénní vítězství hlídek ve všech kategoriích ocenil ministr spravedlnosti také osobním přijetím sportovců dne 24. listopadu 1974. Zástupcem náčelníka správy SNV plk. Ryšavým byli představeni vedoucí družstva nstržm. Jaroslav Drška, ppor. Ing. Bedřich Kořínek, ppor. Jan Bažant, ppor. Vratislav Bílek, prap. Václav Dytrych, stržm. Vladimír Fiala, stržm. Ivan Vlk, kpt. Jaroslav Hladík, npor. Václav Rudolf a por. Miroslav Česal.⁸³ K úspěšným sportovcům SNV patřili také npor. Zdeněk Pavlík, ppor. Jan Bažant, pprap. Jan Ulmann, ale také příslušnice nstržm. Dagmar Postolková, npor. Květoslava Kalábová, stržm. Františka Löšnerová, ppor. Eliška Stejskalová a řada dalších.

Reprezentační družstvo správy SNV zaznamenalo úspěch na III. celostátním přeboru SNV v odbíjené v srpnu 1973, kde získalo zlaté medaile a stalo se pro rok 1973 přeborníky SNV ČSR. Dalšího úspěchu dosáhlo v červnu 1975 na celostátním přeboru SNV ČSR v nohejbalu, kde se příslušníci správy SNV umístili na druhém místě za vítězným družstvem Ústředního eskortního střediska. V říjnu téhož roku získala vítězství ve II. ročníku přeboru SNV ve stolním tenise příslušnice správy SNV stržm. Františka Löšnerová.⁸⁴

Pozitivní vliv na organizování a rozvoj služební i zájmové tělovýchovy a sportu měla v roce 1975 celorepubliková porada předsedů TJ RH a funkcionářů, kteří uvedenou problematiku zabezpečovali v útvech SNV. Závěry porady doporučily nadále rozvíjet spolupráci s organizacemi SSM a TJ RH v jednotlivých útvech SNV a tam kde nebyly zřízeny se mělo přistoupit k jejich založení. Rozšířit počet nositelů odznaku zdatnosti, vybírat nejlepší sportovce a vést přehled o jejich výkonnosti. Dále bylo uloženo vytvářet vhodné podmínky pro rozvoj sportovní činnosti i v mimopracovní době. Podařilo se vybudovat řadu tělovýchovných zařízení při útvech SNV jako střelnice, tělocvičny, hřiště a doplňoval se tělovýchovný materiál.

Operativní oddělení odboru ochrany se v první polovině 70. let stalo určitou organizační náhradou za zrušený I. odbor (operativní) správy SNV v roce 1968. Jeho následná činnost spočívala v objasňování již spáchané trestné činnosti po dobu výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody. Ochromená agenturně operativní práce v jednotlivých útvech SNV byla postupně obnovována na základě zvláštních meziresortních součinnostních dohod, uzavřených mezi FMV ČSSR a ministry spravedlnosti ČSR a SSR. Dne 20. března 1972 nabyl účinnosti společný pokyn

⁸³ *Ministr spravedlnosti přijal sportovce*, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 21, ročník 28, mutace SNV, s. 5.

⁸⁴ Otto KOVAŘÍK, *Sport v SNV 1973*, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 1, ročník 28, mutace SNV, s. 8.

Bohumil LIPERT, *Smeče a bloky v Olomouci*, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 20, ročník 27, mutace SNV s. 7.

Karel FRÜHAUF, *Celostátní přebor SNV v nohejbalu*, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 15, ročník 29, mutace SNV, s. 8.

J. D., *Stolní tenis žen*, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 23, ročník 29, mutace SNV, s. 8.

náčelníka hlavní správy vyšetřování StB FMV a náčelníka federální správy VB, kterým byly stanoveny zásady agenturně operativní práce ve vyšetřovacích věznicích. Materiál byl uložen jako přísně tajný u náčelníka útvaru a určen výlučně pro praktickou činnost funkcionářů vedení útvarů SNV, náčelníka věznice a staršího referenta vnitřní ochrany, který se zabýval problematikou věznice. Vydáním společného pokynu se prakticky legalizovala již prováděná praxe v této oblasti.⁸⁵

Odbor výroby

Odbor byl na správě SNV zřízen v roce 1970 a současně došlo ke zrušení dosavadního samostatného oddělení pracovního provozu. Funkci náčelníka odboru vykonával *mjr. Karel Stolín* a po jeho odchodu (dne 28. února 1975) byl do této funkce jmenován *mjr. Ing. Zdeněk Jířík*. Organizační změna měla zajistit jednotné řízení a plánování výrobní činnosti v oblasti zaměstnávání odsouzených a následně

Karel Stolín (foto: KDH)

odstranit některé nedostatky na úseku výkaznictví, smluvního zabezpečování a plánování pracovních sil z řad odsouzených. Uvedené úseky činnosti nebyly v té době normativně podchyceny, v jednotlivých útvarech SNV prováděny živelně bez příslušné metodiky a v některých případech i v rozporu s obecně platnými předpisy. V počátečním období své existence se odbor výroby potýkal také s řadou problémů, souvisejících s nevyjasněnými kompetencemi odboru nápravně výchovné činnosti a finančního odboru, kterými se muselo zabývat vedení správy.

Nová organizace výrobní činnosti byla do praxe zaváděna v roce 1971. V útvarech byly postupně zřizovány oddělení a skupiny výroby. Nově zřízené organizační články měly zabezpečovat především plnou zaměstnanost všech práceschopných odsouzených, a to nebyl úkol jednoduchý. Chyběly potřebné ubytovací kapacity pro umístění odsouzených, nebyly připraveny výrobní prostory a pracoviště pro zaměstnání stále narůstajícího počtu odsouzených. Státní odborný dozor nad bezpečností a ochranou zdraví při práci odsouzených byl po delimitaci nově upraven RNS č. 5/1971. Jeho přílohou bylo „Opatření o způsobu provádění státního odborného dozoru nad bezpečností práce a technických zařízení a nad dodržováním stanovených pracovních podmínek v oboru působnosti SNV ČSR“, které stanovil Český úřad bezpečnosti práce v dohodě se správou SNV ČSR. Seznam pracovníků, pověřených prováděním státního odborného dozoru v zařízeních SNV,

⁸⁵ KDH, Společný pokyn náčelníka hlavní správy vyšetřování StB FMV a náčelníka federální správy Veřejné bezpečnosti, kterým se stanoví zásady agenturně operativní práce ve vyšetřovacích věznicích, příloha k č. j. SNV – 0085/301-72.

vyhlašoval náčelník odboru výroby správy SNV a náčelníci útvarů SNV byli povinni těmto inspektorům umožnit vstup do vězeňských zařízení.⁸⁶

V roce 1971 byla zahájena výroba pro potřeby SNV s pracovním využitím odsouzených, kteří nemohli být zaměstnáváni na vnějších pracovištích. Po zrušení Účelové příspěvkové organizace SNV MIVEX dne 21. Listopadu 1970 byly zřízeny vlastní výrobní provozy v útvarech SNV Heřmanice, Pardubice, č. 2 Praha, Ostrov n. Ohří a Všehrady. Na tyto útvary bylo převedeno veškeré strojní zařízení, vnitřní vybavení a ostatní majetek ze zrušené výrobní organizace MIVEX.⁸⁷ Nově zřizované provozy sloužily zejména k výrobě zámečnických, truhlářských a oděvních součástí. Výrobní činnost byla zpočátku zaměřena na jednoduché málo kvalifikované a fyzicky nenamáhavé práce. V letech 1972-1973 byla skladba výrobního sortimentu rozšířena o náročnější, resp. nedostatkové výrobky, zejména vězeňský nábytek, svěrací pouta, výrobu oděvů a prádla pro odsouzené. Zvýšil se též podíl na zajišťování investiční výstavby pro SNV, zejména výrobou různých zámečnických a stavebně truhlářských výrobků. Dodávky byly zajišťovány i pro ZNV SSR a MV ČSSR.

Od roku 1973 byla odborem výroby věnována pozornost především racionalizaci práce a systému odměňování odsouzených na pracovištích hospodářských organizací, kde byla řada nedostatků. Např. pracovní činnosti odsouzených nebyly posuzovány v souladu s kvalifikačními katalogy pracovních činností, nebyly vypláceny příplatky, výkonové normy byly často neobjektivní a nevyhovovaly daným technologickým podmínkám. V řadě případů byli odsouzení odměňováni pouze časovou mzdou v nízkých neodpovídajících tarifních třídách. Tyto nedostatky byly odborem výroby a pracovníky výrobních oddělení postupně řešeny s jednotlivými hospodářskými organizacemi a se značným úsilím odstraňovány. V zaměstnávání odsouzených byla respektována zásada, aby pracovali v odvětvích důležitých pro národní hospodářství. Preferováno bylo stavebnictví, hutnictví, strojírenství, dále energetika, paliva a doprava. Tomu odpovídala bilance pracovních sil z řad odsouzených na základě dohody s Českou plánovací komisí (ČPK). Kromě toho byli odsouzení každoročně nasazováni i na výpomoc při různých kampaňových pracích, zejména v zemědělství.

Zařazování odsouzených do práce bylo rozpracováno v „Koncepci zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody“, kterou vzala na vědomí vláda ČR v roce 1973. Podle této koncepce pracovali odsouzení u většiny útvarů na specializovaných pracovištích uvnitř NVÚ nebo v jejich blízkosti. Postupně se usilovalo o snižování počtu malých pracovních čtveřic ve stavebnictví a zemědělství, které způsobovaly těžkosti v systému ochrany, zejména v nároku

⁸⁶ GŘ VS, odbor správní, RNS č. 5/1971 o způsobu provádění státního odborného dozoru nad bezpečností práce a technických zařízení a nad dodržováním stanovených pracovních podmínek v oboru působnosti Sboru nápravné výchovy ČSR.

⁸⁷ GŘ VS, odbor správní, RMS č. 30/1970, jímž se ruší Účelová příspěvková organizace MIVEX ve Sboru nápravné výchovy ČSR. RNS č. 1/1971, jímž se stanoví některé zásady k provedení likvidace účelové příspěvkové organizace MIVEX.

na velký počet příslušníků zajišťujících ostrahu. Zřizování vnějších pracovišť, obsazených menším počtem než 20 odsouzenými, podléhalo souhlasu správy SNV. Dále odsouzení pracovali ve vnitřních provozech útvarů (tzv. režii), kde byli zařazováni na opravy a údržbu objektů SNV, k přípravě stravy, ve vlastních pomocných hospodářstvích, vězeňských intendantních skladech, prádelnách, krejčovských a obuvnických dílnách nebo na technické ošetřování vozidel.⁸⁸

Efektivnost pracovního využití odsouzených byla sledována podle růstu průměrných hodinových a měsíčních výdělků, růstu celkového objemu hrubé mzdy a snižování celkové absence, včetně omluvené a neomluvené. Z porovnání statistických údajů let 1971 a 1975 vyplývá, že sledované ekonomické ukazatele se každoročně zvyšovaly. Zatímco v roce 1971 činila průměrná měsíční mzda na jednoho odsouzeného 1 251 Kčs, v roce 1975 (posledním roce sledovaného období) se zvýšila na 1 635 Kčs. Podobně průměrná hodinová mzda, která v roce 1971 činila 7,34 Kčs, se v roce 1975 zvýšila na 8,81 Kčs. Pozitivní výsledky byly dosaženy i v absenci, která se z 9% v roce 1971 snížila na 3,7% v roce 1975.⁸⁹

Organizační součástí odboru výroby byla dispečerská služba, jejímž prostřednictvím bylo prováděno rozmisťování odsouzených do jednotlivých typů NVÚ podle charakteru pracovišť, přičemž se vycházelo jednak ze zdravotního stavu odsouzených, jednak z jejich pracovních schopností. Při rozmisťování bral dispečer správy SNV v úvahu i nebezpečnost odsouzených. Interním předpisem o dispečerské službě v SNV ČSR, byly stanoveny zásady umisťování a přemisťování odsouzených do NVÚ a upraven jednotný postup, jehož základem bylo dispečerské hlášení. Dispečerovi správy SNV podávaly věznice a NVÚ hlášení podle jednotně stanovených hledisek a v termínech, které navazovaly na pravidelný svoz a rozvoz odsouzených v rámci jednotlivých krajů.⁹⁰ Funkci dispečera správy SNV vykonával ve sledovaném období mjr. Bohuslav Písařík.

Finanční odbor

Pro finanční službu SNV byla léta 1970-1975 obdobím budování vlastní hospodářské a finanční základny, neboť správa SNV byla ekonomicky až do konce roku 1968 napojena přímo na hospodářskou správu MV Praha a jednotlivé útvary SNV pak na příslušné krajské správy MV podle dislokace. V rámci delimitace převedlo MV v roce 1969 na SNV finanční zdroje počínaje rozpočtem na rok 1969, příslušnou dokumentaci výhledových plánů a rozpočtů a další agendu, která s činností finanční služby souvisela.

⁸⁸ KDH, Plnění hlavních úkolů ve Sboru nápravné výchovy po XIV. sjezdu KSČ, č. j. SSNV-03359/401-1975, s. 5-6.

KDH, Věrní straně a lidu, II. díl, nepublikovaný materiál tiskové skupiny správy SNV ČSR, s. 83-86.

⁸⁹ KDH, Ročenka Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1971. Rozhodující statistické a faktografické údaje o činnosti Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1975 (ročenka), č. j. SSNV-007/051-76.

⁹⁰ GR VS, odbor správní, RNS č. 20/1971, o rozmisťování a přemisťování odsouzených do nápravně výchovných ústavů (dispečerská služba).

Všechny převedené prostředky byly dále rozděleny mezi českou a slovenskou správu (pro SNV SSR bylo vyčleněno 33% finančních prostředků). SNV ČSR začínal s velmi skromnými finančními i materiálními prostředky. Za krátkou dobu bylo nutno vybudovat širokou agendu a zajistit nejen financování provozu všech součástí SNV, ale také hledat cesty na postupné propracování celé této činnosti v dalším

Václav Jandus (foto: KDH)

období. Tato situace byla ještě zkomplikována mnohými personálními změnami u řady funkcí. Některé problémy byly zpočátku řešeny dílčími dohodami s MV ČSR o vzájemném poskytování různých služeb (MV např. přidělovalo příslušníkům SNV až do roku 1976 zdarma poukazy na lázeňskou péči) a celkový chod finančních služeb SNV byl postupně realizován v rámci výhledových plánů. Personální obsazení jednotlivých funkcí bylo zajištěno jednak z vlastních pracovníků, zčásti převodem od MV a dále postupným doplňováním a náborem.

Finanční odbor řídil *pplk. Otto Brožek* a po něm *mjr. Václav Jandus*. Odbor zabezpečoval finanční a plánovací službu, mzdovou a cenovou politiku, sociální a důchodové zabezpečení v SNV a zpracovával předepsanou část národohospodářského plánu. Metodicky též řídil finanční oddělení, skupiny v útvech SNV. Organizační struktura odboru byla uspořádána podle jmenovaných odborných činností. V rámci oddělení rozpočtu plánu a evidence působily tři skupiny: rozpočtu, plánu MTZ (materiálně technického zabezpečení) a cen a skupina účetní evidence a sumarizace. Oddělení odměňování a pohledávek bylo členěno na skupinu odměňování a skupinu důchodů a pohledávek. Oddělení řídili náčelníci a jednotlivé skupiny starší referenti specialisté.⁹¹

	1971	1972	1973	1974	1975
investiční náklady	37	66	97	86	96
neinvestiční náklady	141	111	122	96	79
náklady celkem (v mil. Kčs)	178	177	219	182	175

Zvyšující se stavy vězňů na počátku 70. let přinesly problémy nejen bezpečnostní, ale i ekonomické. Pro názornost, rozpočet SNV na rok 1971 byl podle statistických údajů sestaven na 15 500 vězňů, skutečnost k 31. prosinci 1971 však byla 22.350 vězňů. Hospodaření SNV s finančními a materiálovými prostředky bylo důsledně kontrolováno ministerstvem financí a Státní plánovací komisí. Tyto instituce věnovaly stálou pozornost potřebám vězeňství a napomáhaly řešit

⁹¹ GR VS, odbor správní, RMS č. 9/1974, Organizační řád správy Sboru nápravné výchovy ministerstva spravedlnosti ČSR, s. 17.

úkoly spojené se zabezpečováním ubytovacích kapacit, finančních a materiálových prostředků k zajištění výkonu vazby a trestu odnětí svobody. Přehled o vývoji prostředků, vynakládaných na vězeňství (po odečtení příjmů) v průběhu let 1971-1975 ukazuje následující přehled.

Z uvedeného je patrné, že v hospodaření SNV byl rok 1975 nejúspěšnějším rokem 5. pětiletého plánu. Náklady na SNV byly ovlivněny především početními stavy vězňů, skladbou vězňů a jejich zařazením do pracovního procesu z hlediska jejich kvalifikace a potřeb národního hospodářství, rozsahem investiční výstavby, početními stavy pracovníků SNV a též organizačními změnami (převod Zdravotnické služby k SNV od 1. ledna 1973). Zejména na úseku pohledávek bylo dosaženo ve sledovaném období příznivých výsledků. Neuhrazené pohledávky za náklady výkonu vazby a trestu odnětí svobody vymáhaly od propuštěných odsouzených zpočátku tzv. spádové útvary SNV, které tuto agendu převzaly od příslušných krajských správ MV a postupně pak od příslušných útvarů SNV. V roce 1971 však bylo vymáhání pohledávek vzhledem k nejednotnému přístupu spádových útvarů SNV centralizováno na finanční odbor správy SNV. Centralizace byla ukončena k 31. lednu 1971, kdy bylo evidováno cca 24 tisíc dlužníků s celkovou dlužnou částkou přes 50 mil. Kčs. Organizační změnou se v následujících letech příjem za pohledávky postupně zvyšoval. O stoupající výslednosti práce ve vymáhání pohledávek svědčí následující údaje.⁹²

	1972	1973	1974	1975
plánovaný odvod do státního rozpočtu (v mil. Kčs)	4,3	4,5	5,5	6,5
skutečný odvod	3,6	6,1	6,5	9,0

Čerpání neinvestičních výdajů po linii jednotlivých rozpočtových součástí SNV (tj. správa SNV, Výzkumný ústav penologický, Ústřední eskortní středisko, Ústřední automobilní opravna, Ústřední sklad Uherské Hradiště) je uvedeno pouze v Ročence za rok 1971, v dalších letech nebylo již seskupení výdajových položek rozepisováno. Z přehledu vyplývá, že v uvedeném roce vyčerpala správa SNV 9,513.000 Kčs, což tvořilo 89,9% schváleného rozpočtu pro správu SNV (10,575.000 Kčs).

Ze souhrnných statistických údajů SNV ČSR za rok 1971 a 1975 lze porovnat např. čerpání mzdových prostředků. Mzdový fond rozpočtových součástí byl v roce 1971 vyčerpán v částce 12,8 mil. Kčs (stanovený limit činil 16,9 mil. Kčs). Plán předpokládal v roce 1971 průměrný stav 314 příslušníků s průměrným měsíčním příjmem 3 772 Kčs, avšak skutečný průměr byl 286 příslušníků, u nichž průměrný měsíční příjem činil 3 410 Kčs. U občanských zaměstnanců plán předpokládal průměrný stav 80 pracovníků, skutečný průměr byl 69 zaměstnanců s průměrným platem 1 728 Kčs.

⁹² KDH, Rozhodující statistické a faktografické údaje o činnosti Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1975 (ročenka), s. 51.

V roce 1975 byly mzdové prostředky vyčerpány ve výši 18,8 mil. Kčs (plánováno bylo 20,0 mil. Kčs). Plán předpokládal u rozpočtových součástí průměrný stav 400 příslušníků s průměrným měsíčním příjmem 3 541 Kčs. Skutečný průměr byl 383 příslušníků, u nichž průměrný měsíční příjem činil 3 491 Kčs. U občanských zaměstnanců plán předpokládal průměrný stav 86 pracovníků s průměrným příjmem 2 102 Kčs, avšak skutečný průměr činil 80 občanských zaměstnanců s příjmem 2 046 Kčs.⁹³

Ke zlepšení bytové situace bylo v letech 1971-1975 poskytnuto celkem 183 půjček, z toho 38 na výstavbu rodinných domků, 38 na členský podíl družstevní bytové výstavby, 66 na rekonstrukci rodinného domku a 41 půjček na zakoupení rodinného domku.⁹⁴

Maximální hospodárnost s hmotnými a finančními prostředky, zvláště veškeré energie a pohonných hmot, to byly hlavní kritéria, podle kterých byly hodnoceny všechny úseky finanční služby. Systematicky bylo dbáno, aby dotace státu na vězeňství byly snižovány.

Týlový odbor

Po převodu vězeňství k rezortu ministerstva spravedlnosti bylo nutno řešit také materiálně technické zabezpečení potřeb SNV. K tomu byly konstituovány týlové služby, které vrcholově zastřešoval týlový odbor správy SNV. Do služeb byli převedeni někteří příslušníci MV, kteří se na materiálně technickém zabezpečení již dříve podíleli. Většinu početního stavu v týlových službách však bylo třeba zabezpečit vytipováním a převedením vhodných příslušníků z jiných úseků SNV a v neposlední řadě i nábořem specialistů z různých resortů tehdejšího národního hospodářství. Organizační, personální i materiálně technické zabezpečení muselo probíhat v nezbytné kontinuitě poskytovaných služeb. V praxi nebylo např. možné ani na jeden den přerušit či omezit stravování a vystrojování vězněných osob nebo přerušit dodávky pitné vody a energií. Byly navázány některé nové dodavatelsko-odběratelské vztahy v podnicích a došlo i k celkovým změnám v řízení podřízených útvarů. Dosavadní dvoustupňové řízení bylo nahrazeno jednostupňovým a na pracovníky intendantní služby útvarů SNV byla přenesena celá řada služebních povinností, které dříve zajišťovali intendantní pracovníci krajských správ MV.

Nově vytvořený týlový odbor správy SNV zabezpečoval podle organizačního řádu řídicí, kontrolní a výkonnou činnost na úsecích intendantní, proviantní, stavebně-ubytovací, služeb, spojovací, signálně zabezpečovací, automobilní a bojové techniky. Dále výkon hlavního požárníka a stavebního úřadu SNV. Na podporu plnění naznačených úkolů zejména výkonného charakteru byla zřízena a k odboru přiřčena týlová zařízení správy, Ústřední výdejna SNV a Ústřední sklady Praha

⁹³ KDH, Ročenka Sboru nápravné výchovy ČSR 1971, s. 66-67. Rozhodující statistické a faktografické údaje o činnosti Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1975 (ročenka), s. 49-50.

⁹⁴ KDH, Věrní straně a lidu, II. díl, s. 97, nepublikovaný materiál.

a Uherské Hradiště. Jednotlivým činnostem odpovídalo vnitřní členění odboru na čtyři oddělení: intendantní, proviantní, technické a oddělení stavební a ubytovací. Technické oddělení bylo vzhledem k rozsahu problematiky členěno ještě na tři skupiny – skupinu bojové techniky, skupinu dopravních prostředků a skupinu spojovací. Podobně bylo rozděleno i oddělení stavební a ubytovací, a to na skupinu ubytovací a skupinu stavební. Odbor řídil náčelník *mjr. JUDr. Jaroslav Murdych*. Jednotlivá oddělení řídili náčelníci a skupiny vedli starší referenti specialisté. Prvořadým úkolem odboru bylo zpracování základních norem a předpisů, neboť převzaté služební předpisy MV nevystihovaly specifické podmínky a potřeby vězeňství. Tento úkol se podařilo splnit, do konce roku 1975 byly zpracovány a předloženy k legislativní úpravě vnitřnímu odboru návrhy všech základních služebních předpisů pro činnost týlových služeb: Intendantní služba ve SNV ČSR, Evidence materiálových prostředků ve SNV ČSR, Směrnice o provádění dětské rekreace ve SNV ČSR, Bojová technika ve SNV ČSR.

Intendantní oddělení pod vedením *mjr. Vasil Purdeše* obecně zajišťovala vystrojování příslušníků SNV, obviněných a odsouzených. Kromě tohoto základního úkolu zabezpečovala zásobování skladů prádlem, spojovacím materiálem, nemocničními a zdravotnickými potřebami, kancelářskými stroji, potřebami a tiskopisy, prostředky osobní hygieny, ochrannými, čistícími a pracovními prostředky nebo tělovýchovným materiálem k vybavení útvarů, rekreačních středisek i správy SNV. K tomu byly navázány obchodní styky s více jak 88 výrobními podniky. Na zásobování útvarů výstrojním materiálem se společně s pracovníky intendantního oddělení správy významně podílela týlová zařízení správy, jmenovitě Ústřední výdejna SNV a Ústřední sklady Praha a Uherské Hradiště. S přihlédnutím ke značnému rozsahu a finanční hodnotě zajišťovaných výstrojních součástek a materiálů byla zejména skladovému hospodářství věnována značná pozornost. Nevyhovující skladové prostory v Uherském Hradišti, které se nacházely v historickém objektu bývalé vyšetřující věznice, vedly v roce 1972 k rozhodnutí vedení správy SNV vybudovat nový ústřední sklad SNV. Vhodný pozemek pro jeho výstavbu byl vybrán ve Skutči u Chrudimi. Výstavbu se podařilo zahájit v červnu 1974 a stavbu prováděl n. p. Armabeton, závod 05 Mladá Boleslav. Pracovní síly z řad odsouzených zajišťoval útvar SNV Hradec Králové.⁹⁵

Údržbu výstroje a materiálů zajišťoval systém intendantních dílen (prádelny, krejčovské a obuvnické dílny), které zajišťovaly praní vězeňského prádla a opravárenskou činnost. V provozu jich bylo celkem 58 a některé práce, zejména na úseku prádelen, byly smluvně poskytovány za úplaty i hospodářským organizacím. Pozornost byla věnována také modernizaci stávajícího strojního zařízení. Drobnou údržbu, např. přišítky knoflíků, si odsouzení zajišťovali individuálně.

Obvinění používali po dobu výkonu vazby teplákové soupravy a odsouzení obleky z haliny, štruksu a sintru. Od počátku 70. let byli odsouzení vystrojováni

⁹⁵ Vasil PURDEŠ, *Skuteč*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1978, s. 28-29.

soukennými obleky barvy khaki a šedomodré, které se upravovaly přešitím stejnokrojů Československé lidové armády a Lidových milicí. Odebíráním výstrojních součástek ze zásob MNO byly vykazovány roční úspory v průměru 7,5 mil. Kčs a na materiálech cca 55 tun vlny a bavlny. Některé klasické materiály byly postupně nahrazovány umělými, např. služební kožichy s umělou kožešinou „Bonekan“ nebo polobotky z plastické usně „Barex“. Negativním jevem byly a stále zůstávají ztráty a poškození výstroje a potřeb vězněnými osobami, ke kterým dochází zřídka neúmyslně nebo náhodně. Z těchto důvodů byl už v roce 1972 vydán RNS č. 24, ve kterém byla vypracována ustanovení k omezení škod na vězeňských intendantních materiálech, poskytovaných odsouzeným. Opatření, stanovená tímto rozkazem, měla dlouhodobý charakter a celkový objem škod byl pravidelně vyhodnocován.⁹⁶

Ústřední sklad ve Skutči SNV (foto: KDH)

Mezi rozsáhlé a mimořádné úkoly na úseku intendantní služby v období let 1970-1975 patřilo přestrojování příslušníků do nových stejnokrojů OLIVA, na kterém se výrazně podíleli také příslušníci Ústřední výdejny SNV, kteří převzali

⁹⁶ GR VS, odbor správní, RMS č. 13/1972 o vystrojování obviněných a odsouzených, ve znění RMS č. 15/1973, Tyl.-1. RNS č. 16/1972 o intendantních dílnách. RNS č. 24/1972, o některých opatřeních k omezení škod na intendantních materiálech poskytovaných odsouzeným.

KDH, Rozpracování závěrů listopadového pléna KSČ a akční plán vězeňství na rok 1975, s. 13, SSNV-6/náč-1975.

povinnost výstrojního zabezpečení příslušníků SNV od jednotlivých KS SNB. Po převodu SNV do rezortu ministerstva spravedlnosti byli všichni příslušníci zařazeni do příslušných výstrojních norem, které odpovídaly charakteru vykonávané služby. Do tzv. normy „S“ byli zařazeni příslušníci, u nichž se vyžadovala služba pouze ve stejnokroji (strážní a eskortní služba) a do tzv. normy „OS“ byli zařazeni ti, u nichž se předpokládal během výkonu služby styk se státními, hospodářskými a jinými orgány a organizacemi (vychovatelé, týlová a finanční služba, administrativa apod.). Na základě podnětu tehdejšího ministra spravedlnosti JUDr. J. Němce, který kritizoval civilní ústroj funkcionářů na poradách náčelníků útvarů, byl zpracován návrh rozkazu ministra spravedlnosti, za jakých okolností se nosí v SNV stejnokroj. Navrhovaný rozkaz o nošení stejnokroje nabyl účinnosti od 1. června 1970 a byl v podstatě první svého druhu, poněvadž tato problematika do té doby upravena nebyla. Podle § 2, odst. 1 byli příslušníci SNV povinni nosit stejnokroj bez ohledu na zařazení do výstrojní normy:

- a) při výkonu dozorčí služby,
- b) při výkonu služby vychovatele,
- c) při výkonu služby v době vyhlášené pohotovosti,
- d) při účasti na celorepublikových, střediskových a jiných služebních aktivech poradách a shromážděních,
- e) při výkonu kontrolní a řídicí činnosti v útvech SNV, zejména při kontrole strážní a eskortní služby, pohotovosti a bojové přípravy, režimu a při kontrole pracovišť odsouzených.
- f) rozhodne-li tak náčelník správy SNV nebo náčelník útvaru SNV.⁹⁷

Stejnokroje příslušníků se podle účelu rozdělovaly na cvičební (polní), služební, vycházkový a stejnokroj pracovní vzor 70 (byl příslušníkům zapůjčován na dobu, po kterou byli zařazeni k výkonu strážní služby na pracovištích např. ve stavebnictví, zemědělství, v podzemí, u těžních věží, v prašném prostředí nebo psovodům, a to z důvodu ochrany proti znečištění stejnokrojů OLIVA).⁹⁸ V návaznosti na ministerstvo vnitra k ujednání stejnokrojové kázně byl koncem roku 1973 schválen ministrem spravedlnosti návrh náčelníka správy SNV na změnu barvy některých stejnokrojových součástí a zavedení nových doplňků, např. ochranné přilby. S účinností od 1. ledna 1974 se dosavadní černá barva polobotek, kotníčkových bot a štítku čepice mění na barvu hnědou (tímto krokem došlo ke sjednocení barvy se služebním opaskem).⁹⁹ K další změně ve vystrojování příslušníků SNV došlo v roce 1975, kdy byl pro slavnostní a společenské příležitosti zaveden nově vyvzorovaný vycházkový stejnokroj petrolejové barvy.¹⁰⁰

⁹⁷ GR VS, odbor správní, RMS č. 10/1970, o nošení stejnokroje ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

⁹⁸ Tamtéž, RMS č. 10/1972, o stejnokroji příslušníků Sboru nápravné výchovy ČSR.

⁹⁹ Tamtéž, RMS č. 30/1974, o stejnokrojích příslušníků Sboru nápravné výchovy ČSR (Týl – 2).

¹⁰⁰ Tamtéž, RMS č.6/1975, o vycházkovém stejnokroji příslušníků Sboru nápravné výchovy ČSR (Týl – 5).

Postupně bylo do těchto stejnokrojů v roce 1975 vystrojeno cca 2 000 příslušníků SNV a prodány naturální a výběrové součástky v celkové finanční částce 9 125 000 Kčs, což byla vůbec nejvyšší částka od delimitace SNV.¹⁰¹

K lepšímu zajišťování vnitřního provozu správy SNV byla od roku 1974 k intendantnímu oddělení přiřčena skupina hospodářů. V té době byla v budově správy obměněna značná část kancelářského zařízení, nově upravena zasedací místnost a některé kanceláře.

Proviantní oddělení týlového odboru pod vedením pplk. Jaroslava Květa odpovídalo za stravování příslušníků, obviněných a odsouzených včetně provozu vlastních pomocných hospodářství (VPH). Na tomto úseku byla také zabezpečována rekreační a rehabilitační péče o příslušníky.

Vězeňská strava byla připravována podle stanovených stravních norem a stravních přídavků na základě pracovního zařazení a zdravotního stavu odsouzených. Financování potravin podle stravních norem a přídavků vycházelo ze stanoveného denního peněžního limitu na jednoho vězně, který se měnil v závislosti na cenách potravin a ročním období. Při sestavování jídelního lístku měla být zohledňována kalorická a nutriční hodnota stravních dávek, doporučená ministerstvem zdravotnictví.

Ze statistických přehledů vyplývá, že v letech 1970-1975 činil průměrný denní stravovací limit na jednoho vězně 9 Kčs.¹⁰² Podle Ročenky se příslušníci a občanští pracovníci v roce 1975 stravovali ve 32 vývařovnách, ve kterých bylo připraveno 31 707 snídaní, 652 727 obědů a 45 668 večeří. Z rozborových materiálů za rok 1975 lze konstatovat, že na úseku proviantní služby se přes prováděnou kontrolní činnost vyskytovaly nedostatky, které vyplývaly především z nedodržování služebního předpisu Týl – 4. Trvalým problémem bylo neprovádění měsíčních komisionálních inventur zásob potravin a zálohovaných obalů. Porušováním služebního předpisu o hygieně stravování došlo v průběhu roku 1975 k 8 případům hromadného průjemového onemocnění, z nichž 2 případy byly zaviněny z nakažených potravin, a to v útvaru SNV Brno a Vinařice.¹⁰³

K úspoře finančních prostředků při stravování vězňů sloužila vlastní pomocná hospodářství (VPH), zřizovaná při některých NVÚ, zejména dislokovaných v zemědělských oblastech. Jejich provoz byl od 1. září 1959 řízen „Směrnicemi pro VPH útvarů nápravných zařízení MV“ a s účinností od 1. ledna 1973 upraven novým předpisem, RMS č. 24/1972 o vlastním pomocném hospodářství útvarů SNV ČSR. Za správné hospodaření, plnění výrobních úkolů, hmotné a finanční prostředky odpovídal správce VPH, který byl do funkce ustanovován náčelníkem útvaru SNV, a to z řad příslušníků SNV. Správcem nesměl být pracovník proviantní služby útvaru ani pracovník, který byl povinen kontrolovat činnost VPH. V roce 1975 byla VPH zřízena celkem u 15 NVÚ a jejich činnost zaměřena zejména na výkrm prasat,

¹⁰¹ KDH, Ročenka Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1975, s. 32.

¹⁰² KDH, Ročenka Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1971, s. 83. Ročenka Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1975, s. 32.

¹⁰³ KDH, Vyhodnocení plnění plánu hlavních úkolů SNV ČSR za rok 1975, č. j.: SSNV-73/náč.-1975.

pěstování zeleniny, ovoce nebo květin. Efektivnost byla vysoká, neboť se v převážné míře zkrmovaly kuchyňské odpadky a obdělávala ladem ležící půda. Nasvědčují tomu i hospodářské výsledky, finanční zisk VPH z produkce a výnosu v živočišné a rostlinné výrobě dosáhl v roce 1974 částky 1 141 059 Kčs a v roce 1975 v důsledku nepříznivých klimatických podmínek a záboru některých pozemků a objektů pro investiční výstavbu mírně klesl na částku 959 664 Kčs. Nejlepších výsledků dosahovaly útvary Příbram, Ostrov n. Ohří a Pardubice.¹⁰⁴

Zajišťování výběrové tuzemské a zahraniční rekreace včetně preventivní rehabilitace patřil k dalším úkolům pracovníků proviantního oddělení týlového odboru správy SNV. Delimitací od MV nebylo získáno žádné rekreační zařízení a poukazy byly získávány zčásti na základě delimitační dohody a zčásti nákupem od různých organizací nebo formou výměny od správy ZNV SSR Bratislava. Obdobně i dětská rekreace – tzv. pionýrské tábory pro děti příslušníků byla na počátku 70. let zabezpečována ve spolupráci s krajskými správami SNB nebo od spolupracujících podniků nákupem poukazů ROH (Revoluční odborové hnutí). V následujících letech se však počet poukazů, poskytovaných MV z důvodu adaptace nebo poskytování rehabilitační péče příslušníkům SNB v některých rekreačních objektech snižoval a nepokrýval skutečnou potřebu SNV. Ke zlepšení této situace začala správa SNV budovat v Jihočeském kraji v Radimovicích u Želče své první vlastní rekreační a rehabilitační středisko Pracov. Za 2 a půl roku od zahájení prvních prací byla zotavovna dne 14. září 1973 za přítomnosti ministra spravedlnosti JUDr. J. Němce a dalších oficiálních hostů slavnostně otevřena. Vedoucím zotavovny byl jmenován kpt. Miroslav Mareš. O kulturní vyžití rekreantů a rehabilitantů se staral František Švehla a o stravování šéfkuchař Václav Rukavička. Poprvé zotavovnu využili již dne 18. září příslušníci SNV na školení a dne 1. října tam nastoupili účastníci prvního turnusu léčebně preventivní rehabilitace. Pracov získal na přitažlivosti ještě nově vybudovaným bazénem s přehříváním vodou, který byl do užívání předán v dubnu 1975.¹⁰⁵

Pamatováno bylo také na děti příslušníků, v roce 1973 byl postaven stanový tábor pro dětskou rekreaci „Rozvědčík“ u řeky Berounky v katastru obce Nezabudice, okr. Rakovník. Jeho provozovatelem byl útvar SNV Vinařice. Se zahraničními zájezdy příslušníků SNV bylo započato v roce 1970, kdy bylo do provozu uvedeno vlastní stanové rekreační zařízení v Bulharsku (Albeně). V dalších letech došlo po dohodě s ministerstvem národní obrany k rozšíření zahraniční rekreace do Sovětského svazu, Německé demokratické republiky, Rumunska a Maďarska.

¹⁰⁴ KDH, Ročenka Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1975, s. 33.

¹⁰⁵ KDH, redakční článek „Husitský Pracov v novém“, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 20/1973, ročník 27, mutace SNV, s. 6.

KDH, redakční článek „Pro zdraví“, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 8/1975, ročník 29, mutace SNV s. 7.

Dětský tábor „Rozvědčík“ v Nezabudicích (foto: KDH)

Ze statistických údajů je zřejmé, že se počet rekreatantů každým rokem zvyšoval. Zatímco v roce 1971 bylo na letní a zimní tuzemskou rekreaci přiděleno celkem 246 poukazů, v roce 1975 se tento počet více jak zdvojnásobil, a to celkem na 511 poukazů. Zahraniční rekreace se zúčastnilo v roce 1971 celkem 594 osob a v roce 1975 se počet zvýšil na 656 osob. Dětská rekreace byla v roce 1971 zajištěna pro 244 dětí (převážně v táborech MV) a v roce 1975 již pro 464 dětí (v táborech MV, SNV a jiných organizací). Preventivní rehabilitace, jako jedna z forem péče o příslušníky byla v roce 1971 zajišťována v rekreačních objektech n. p. ČKD Praha (Solenice, Bezručice, Buřany) a zúčastnilo se jí celkem 497 příslušníků SNV. V roce 1975 se preventivní rehabilitace zúčastnilo 584 příslušníků v zotavovných Pracov, Přední Labská a Trenčianské Teplice.¹⁰⁶

Technické oddělení týlového odboru řídil *pplk. Miroslav Ležal*. Pracovníci tohoto oddělení plnili úkoly na úseku spojovací a signálně zabezpečovací techniky, bojové techniky, dopravní služby, dále výkon požární ochrany, energetika a vodohospodářství.

Spojovací služba musela po delimitaci vězeňství zabezpečit spojení pro velení, předávání dat a informací na úrovni odpovídající ozbrojeného Sboru. Nízká úroveň používaných prostředků spojovací a signálně zabezpečovací techniky v době jejího převzetí od MV k plnění základních úkolů na úseku bezpečnosti a nápravně výchovné činnosti vyvolala potřebu koncepčního řešení. Koncepce byla

¹⁰⁶ KDH, Ročenka Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1971, s. 57-58.
Ročenka Sboru nápravné výchovy ČSR za rok 1975, s. 34.

rozpracována do ucelených systémů: telefonní a dálkopisné sítě, VKV radiotelefonního spojení, vnitřní signalizace, vnějšího zabezpečení objektů, průmyslové televize a spotřební elektrotechniky. Uvedené systémy měly přispět zejména ke zkvalitnění řízení, zvýšení bezpečnosti objektů SNV, zajištění bezpečnosti příslušníků ve výkonu služby, minimalizaci mimořádných situací a v neposlední řadě i ke zlepšení pracovního prostředí příslušníků.

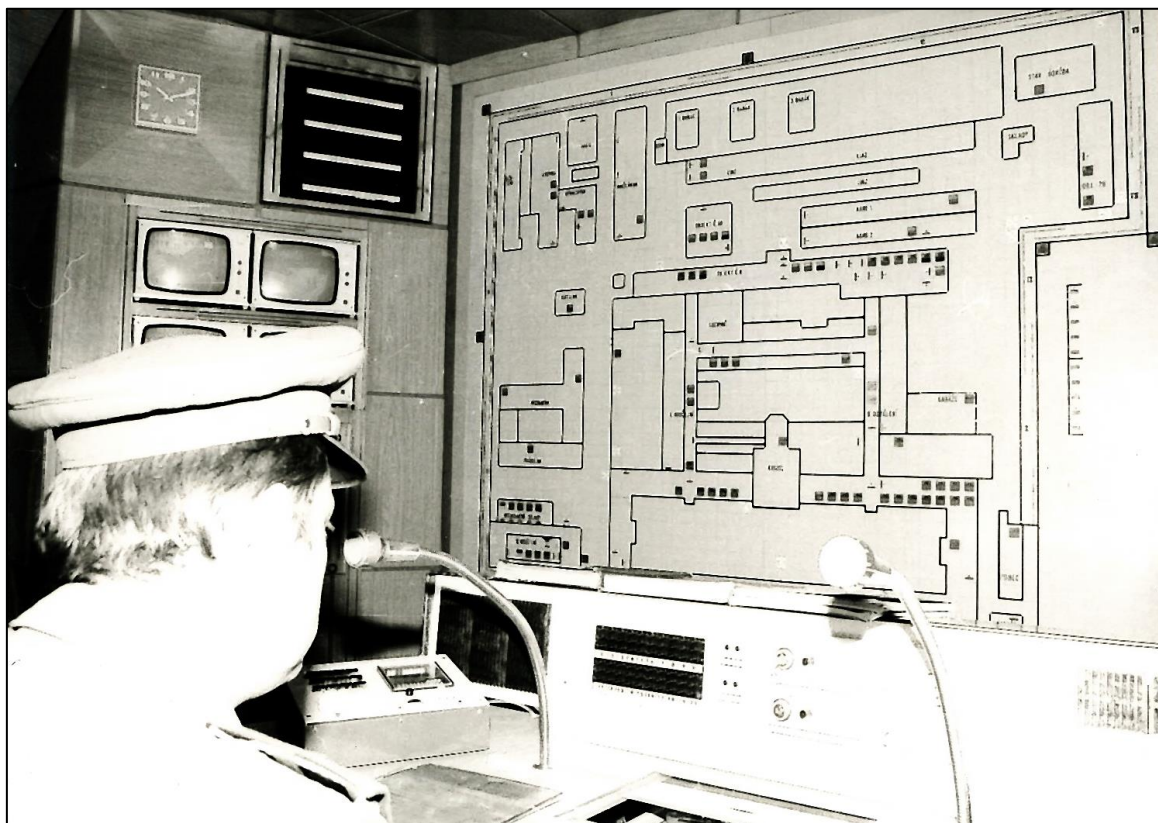

Rekreační a rehabilitační středisko SNV Pracov (foto: KDH)

Postupně byly zpracovány a schváleny materiály k nezbytné modernizaci. V roce 1971 „Plán koncepčního řešení modernizace po linii slaboproudého zabezpečení útvarů SNV ČSR“, v roce 1974 „Studie k zavádění spojovací a signálně zabezpečovací techniky“ a v roce 1975 „Koncepte spojovací služby Sboru do roku 1980“, „Směrnice pro činnost operačních středisek SNV ČSR“ a „Zásady spojení v SNV“ (technické minimum). Podle rozboru využívání signálně zabezpečovací a spojovací techniky v SNV, předloženém na jednání vedení náčelníka správy dne 17. listopadu 1975, byla v celém Sboru za období let 1970-1975 komplexně realizována telefonní a dálkopisná síť pomocí tzv. uzlových spojovacích uzlů (USU). Od ministerstva spojů byly pronajímány meziměstské telefonní a dálkopisné okruhy mezi ústřednou správou SNV a jednotlivými útvary SNV, sloužícími jako USU. Dálkopisného spojení (v provozu od roku 1974) využíval zejména odbor výroby pro zajišťování dispečerské služby, dále hlásná služba a ústřední evidence vězňů.

Speciálním centralizovaným pracovištěm se stalo operační středisko, technicky vybavené soustavou spojovacích a zabezpečovacích prostředků,

kteře umožňovaly operativní, přímé a nepřetržité spojení řídících a výkonných článků SNV. Do konce roku 1975 byla vybudována operační střediska ve 14 útvarech SNV. Problémem signálně zabezpečovacích zařízení byla jejich značná citlivost, neboť reagovaly signálem i na let ptáků, drobnou zvěř nebo vhozený papír, a to vyžadovalo v praxi okamžité prověření každého signálu, což mělo dopad na bdělost a ostražitost strážných. I vnitřní signalizace vykazovala častou poruchovost, zapříčiněnou nedodržením technických podmínek u dveří způsobené stárnutím a opotřebením.

Příslušník SNV v operačním středisku (foto: KDH)

Rozhlasovým zařízením byly vybaveny všechny NVÚ a byly určeny především pro úsek nápravně výchovné činnosti. Průmyslová televize (PTV) byla do konce roku 1975 zřízena pouze v útvarech č. 2 Praha a Pardubice. Náklady na vybudování PTV v jednom NVÚ se pohybovaly v rozsahu 600 000-1 200 000 Kčs, proto se při rozhodování o využití této techniky postupovalo v dalších letech diferencovaně. Byla zaváděna především tam, kde to vyžadovala skladba vězňů z hlediska nebezpečnosti a jejich pracovního zařazení převážně uvnitř NVÚ (např. Valdice, Mírov, Opava). Při vlastní realizaci spojovacích a signálně zabezpečovacích zařízení se pracovníci technického oddělení potýkali často se značnými potížemi v dodavatelsko-odběratelských vztazích v důsledku nedostatečných kapacit výrobních a montážních závodů, neboť upřednostňovány byly akce sledované vládou. Zkušenosti také ukázaly, že nově zavedená technika

sice přispěla ke zvýšení bezpečnosti a zlepšení podmínek pro výkon služby příslušníků SNV, ale v celku nepřinesla úsporu živé síly.¹⁰⁷

Technické oddělení týlového odboru zabezpečovalo od provedené delimitace též službu bojové techniky, na které se podílela i zbrojní dílna a sklad materiálů. Vzhledem k povaze činnosti spolupracoval tento úsek týlového odboru s odborem ochrany správy SNV. Technický stav zbraní nebyl po delimitaci vězeňství u převážné většiny útvarů SNV na potřebné úrovni. Také pracovníci, kteří zajišťovali výkon služby bojové techniky, neměli potřebné znalosti z této problematiky. Hlavním úkolem bylo proto vytvořit skupiny odborníků, které by zabezpečovaly výkon služby na útvarech SNV včetně prohlídek, technického ošetřování a oprav zbraní, munice a chemického materiálu. V této souvislosti absolvovali příslušníci služby bojové techniky v zařízeních MNO pyrotechnický kurz. Své znalosti si také průběžně doplňovali v krátkodobých kursech, které pro ně pořádal týlový odbor správy SNV k jednotlivým druhům zaváděné výzbroje. Na základě dohody s orgány MNO se podařilo umístit většinu materiálu do vhodných skladovacích prostor. Problémem na tomto úseku činnosti byla velká fluktuace osob, během 5 let došlo prakticky ve všech útvarech ke změnám referentů bojové techniky, zejména z důvodu neodpovídajícího systemizačního ohodnocení pracovníků této služby.

Unifikace vozového parku, zvýšení technické a provozní úrovně byly hlavní úkoly, plánované pro období let 1970-1975 automobilní a opravárenskou službou. Obě služby byly po delimitaci vězeňství organizačně začleněny k týlovému odboru správy SNV. Ministerstvo vnitra převedlo pro potřeby SNV celkem 354 dopravních prostředků, které však nebyly v dobrém technickém stavu. Většina vozidel také vysoko překročila předepsané normy proběhu kilometrů a na rok 1970 nebyla zabezpečena v potřebném počtu jejich obměna. Nejednotnost, zastaralost a velké množství používaných typů dopravních prostředků (v té době bylo v provozu 27 typů osobních vozidel, 24 typů nákladních vozidel a 4 typy autobusů) vyžadovalo široký sortiment náhradních dílů a značně ztěžovalo opravy a údržbu vozidel. Přitom chyběla další potřebná speciální vozidla, např. fekální, požární, stěhovací, pojízdné dílny a výdejna, pojízdný rentgen a další.

Pro řádný chod dopravní služby byla nově zavedena evidence automobilních materiálů, zpracován plán obměny a doplňování vozového a strojního parku u útvarů SNV. Ve Sboru byl v té době naprostý nedostatek náhradních dílů, nebylo potřebné zařízení pro provádění technických prohlídek a jednotlivé KS SNB pro nedostatek kapacit postupně odmítaly útvarům SNV zabezpečovat opravárenskou službu vozového parku. Z těchto důvodů a k zabezpečení trvalé provozuschopnosti došlo v roce 1971 k vybudování vlastní opravárenské služby

¹⁰⁷ KDH, *Studie k zavádění spojovací a signálně zabezpečovací techniky*, materiál pro vedení náčelníka správy, SSNV-01222/834-1974.

KDH, *Komplexní zhodnocení intenzity a efektivnosti využívání zavedených systémů spojovací služby v SNV ČSR včetně materiálového a kádrového zabezpečení*, materiál pro vedení náčelníka správy SNV ČSR, SSNV-03694/834-75.

zřízením „Ústřední automobilní opravny SNV ČSR“ (ÚAO). Funkci náčelníka vykonával Wiliam Kosec.

Osobní i nákladní vozidla po ujetí více jak 10 000 km zde pravidelně procházely technickou prohlídkou č. 2 (tzv. „pé dvojka“). Testování vozidel po převzetí prováděl Karol Záhorák pomocí testovacího zařízení Sun 1120. Zásobování náhradními díly měl na starosti Jaroslav Hachle. Kromě servisní a opravárenské činnosti byli vybraní pracovníci ÚAO (výjezdová skupina) vysíláni také s pojízdnou automobilní dílnou na různé opravy k jednotlivým útvarům SNV a odtahování havarovaných vozidel. Pro zajišťování technických prohlídek č. 1 (po ujetí 5000 km), údržbu a drobné opravy dopravních prostředků byly na útvarech v letech 1972-1973 postupně zřizovány technické ošetřovny vozidel a garážovací prostory. Velitelé dopravních jednotek útvarů SNV a řidiči - mechanici absolvovali pravidelná odborná školení a instrukčně metodická zaměstnání (IMZ), kde se seznamovali s novou technikou. Pro značné potíže s nábořem občanských pracovníků – automechaniků bylo v roce 1972 zřízeno při ÚAO středisko odborného výcviku učňů. Učňové v jednotlivých odborných profesích jako automechanik, autoelektrikář nebo karosář byly připravováni na své budoucí povolání pro potřeby ÚAO. Podle statistického přehledu bylo v roce 1971 v ÚAO opraveno celkem 1 483 vozidel a v roce 1975 se tento počet zvýšil na 2 496 oprav.¹⁰⁸

Po projednání s Hlavním velitelstvím VB začal SNV v roce 1970 plnit ve své působnosti funkci dopravního inspektorátu. K tomu vedl samostatnou evidenci dopravních prostředků, přiděloval SPZ, vydával osvědčení o technickém průkazu pro služební vozidla, oprávnění k řízení služebních vozidel, organizoval výcvik a přezkušování služebních řidičů a řidičů referentů kvalifikačními komisaři SNV. Např. pro zabezpečení eskortní služby bylo v průběhu let 1970 až 1975 přezkoušeno 106 řidičů na rozšíření řidičských oprávnění, a to zejména na skupinu „D“ pro autobusy. Na konci roku 1975 byla věnována pozornost proškolení nové vyhlášky FMV č. 100/1975 Sb. o pravidlech silničního provozu a služebního předpisu automobilní služby RMS č. 18/1975 o provozu a údržbě dopravních prostředků SNV.

Vývoj dopravní nehodovosti byl pravidelně vyhodnocován. S narůstajícím počtem ujetých kilometrů stoupal počet nehod. V roce 1970 došlo při provozu služebních dopravních prostředků celkem k 38 dopravním nehodám, z toho bylo 15 zaviněno příslušníky SNV, v roce 1975 se počet nehod zvýšil na 59 a zaviněných na 26. Příčiny dopravních nehod se týkaly hlavně porušování pravidel silničního provozu, pod vlivem alkoholu docházelo každoročně průměrně k jedné nehodě. Ke zlepšení dopravní kázně, údržby vozidel, zvyšování úspor ve spotřebě pohonných hmot a dalšímu zhospodárnění provozu motorových vozidel byla využívána iniciativa pracovníků v rámci socialistické soutěže řidičů, která byla organizována od roku 1973.

¹⁰⁸ KDH, Rozbor činnosti a perspektivní vývoj ÚAO SNV, materiál pro vedení správy SNV ČSR, č.j.: SSNV-02561/833-77.

V rámci změn v působnosti některých odborů správy SNV byla od 1. dubna 1974 k týlovému odboru začleněna také dopravní četa správy SNV. Pamětníci si jistě vzpomenou na Rudolfa Stacha, Milana Tázlera, Jaroslava Lebedu, Františka Čermáka, Vladimíra Korandu, Františka Müllera a další. Dopravní četa správy obhospodařovala celkem 60 služebních motorových vozidel, z toho bylo 19 automobilů přiděleno řidičům (12 osobních automobilů, 1 mikrobuse Škoda 1203, 2 velké autobusy, 1 pojízdná výdejna a 3 nákladní automobily Avia 30, Praga S5T, Tatra 148) a 41 vozidel bylo v referentském používání (šlo zejména o osobní automobily Škoda 100 a 110). Náčelník správy a jeho zástupci využívali reprezentativní automobily Volha 24 nebo Tatra 603. Parkování bylo soustředěno v prostoru areálu útvaru SNV č. 2 Praha, kde bylo pro dopravní četu správy vymezeno 27 parkovacích míst.¹⁰⁹

Požární ochrana v SNV přestala být po převedení vězeňství pod ministerstvo spravedlnosti v roce 1969 až do roku 1973 centrálně řízena a kontrolována. Prováděna byla pouze dle služebního předpisu MV-org-III-2 z roku 1960, který specifiky požární ochrany ve vězeňských zařízeních v podstatě nebral v úvahu a nevyhovoval ani nové organizaci Sboru. Přitom rizika vzniku požáru byla značná. Fyzický stav objektů se postupně zhoršoval, docházelo ke změnám účelu užívání, k rekonstrukcím, přístavbám nebo opravám. Postupně chátraly také hasební prostředky, požární výzbroj, zdroje požární vody a příjezdové komunikace.

Požární cvičení na Mírově (foto: KDH)

Nebyla vedena statistika požárovosti, prováděn praktický výcvik požárních družstev ani školení základních znalostí požární ochrany pro příslušníky i odsouzené. Na základě vládního usnesení č. 12 z roku 1972, které ukládalo zvýšit péči o požární bezpečnost v ústředních orgánech, bylo vedením správy SNV v roce 1973 rozhodnuto o začlenění služby požární ochrany do působnosti týlového odboru správy. Současně byl zpracován rozkaz náčelníka správy, kterým byla s účinností od 1. ledna 1974 organizována a prováděna požární ochrana v SNV. V červenci 1974 byla obsazena funkce hlavního požárního technika SNV, do které byl jmenován npor. Ing. Jiří Lávic.

¹⁰⁹ GŘ VS ČR, odbor správní, RNS č. 30/1972, Organizace odborné přípravy řidičů služebních motorových vozidel SNV ČSR.

GŘ VS ČR, odbor správní, RMS č. 18/1975, o provozu a údržbě dopravních prostředků SNV ČSR.

KDH, materiál pro vedení správy SNV ČSR, Rozbor současného stavu a využití automobilní techniky ve SNV ČSR s výhledem na 6. pětiletý plán, č.j. SSNV-02118/833-75.

Plnění úkolů požární ochrany na útvarech zajišťoval požární technik útvaru. Ve všech útvarech byla také vytvořena požární družstva (z řad příslušníků nebo odsouzených, popř. družstva smíšená) a jmenovány požárně technické komise jako poradní orgán náčelníka útvaru pro řešení technických nebo organizačních problémů. Do prevence protipožární ochrany byl zaveden trvalý systém na základě Instrukce náčelníka týlového odboru správy SNV z 10. října 1974, která ukládala všem vězeňským zařízením zvýšit preventivní opatření v době topného období.¹¹⁰ Pravidelné kontroly a prevence se však začaly v praxi realizovat až od roku 1975 na podkladě rozboru z kontrolní činnosti, který ukázal na řadu nedostatků, nízký počet hasicích přístrojů a neznalost s jejich zacházením, nefunkční požární hydranty, nedodržování zákazu kouření, nedodržování termínů revizí a další. Vzhledem k tomu, že nikdo z příslušníků, pověřených výkonem funkce požárního technika útvaru nebyl plně kvalifikovaný v daném oboru ani tuto funkci dříve profesionálně nevykonával, byl pro ně v dubnu 1975 uspořádán kurz základních znalostí ve škole Požární ochrany MV ČSR ve Frýdku-Místku. Během třech týdnů (7.-25. dubna) bylo proškoleny 33 příslušníků, kteří po absolvování závěrečného zkušebního testu obdrželi osvědčení z oboru preventivní požární ochrany.

Podle rozboru požarovosti v SNV ČSR z období od 1. dubna 1974 do 30. května 1975 došlo v roce 1974 ke třem požárům, v únoru v útvaru Valdice, v listopadu v útvaru Brno a prosinci v útvaru Rýnovice. V únoru 1975 vznikl požár v žehlárně útvaru SNV č. 2 Praha a v následujícím měsíci březnu hořel sklad slámy v útvaru Ostrov.¹¹¹

Stavebně ubytovací oddělení vedl *pplk. Přemysl Rýpar*. Tento úsek týlového odboru zabezpečoval především správu nemovitého majetku, výstavbu nových objektů SNV, služební a rodinné ubytování. Prostřednictvím „Projektového střediska správy SNV“ a v součinnosti s projektovými organizacemi zpracovával a schvaloval v rozsahu stanovené pravomoci přípravnou a projektovou dokumentaci. Řízení před vydáním rozhodnutí o přípustnosti stavby zajišťoval ve své kompetenci stavební úřad SNV. Za jeho činnost odpovídal Oldřich Románek, který byl služebně a odborně podřízen náčelníku stavebně ubytovacího oddělení.¹¹² V průběhu let 1973 - 1975 probíhaly v objektu správy SNV četné stavební úpravy. V červenci 1973 byla zahájena rekonstrukce elektroinstalace, zřízeny nové rozvody včetně svítidel a rozvaděčů. Na základě kolaudačního zápisu ze dne 4. června 1974 byla jmenovaná akce ukončena a vydáno povolení k jejímu užívání. Od srpna 1973 probíhala

¹¹⁰ GŘ VS ČR, odbor správní, RNS č. 36/1973, Organizace a provádění požární ochrany ve Sboru nápravné výchovy ČSR.

Instrukce náčelníka týlového odboru č. 28/1974

¹¹¹ KDH, Rozbor současného stavu požární ochrany ve Sboru nápravné výchovy ČSR, materiál pro vedení správy SNV, č. j.: SSNV-2107/831-75.

¹¹² GŘ VS ČR, odbor správní, RMS č. 9/1970, o výkonu působnosti stavebního úřadu ministerstva spravedlnosti ČSR u staveb Sboru nápravné výchovy ČSR. RNS č. 14/1972, o zmocnění správy Sboru nápravné výchovy ČSR výkonem funkce ústředního orgánu investora u staveb Sboru nápravné výchovy ČSR.

v budově správy SNV rekonstrukce ústředního topení, oprava venkovní fasády a střešní krytiny. V jarních měsících 1974 byly prováděny nátěry oken a mříží ve fasádě. Poté od srpna 1975 následovala generální oprava hromosvodů.¹¹³

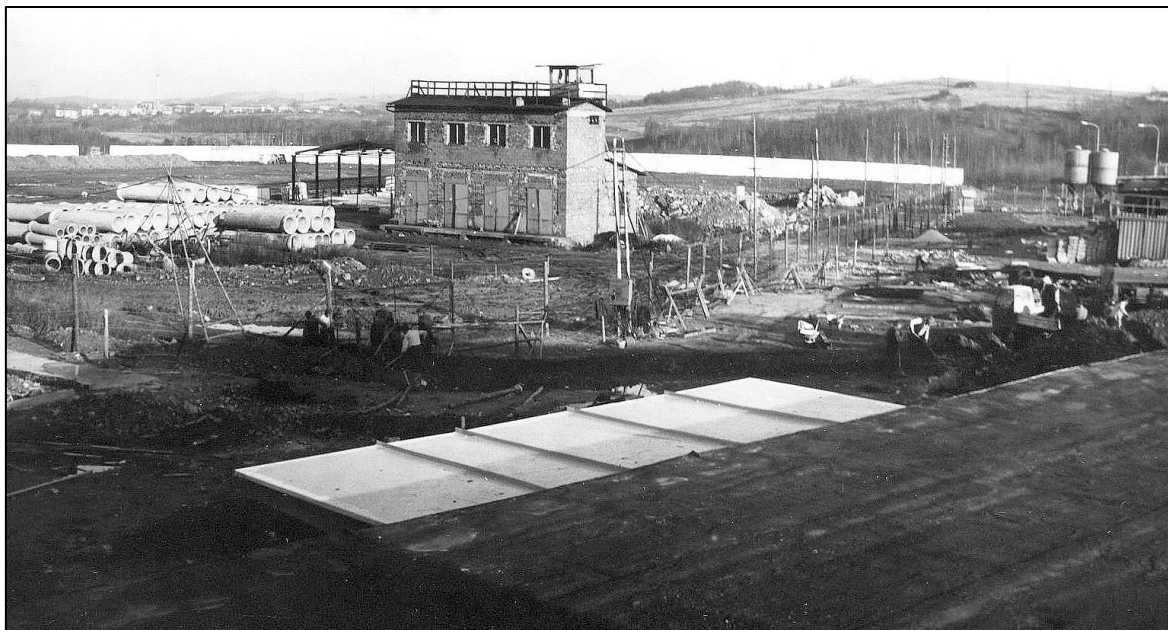
Plnění investičního plánu byla ze strany vedení správy a týlového odboru věnována stálá pozornost. Investiční výstavba byla zaměřena především k řešení kapacitních problémů, vzniklých v důsledku nárůstu stavu vězňů. Stavebně technický stav budov byl v roce 1970 nevyrovnaný. V mnoha případech byly užívány budovy předurčené k demolici nebo po stránce finanční k náročné rekonstrukci. Zatímco 70% objektů bylo starších 60 let (mezi nimi i objekty bývalého hradu a kláštera), objektů ve stáří do 20 let bylo pouze 17%. Tato skutečnost se odrážela nejen v potřebě řešit úpravy ubytovacích a výrobních prostor, ale také obnovy elektroinstalace, vody, plynu, topení, výměny krovů, podlah atd. Rovněž nevyhovovaly venkovní inženýrské sítě, kotelny, vodárny, čistírny odpadních vod a další. V období let 1971-1975 byly vybudovány ubytovací kapacity celkem pro 2780 nových míst a prostavěno 320 mil. Kčs. Nejrozsáhlejší investiční výstavba probíhala v první polovině 70. let v útvarích Nové Sedlo, Stráž p. Ralskem, Pardubice, Horní Slavkov, Ostrov n. Ohří, Vinařice, Libkovice a Všehrdy. Do operativní správy SNV byly převedeny útvary SNV Rýnovice, Všehrdy, Vinařice, Oráčov, Nové Sedlo a Horní Slavkov. Průběh stavebních prací negativně ovlivňovaly neustálé potíže v materiálním zabezpečení a projektové nepřipravenosti jednotlivých stavebních organizací.

Bytová problematika jako základ pro získání a stabilizaci pracovníků patřila svou povahou mezi důležité a dlouhodobé úkoly v oblasti péče o příslušníky SNV. Při delimitaci v roce 1969 byl převzat od MV určitý bytový fond, který však nepostačoval. S generační obměnou příslušníků SNV bylo zapotřebí ve zvýšené míře řešit bytové podmínky mladých rodin. Nepříznivá bytová situace v rodinném ubytování příslušníků byla řešena zpočátku v rámci přidělů z komunální bytové výstavby příslušných národních výborů, od roku 1970 také vlastní bytovou výstavbou z účelových investičních prostředků SNV nebo v rámci sdružené investiční výstavby s jinými stavebními organizacemi. Forma družstevní výstavby nebyla ve Sboru zavedena, ale příslušníci z útvarů na území hl. m. Prahy se mohli zúčastnit družstevní výstavby u Stavebního bytového družstva pracovníků MV v rámci dohody, která byla uzavřena v roce 1971 mezi správou SNV a MV.

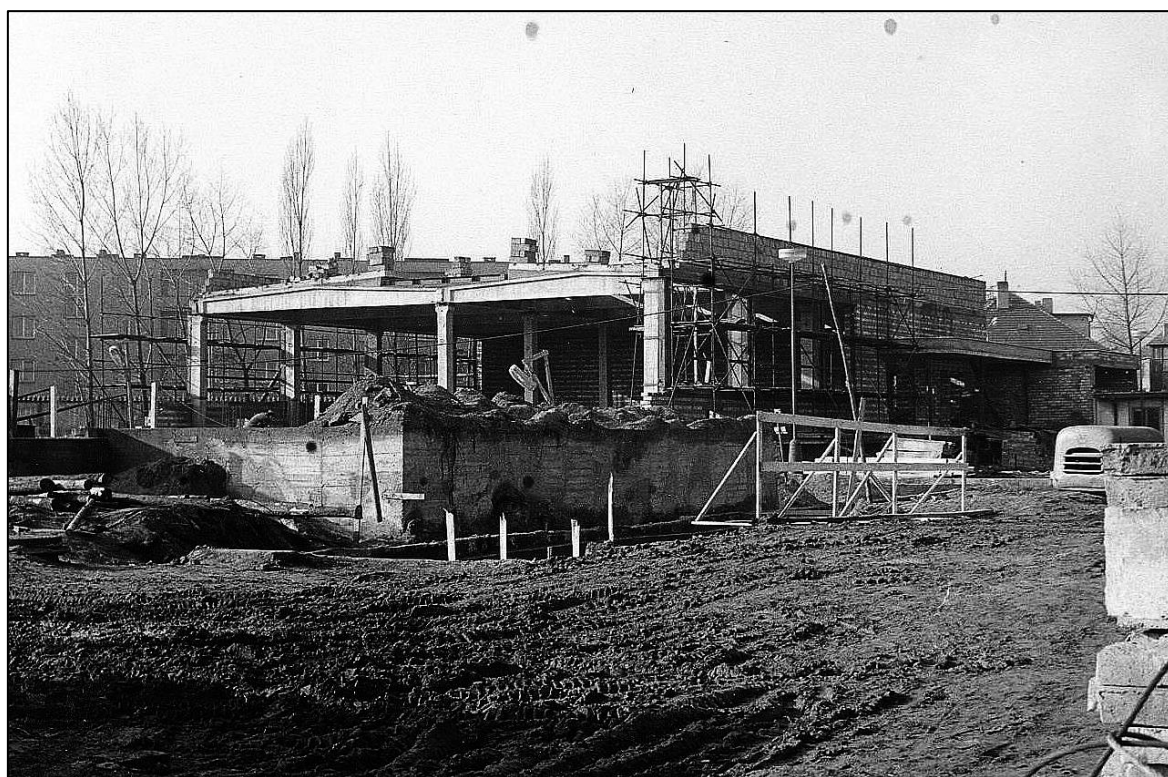
Podporována byla také vlastní výstavba rodinných domků samotnými příslušníky s využitím možnosti poskytnutí bezúročné půjčky. Na základě RMS č. 7/1970 a za předpokladu splnění stanovených podmínek poskytovala správa SNV půjčky: na složení členského podílu stavebnímu bytovému družstvu do částky 30 000 Kčs, na výstavbu (dokončení výstavby) rodinného domku až do částky 35 000 Kčs, na rekonstrukci nebo opravu rodinného domku až do částky 20 000 Kčs,

¹¹³ KDH, Protokol o schválení projektové a rozpočtové dokumentace na rekonstrukci elektroinstalace ze dne 11. května 1973, protokol o schválení projektové a rozpočtové dokumentace na rekonstrukci ústředního topení v budově S-SNV ČSR ze dne 1. 8. 1973, Předávací protokol provedených prací – generální oprava hromosvodů ze dne 22. 12. 1975.

na zakoupení rodinného domku do částky 25 000 Kčs nebo na zakoupení bytu z národního majetku do osobního vlastnictví do částky 25 000 Kčs. Splatnost všech druhů půjček byla stanovena do 15 let ode dne jejich poskytnutí. Ke zlepšení bytových problémů bylo v letech 1971-1975 poskytnuto celkem 183 půjček.

Z výstavby NVÚ Horní Slavkov (foto: KDH)

Z výstavby NVÚ Pardubice (foto: KDH)

Souběžně byla zlepšována i situace svobodných příslušníků výstavbou a rekonstrukcí ubytoven. Provizorní ubytovna v Praze 4 na Jezerce byla k 30. říjnu 1974 připravena k demoliaci pro výstavbu bytových jednotek a 70 ubytovaných přemístěno do nové ubytovny SNV Květnice s celkovou kapacitou pro 106 osob. Pro potřeby správy SNV bylo vyčleněno tranzitní ubytování pro 26 osob. K trvalému ubytování příslušníků sloužily také dvě ubytovny v Praze 6 Ruzyni. K 1. říjnu 1975 byly plně vytíženy příchodem II. a III. etapy příslušníků zvláštních jednotek. Podle statistických údajů bylo v průběhu let 1971-1975 pro potřebu SNV předáno do užívání celkem 908 bytů, z toho 493 vlastní bytovou výstavbou, od národních výborů bylo přiděleno 302 bytových jednotek a od jiných organizací 113 bytů. Z rozboru vyplývá, že nejrozsáhlejší bytová výstavba v rámci SNV probíhala v letech 1973 a 1974, v roce 1973 bylo příslušníkům přiděleno 164 bytů a v roce 1974 přiděleno 179 bytů.¹¹⁴

Z výstavby objektu NVÚ Stráž p. Ralskem (foto: KDH)

¹¹⁴ KDH, neuspořádáno, Plnění hlavních úkolů ve Sboru nápravné výchovy po XIV. sjezdu KSČ, č.j. SSNV-03359/401-1975, s. 9.

KDH, neuspořádáno, *Náš rozhovor*, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 20/1973, mutace SNV, ročník 27, s. 5.

GŘ VS, odbor správní, RMS č.7/1970, o poskytování doplňkových půjček pracovníkům SNV ČSR při získávání bytových jednotek.

KDH, neuspořádáno, Rozpracování závěrů XV. sjezdu KSČ v MS ČSR Sboru nápravné výchovy, s. 9, materiál pro Kolegium ministra spravedlnosti, č.-j. SSNV-39/náč-1976.

KDH, neuspořádáno, ubytovací kapacity pro ubytování příslušníků SNV v Praze, příloha k č.j.: SSNV-1959/801-74.

KDH, neuspořádáno, Statistický rozbor ukazatelů investiční výstavby za období let 1971-1975 ve Sboru nápravné výchovy ČSR, s. 4.

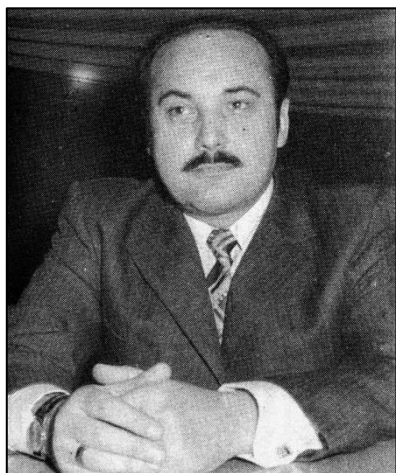
Z výstavby objektu NVÚ Nové Sedlo (foto: KDH)

Z výstavby objektu NVÚ Ostrov n. Ohří (foto: KDH)

Odbor zdravotnické služby

Zdravotnické služby zajišťoval od července 1969 do konce roku 1972 Ústav národního zdraví nápravné výchovy (ÚNZ NV) jako centrálně řízená organizace ministerstva zdravotnictví ČSR pod vedením MUDr. Miroslava Schmitzerleho. Organizační systém nově vzniklého ústavu však nebyl dostatečně propracován.

MUDr. Arnošt Kočárek (foto: KDH)

Řízení ústavu fungovalo pouze prostřednictvím písemných pokynů tehdejšího ředitele, organizační řády a provozní řády neexistovaly. Od počátku se ÚNZ NV potýkal s nedostatkem personálu. Lékařská místa potřebná pro zajištění základní zdravotní péče byla obsazena lékaři na plný úvazek jen z 18%, ostatní místa byla kryta lékaři ve vedlejším pracovním poměru. Ke konci roku 1970 nastal v ÚNZ NV kritický stav a vzniklou situací se zabýval i ÚV KSČ – oddělení zdravotnictví. V rámci řešení problémů byl odvolán dosavadní ředitel a dne 15. prosince 1970 jmenován nový ředitel, MUDr. Arnošt Kočárek.

Vydaný dvouletý plán práce na léta 1971-1972 byl orientován především na doplnění počtu zdravotnických pracovníků a přípravu na přechod ÚNZ NV do organizační struktury SNV ČSR. Na konci roku 1972 byly vydány základní normativy nového organizačního uspořádání jako jednotného systému soustav zdravotnických zařízení, zejména organizační řád. Na základě usnesení předsednictva vlády ČR ze dne 22. března 1972 č. 73 P byla rozkazem ministra spravedlnosti dnem 1. ledna 1973 zřízena Zdravotnická služba SNV ČSR (dále jen ZS) k zajištění poskytování zdravotnických služeb osobám ve výkonu trestu odnětí svobody a ve výkonu vazby. Vybraní pracovníci bývalého ústavu byli přijati do SNV jako příslušníci, popř. občanští pracovníci. Podle nového organizačního řádu byla ZS členěna na odbor Zdravotnické služby správy SNV a výkonná zařízení: nemocnici Praha, léčebnu tuberkulózy a respiračních nemocí v Ostrově nad Ohří, nemocniční oddělení v Brně, zdravotní střediska a lékařské stanice a účelová zdravotnická zařízení, zejména střediska protialkoholního ochranného léčení.¹¹⁵ Do čela ZS byl jmenován bývalý ředitel ústavu pplk. MUDr. Arnošt Kočárek, který zároveň vykonával funkci náčelníka odboru ZS.

¹¹⁵ GŘ VS, odbor správní, RMS č. 20/1972, kterým se vyhláší Dohoda ministra spravedlnosti ČSR a ministra zdravotnictví ČSR o organizaci a výkonu zdravotnických služeb poskytovaných obviněným a odsouzeným.

RMS č. 21/1972, kterým se stanoví organizační řád Zdravotnické služby Sboru nápravné výchovy ČSR.

RNS č. 39/1972, o některých organizačních opatřeních souvisejících s činností Zdravotnické služby Sboru nápravné výchovy ČSR.

ZDRAVOTNÍKŮM

NEMOCNICE SNV ČSR PRAHA,
TÁBORSKÁ 988, PŘIJME:

- primáře interního oddělení s atestací II. stupně;
- zástupce primáře chirurgického oddělení s atestací II. stupně;
- ústavního anesteziologa s atestací I. stupně.

ZDRAVOTNÍ ODBOR SSVN ČSR PŘIJME:

- krajského posudkového lékaře s atestací z posudkového lékařství;
- posudkového lékaře;
- krajského hygienika s atestací II. stupně;
- asistenta hygienické služby s tříletou praxí;
- krajského lékárníka;
- náměstka pro léčebně preventivní péči s atestací II. stupně.

ÚTVAR SNV Č. 2 PRAHA PŘIJME:

- dva obvodní lékaře s atestací I. stupně.

Platové zvýhodnění, druhá důchodová kategorie. Mimo středně zdravotnického personálu a obvodních lékařů byt v Praze do jednoho roku. Možnost další vědecké práce a odborného růstu.

Písemné nabídky se stručným životopisem zasílejte na kádrový a organizační odbor — Správa Sboru nápravné výchovy ČSR, 140 04 Praha, poštovní úřad 44, příhr. 3.

Inzerce v tisku (foto: KDH)

Významným přínosem v péči o odsouzené bylo zavedení ochranné protialkoholní léčby během výkonu trestu u těch odsouzených, kterým byla kromě nepodmíněného trestu odnětí svobody soudem nařízena i ochranná protialkoholní léčba. V určených NVÚ byla zřízena střediska protialkoholní ochranné léčby (SPOL), která léčila odsouzené při jejich pracovním zařazení po dobu 6 až 8 měsíců před výstupem z výkonu trestu a odloučené osoby dále předávala k ambulantnímu nebo ústavnímu léčení v zařízení státní zdravotní správy. První střediska SPOL zahájily činnost v srpnu 1972 při NVÚ Mladá Boleslav a Plzeň. V roce 1973 byla postupně zřízena SPOL při NVÚ č. 2 Praha, Opava, Heřmanice a v roce 1974 při NVÚ Valdice.¹¹⁶ Rovněž na úseku hygieny a epidemiologie se podařilo zahájit systematickou práci. Zkvalitnila se péče o obviněné a odsouzené tím, že vlastní hygienický dozor byl ponechán státní zdravotní správě, tj. hygienickým stanicím v okresech a krajích, se kterými se postupně navazovala těsnější spolupráce. V roce 1974 byla vydána dohoda mezi ministrem spravedlnosti ČSR a ministrem zdravotnictví ČSR, která byla zveřejněna jako závazné opatření č. 17/1974 Věst. NZ

Odbor zdravotnické služby správy SNV jako řídicí a výkonný orgán ZS zajišťoval plnění úkolů prostřednictvím 4 oddělení: oddělení léčebně preventivní péče, oddělení hygieny a epidemiologie, oddělení lékařské posudkové a organizačně metodické a oddělení zásobování zdravotnickým materiálem. Vedení odboru ve složení: náčelník, zástupce náčelníka a vedoucí sestra se ve své činnosti řídilo plánem, schváleným náčelníkem správy SNV. V počátečním období byly vydány organizační řády výkonných zařízení spolu s pracovními náplněmi všech funkcí a přes 30 dalších resortních normativů a řada metodických pokynů. Vězeňské zdravotnictví tak bylo organizačně stabilizováno. Na úseku kádrové a personální práce však přetrvávaly i nadále problémy, lékařská místa byla obsazena jen na 64%, z toho 20% míst bylo obsazeno občanskými pracovníky. Z tohoto důvodu uskutečnil odbor ZS správy opětovně nábor lékařů na neobsazená tabulková místa, ale nesetkala se s patřičným zájmem lékařů. Nábor byl prováděn i na lékařských fakultách Praha, Plzeň, Hradec Králové. Na konci roku 1975 chybělo z plánovaného počtu 73 tabulkových míst stále ještě 23 lékařů a ostatních vysokoškolských zdravotnických pracovníků.

¹¹⁶ Lubomír ONDRÁČEK, *Ve jménu zdraví*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR č. 1/1988, s. 12-13.

ČSR, kterým byly stanoveny zásady hygienické a protiepidemické péče v podmínkách SNV. V této dohodě ministerstvo zdravotnictví odsouhlasilo samostatnost i součinnost hygienické služby SNV jak v preventivním, tak i běžném hygienickém dozoru a stanovilo podmínky k vzájemné spolupráci a informovanosti. Toto opatření mělo za následek, že byli ve všech útvarech SNV postupně ustanoveni hygienici výkonných zařízení ZS SNV zejména z řad okresních hygieniků a asistentů hygienické služby.

Od roku 1971 pořádal odbor ZS správy SNV ČSR pravidelně vědecké konference z penologického lékařství, a to v rámci celé republiky. Ve dnech 2. - 4. prosince 1975 se konala v Praze V. vědecká konference z vězeňského lékařství, kterou pořádal odbor ZS správy SNV ČSR ve spolupráci se Zdravotnickým odborem ZNV SSR. Hlavní diskutovanou problematikou bylo sebepoškozování a pracovní úrazy. Všechny uskutečněné konference byly účastníky kladně hodnoceny. Poskytovaly nejen vzájemnou výměnu zkušeností a poznatků, ale též neformální osobní a společenské setkávání českých a slovenských pracovníků z vězeňského zdravotnictví.¹¹⁷

Závěr

Období let 1970-1975 je charakterizováno návratem vězeňství do působnosti ministerstva spravedlnosti se současným rozdělením československého vězeňství do kompetence České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky. Plnění hlavních úkolů SNV ČSR bylo ovlivněno stranickou politikou, vyplývající z rezoluce XIV. sjezdu KSČ a následných zasedání ÚV KSČ. Bezprostřední a zásadní význam mělo usnesení předsednictva ÚV KSČ z 1. června 1973, jímž bylo mimo jiné uloženo zpracovat koncepci československého vězeňství a v jejím obsahu zejména uplatnit diferencované výchovné působení na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Aplikace naznačených usnesení tehdejších stranických orgánů se promítla do plánů práce správy SNV a jeho součástí. V řídicí činnosti byla vedle vydaných organizačních řádů a zásad sledována účinnost kontrolního systému, zejména k předcházení kázeňských přestupků a trestné činnosti (tzv. protispolečenského jednání) příslušníků SNV, ochraně majetku v socialistickém vlastnictví a zamezení ne hospodárnosti při vynakládání materiálových a finančních prostředků.

Opětovně byl v roce 1974 konstituován politicko-výchovný aparát jako jeden z projevů politické normalizace na úseku vězeňství. Na správě SNV byl zřízen odbor pro politickovýchovnou práci a na útvarech SNV funkce zástupce náčelníka pro politickovýchovnou práci.

Hlavní úkoly kádrového odboru správy SNV byly konkretizovány v „Programu kádrové a personální práce na léta 1973-1975“. Především byly dokončeny personální změny, související s tzv. očistou SNV od příslušníků, kteří projeví kritické postoje vůči konzervativní politice KSČ a vstupu vojsk

¹¹⁷ Libuše DRŠKOVÁ, *Pátá vědecká konference*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR č. 1/1976, s. 5-6.

Varšavské smlouvy na území ČSSR v roce 1968. Z těchto důvodů bylo do konce roku 1975 propuštěno ze služebního poměru 161 příslušníků SNV. Doplnování početních stavů příslušníků usnadnilo usnesení vlády, které umožnilo, aby noví uchazeči o službu v SNV byli uvolňováni ze zaměstnání ihned po skončení výběrového řízení. Částečnou úpravou funkčních platů a zavedením nástupního příspěvku došlo ke zlepšení jejich hmotného zabezpečení. Nově byly upraveny kvalifikační požadavky, zavedeno studium na vysoké škole MV v SSSR, vysoké škole SNB a rozšířil se počet funkcí s požadavkem vysokoškolského vzdělání, včetně absolvování nástupního kursu pro všechny příslušníky SNV. Zlepšilo se také poskytování rekreační a rehabilitační péče.

Plnění úkolů nápravně výchovné činnosti bylo ovlivněno kapacitními problémy v důsledku zvýšených stavů odsouzených. I přes tyto potíže bylo prosazeno diferencované provádění výkonu trestu odnětí svobody ve smyslu zákona o výkonu trestu odnětí svobody a zpřísnění výkonu trestu podle jeho novely z roku 1973. Započalo se s prováděním odděleného výkonu trestu v samostatných kolektivech odsouzených uvnitř jednotlivých NVS a v této souvislosti byly též budovány pobočky pro místní výkon trestu. Zcela byl oddělen výkon nedbalostních trestných činů. V NVÚ Plzeň, Mladá Boleslav, č. 2 Praha, Heřmanice, Opava a Valdice byla zřízena střediska protialkoholní ochranné léčby (SPOL). Jako speciální forma nápravně výchovné činnosti, bylo zahájeno provádění skupinového poradenství a uplatňovány speciální metody k ovlivňování odsouzených s psychopatickými poruchami. Zvýšeným nárokům na provádění nápravně výchovné činnosti odpovídala zaváděná systemizace vychovatelů, pedagogů a psychologů. Zřízením funkcí sociálních pracovníků se podstatně zintenzivnila účast SNV na přípravě odsouzených k propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a zlepšila se spolupráce se sociálními kurátory při řešení pomoci propuštěným osobám. Odborným a metodickým zázemím odborných pracovníků NVČ byl Výzkumný ústav penologický, který úzce spolupracoval s odborem NVČ správy SNV.

Při zaměstnávání odsouzených se vycházelo především z potřeb národního hospodářství a priorit jeho jednotlivých odvětví, zapracovaných v tzv. bilanci pracovních sil z řad vězňů, kterou schvalovala Česká plánovací komise. Součástí bilance bylo též zařazování odsouzených ve vlastních výrobních provozech SNV a v zemědělství, zejména při různých sezónních pracích. V roce 1971 bylo přistoupeno k systémovému řešení výroby pro potřeby SNV, zejména se zřetelem na nedostatkové výrobky a speciální výrobky (např. vězeňský nábytek, svěrací pouta), které nedodávala žádná výrobní organizace. Ke zlevňování nákladů přispěla vlastní výroba vězeňských oděvů a prádla a zhotovování zámečnických a truhlářských výrobků pro investiční výstavbu SNV.

Ke zvyšování bezpečnosti a ochrany vězeňských objektů významně přispělo postupné zavádění signálně zabezpečovacích a spojovacích prostředků v jednotlivých NVÚ. Byla budována tzv. operační střediska, kam příslušná technická aparatura signalizovala narušení vnějších oplocení a vnitřních zábran.

Zdokonalováním technických prostředků byla sledována i úspora příslušníků ve strážní službě (tzv. živé síly), jejichž početní stav byl dlouhodobě nenaplněn. K řešení této situace směřovala i dohoda mezi ministry národní obrany, vnitra a spravedlnosti ke zřízení zvláštních strážních jednotek pro SNV. K posilování strážní a eskortní služby bylo zaměřeno i využívání služební psů v rámci rozvíjení služební kynologie.

V plnění úkolů vnitřního odboru vystupovala do popředí legislativní činnost, zaměřená na vydávání vnitřních předpisů SNV (rozkazů ministra spravedlnosti, rozkazů a instrukcí náčelníka správy SNV) k provedení zákona o výkonu trestu odnětí svobody a dalších zákonů, vydaných po převodu vězeňství do působnosti ministerstva spravedlnosti. Provedením kodifikace předpisů, upravujících činnost jednotlivých odborů správy SNV byla sledována jejich provázanost a snížení jejich množství. Neméně významnou činností bylo přehodnocení vězeňské administrativy a zřízení Ústředního archivu SNV.

Vybudování vlastní finanční služby SNV po delimitaci československého vězeňství umožnilo samostatnou ekonomickou činnost s napojením na zvláštní kapitolu (obrana a bezpečnost) státního rozpočtu. Finanční politika směřovala ke zvyšování rozpočtových příjmů ze zaměstnávání odsouzených se současným snižováním dotace státu na vězeňství. V letech 1971-1975 se vzhledem k zastaralosti vězeňských objektů téměř ztrojnásobily dotace útvarům na investiční činnost. Úspory byly hledány v neinvestičních nákladech, které se ve sledovaném období snižovaly. K významnému posílení příjmů přispělo centrální vymáhání pohledávek za náklady výkonu vazby a trestu odnětí svobody. Příznivý vývoj v příjmové části rozpočtových prostředků umožnil lepší finanční ohodnocení příslušníků SNV a účinnější řešení jejich bytové situace. Plnění plánovaných příjmů a výdajů podléhalo soustavné kontrole ministerstva financí a Státní plánovací komise.

Finanční samostatnost SNV byla důležitým předpokladem k rozvíjení činnosti týlových služeb se zřetelem na materiálně technické zabezpečení výkonu vazby a trestu odnětí svobody. Intendanční služba zajistila především nové vystrojování příslušníků SNV, obviněných a odsouzených. Ke skladování vytvořených zásob byl vybudován ústřední sklad ve Skutči. Ke zlepšení situace ve stravování a úspoře finančních prostředků se osvědčila vlastní pomocná hospodářství s rostlinnou a živočišnou produkcí, zřizovaná při některých NVÚ. Proviantní oddělení týlového odboru poměrně úspěšně vyřešilo poskytování rekreační a rehabilitační péče včetně dětské rekreace v pionýrských táborech, a to zřizováním a provozem vlastních rekreačních středisek. Významnou logistickou podporu k zajištění bezpečnosti střežených objektů poskytla spojovací služba na základě obměny a postupné modernizace spojovací a signálně zabezpečovací techniky. Obdobnou inovaci si vyžádala též výzbroj příslušníků SNV. Péče o provozuschopnost automobilní techniky byla vyřešena vybudováním Ústřední automobilní opravny SNV ČSR. Ke zlepšení ochrany svěřeného majetku před požárem významně přispěla preventivní činnost požárních techniků SNV.

Pokud jde o zdravotní péči o obviněné a odsouzené, lze konstatovat, že ve sledovaném období došlo k organizačnímu uspořádání Zdravotnické služby SNV a personálnímu obsazení systemizovaných funkcí lékařů a zdravotnických pracovníků. Vedle úkolů k zajišťování běžné léčebně preventivní, odborné a hygienické péče bylo zahájeno ve vybraných NVÚ protialkoholní ochranné léčení odsouzených v průběhu výkonu trestu. K zavedení ochranného léčení sexuologického byly provedeny a vyhodnoceny metodické sondy, ale k jeho realizaci následně nedošlo.

I když společenský vývoj v první polovině 70. let směřoval k nekompromisnímu plnění stranických usnesení v duchu tzv. politické normalizace, předchozí reformní kroky nadále pozitivně ovlivňovaly české vězeňství. Nelze přehlédnout, že došlo k prosazování odborné práce specialistů do nápravně výchovné činnosti, což vedlo k postupným změnám ve způsobu zacházení s odsouzenými, které se však v závislosti na podmínkách jednotlivých NVÚ projevovaly v různé míře.

První celorepublikový aktiv funkcionářů ZO SSM v SNV dne 20. 12. 1972 (foto: KDHI)

Použité prameny a literatura:

Generální ředitelství VS ČR, odbor správní:

- Rozkazy ministra spravedlnosti ČSR z let 1970-1975
- Rozkazy náčelníka správy SNV ČSR z let 1970-1975
- Instrukce náčelníka správy SNV ČSR z roku 1971-1972

Kabinet dokumentace a historie VS ČR:

- Ročenky SNV ČSR z let 1971-1976,
- Ústřední časopis FMV Bezpečnost, mutace SNV, ročník 27-29,
- časopis Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1978,
- časopis Historická penologie č. 2/2010,
- Věrní straně a lidu, II. díl, nepublikovaný text,
- Materiály pro vedení náčelníka správy SNV z let 1970-1975,
- Zpráva o komplexním hodnocení nomenklaturních kádrů SNS ČSR, informace pro ministra spravedlnosti ČSR ze dne 27. září 1972,
- Materiály pro Kolegium ministra spravedlnosti ČSR a jednání vědecké rady ministra spravedlnosti ČSR
- Zprávy o činnosti a rozboru správy SNV ČSR z let 1970-1975,
- Usnesení Předsednictva ÚV KSČ z 6. listopadu 1970, ke kádrové a personální práci,
- Vyhodnocení výsledků politické, bojové a odborné přípravy příslušníků útvarů SNV a správy SNV ČSR za výcvikový rok 1974/1975
- Vyhodnocení plánu hlavních úkolů SNV ČSR za rok 1975,
- Plnění hlavních úkolů ve SNV po XIV. sjezdu KSČ
- Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ, Praha 1972,
- Bulletin SNV ČSR č. 2/1974,
- Protokoly projektové a rozpočtové dokumentace na rekonstrukce v budově správy SNV z let 1973-1975.

Libuše DRŠKOVÁ, *Pátá vědecká konference*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR č. 1/1976.

Petr GALUŠKA, *Hosté z NDR*, in: mutace SNV časopisu Bezpečnost, ročník 27, 7. 6. 1973.

Petr GALUŠKA, *Hosté z MLR*, in: mutace SNV časopisu Bezpečnost, ročník 27, 2. 8. 1973.

Petr GALUŠKA, *Delegace československého vězeňství v zahraničí*, in: mutace SNV časopisu Bezpečnost, ročník 29/1975

Karel FRÜHAUF, *Celostátní přebor SNV v nohejbalu*, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 15, ročník 29, mutace SNV.

Jiří GRUNTORÁD – Petr UHL, *O československém vězeňství*, Sborník Charty 77, Praha 1990.

Aleš KÝR – Alena KAFKOVÁ, *Proměny odborné přípravy vězeňského personálu*, in: Historická penologie č. 2/2010.

Bohumil LIPERT, *Smeče a bloky v Olomouci*, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 20, ročník 27, mutace SNV.

Jan LITOMINSKÝ – Jiří WOLF, *Jablonecká bižuterie – produkt otrocké práce vězňů, O československém vězeňství*, Sborník Charty 77, Praha 1990.

Otto KOVAŘÍK, *Sport v SNV 1973*, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 1, ročník 28, mutace SNV.

Jan MORAVEC, *Trestní postih odsouzených za neplnění pracovních povinností*, in: Pracovní výchova odsouzených v interdisciplinárním pohledu, Sborník z konference, Pracov 1985.

Lubomír ONDRÁČEK, *Ve jménu zdraví*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR č. 1/1988.

Vasil PURDEŠ, *Skuteč*, in: časopis Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1978.

Emil VAŠÍČEK, *Poradní sbory*, in: Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 4/1975.

Emil VAŠÍČEK, *Ze zkušeností našich přátel*, in: mutace SNV časopisu Bezpečnost, ročník 27, 1. 3. 1973.

Emil VAŠÍČEK, *Sovětský host mezi námi*, in: mutace SNV časopisu Bezpečnost, ročník 27, 15. 2. 1973.

J. D., *Stolní tenis žen*, Ústřední časopis FMV Bezpečnost č. 23, ročník 29, mutace SNV, s. 8.

Zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších změn a doplňků.

Zákon č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti.

Zákon č. 47/1973 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Obsah

Systém řízení správy SNV _____	2
Sekretariát náčelníka správy SNV _____	6
Inspekce náčelníka správy SNV _____	10
Odbor pro politickovýchovnou práci _____	13
Personální (kádrový) a organizační odbor _____	18
Vnitřní odbor _____	24
Odbor nápravně výchovné činnosti _____	28
Odbor ochrany _____	36
Odbor výroby _____	44
Finanční odbor _____	47
Týlový odbor _____	50
Odbor zdravotnické služby _____	64
Závěr _____	67
Použité prameny a literatura _____	70

Dosud vyšla čísla časopisu jsou k dispozici na internetových stránkách:

<http://www.ivvs.cz/?m=6&s=7&typ=sub>

<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/ke-stazeni-112/historicka-penologie-1224/>

KABINET DOKUMENTACE A HISTORIE VS ČR

Soudní 1672/1a, P.O.Box 3, 140 67 Praha 4

Redaktor: PhDr. Ondřej Hladík

Telefon: +420 244 024 711

Fax: +420 244 024 713

E-mail: historicka.penologie@seznam.cz